

فهرست مطالب

۲	سرمقاله/ فصل بهار اداره مجله
۵-۳	نوی کال او نوی هیلې مولوی عبدالملک حمیدی
۹-۶	اهمیت صلح برای امت و جامعه/ قسمت دوم دکتور عبدالباری حمیدی
۱۱-۱۰	جلوگیری از رسم و رواج ناپسند استاد غلام الدین کلانتری
۱۵-۱۲	راهکارهای تأثیرگذار مدیریت تغییر/ قسمت نهم ناصر الدین دریز
۱۹-۱۶	نقش امنیت غذایی در سلامتی.../ قسمت دوم استاد محمد شریف رباطی
۲۳-۲۰	د بشخو په وړاندي ناوړه دودونه/ درېیمه برخه استاد نورالله صافی
۲۷-۲۴	دولت و حکومت از دیدگاه اسلام/ قسمت اول مولوی عبدالعظیم جهیر
۲۹-۲۸	د اوبو ارزښت محسن حنیف
۳۳-۳۰	ازدواج سنگ بنای جامعه اسلامی استاد زین العابدین کوشان
۳۵-۳۴	نقش تصوف در گسترش فرهنگ اسلامی/ قسمت دوم و آخر مولوی عنایت الله شریفی
۳۹-۳۶	د ماشومانو د حقوقو د ساتنې.../ لمړۍ برخه استاد فریدالله ازهری
۴۱-۴۰	په اسلامی تعلیماتو کې عدل او مساوات / درېیمه برخه محمد یوسف صدیقی
۴۴-۴۲	انتخابات در بینش و تفکر دینی/ قسمت اول سیدمسلم شاه اسدی
۴۸-۴۵	په نړۍ کې د فقر عوامل او سببونه/ لمړۍ برخه ابو نافع حمیدی
۵۲-۴۹	صلح از نظر اسلام استاد نصیراحمد هدایت
۶۰-۵۳	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله/ توکل بخشی

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ

دیني، علمي، ادبي، تحقيقي او اجتماعي
مياشتنۍ خپرونه
دامتياز خاوند: دارشاد، حج او اوقافو
وزارت
د تاسيس نېټه: ۱۳۳۱ لمريز کال

مدیر مسؤول

مولوی عنایت الله شریفی

سكرتر مسؤول

سید مسلم شاه اسدی

هیأت تحریر

ناصرالدین دریز
استاد غلام الدین کلانتری
استاد محمد شریف رباطی
استاد نور الله صافی
مولوی عبدالملک حمیدی

دور دوم، سال هفدهم، شماره اول
ماه حمل ۱۳۹۸ هجری شمسی
رجب المرجب - شعبان
۱۴۴۰ هجری قمری

فصل بهار

وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (نحل ۶۵)

خداوند از آسمان ، آبی فرستاد و زمین را بعد از آنکه مرده بود حیات بخشید! در این نشانه روشنی است برای جمعیتی که گوش شنوا دارند! این بهار نو ز بعد برگ ریز* هست برهان بر وجود رستخیز* در بهاران رازها پیدا شود* هر چه خوردست این زمین رسوا شود* رازها را می کند حق آشکار* چون بخواهد رست، تخم بد مکار "مثنوی مولوی". بهار، جلوه گاه پروردگار و یادآور رستاخیز است بهار می تواند نماد عدم پایداری دنیا و نعمات آن باشد؛ نعمت‌هایی که شایسته‌ی دل‌بستگی نیست و به گفته حافظ: مرغ زیرک نزد در چمنش پرده سرای* هر بهاری که به دنبال خزان‌ی دارد. بهار است و پوسته‌ی سرد خاک پس از خوابی دیرپا، پلکها را به میزبانی گلها و سبزه‌ها می گشاید. سخاوت آسمان، نگاه مهربان خورشید و زمزمه نرم نسیم در گوش گلها قصه شیرین رستن و بالیدن و عطرافشاندن باز می گوید. بهار؛ رستاخیز گلهاست، فصل طرب بلبان، رقص ساقه تر درختان و نجوای نسیم در گوش جوانه‌های نوشکفته. سر آن نداریم که به توصیف بهاری بپردازیم که پیشینیان و پسینیان به ترسیم و وصف لطافتها و زیباییهای آن پرداخته و خواهند پرداخت، سخن از نگاهی است که از این همه نقش شگفت و بدیع باید بگذرد و به ژرفای آنها راه یابد. هیچ معلوم نیست بهار امسال چندمین بهار زمین است، اما می دانیم ذهن زمین از بهار، یادها دارد و تجربه بهار در این مدار، همواره تکرار شده است و این تکرار و تحول تا روزگار بی فصل قیامت! ادامه خواهد یافت. این آمد و شد مهم نیست، مهم این است که ما در کجای بهار ایستاده ایم و چند بهار در ما شکفته است؟ چند بار جوانه‌های انقلاب و تحول بر شاخسار وجودمان لبخند زده است؟ چند بار باران و چشمه و نسیم و ترنم بلبل، گستره‌ی دل را به طراوت و نشاط خوانده است و راستی چند بار پس از زمزمه‌ی یا مقلب القلوب و الابصار، تقلب قلب، تحول احوال و سیر به " احسن الحال " را در خویش یافته ایم؟ اگر طبیعت با همه جلوه‌ها و چهره‌هایش ، معلم انسان و کلاس عبرت گیرندگان است. از بهار این فصل بزرگ طبیعت درسها باید گرفت و نکته‌ها باید آموخت. صحنه‌های بهار، تأمل انگیز و آموزنده اند. اگر گفته اند کنار جویبارانش بنشینید و گذر عمر ببینید و اگر رسول خدا صلی الله علیه وسلم بهار را شبیه قیامت و قامت افراشتن گلها از متن خاک را مثل برخاستن آدمها از تنگنای گور در هنگام نفخه صور دانسته ، باید از این قیامت زمین درس گرفت. باید از نشاط شاخه‌های تر* جنب و جوش پرندگان و همه لحظه‌ها و صحنه‌ها درس گرفت. باید از جوانمرگی گلها؛ رقص کوتاه سبزه‌ها! و پیری زودرس شکوفه‌ها عبرت گرفت و راستی چه لطیف است سخن حضرت علی رضی الله عنه که فرمود: " ما اکثر العبر و اقل الاعتبار " عبرتها چه فراوان و عبرت گیرندگان چه کم هستند! از سرو پیاموزیم که همیشه باید بهاری ماند ، حتی در زمستان! که سرو این آزاده شعر و هنر، همسایه همیشگی سبزی و سرفرازی است و چه بسا درختانی که در بهار نیز حیات و شکفتن را در نمی یابند و چه بسیارند خارهایی که در بهار نیز تاب حضور گل ندارند و در جگرش نیش می نشانند. بهار آمده است با همه خجستگی و فرخندگی، پیام آور انقلاب طبیعت و پیک خوش خبری که شکفتن ، جوشیدن و سرودن را فریاد می زند. بیاییم ما نیز در این بهار تجدید حیات کنیم و زندگی را از " سر سطر " بنویسیم ، امسال " مشقه‌ایمان " را خوب بنویسیم و درسهایی را که فردا باید پاسخ گفت خوبتر بخوانیم! بیایید در " پاکنویس " زندگی، کمتر " خط خوردگی " ببینیم و برای امتحان از فرصت " شب " بیشتر بهره بگیریم که تجربه " مردودی دیروز " و " مردودان دیروز " ما را بس است. نوروز، بهار، انقلاب طبیعت، جلوه گاه پروردگار و یادآور رستاخیز است، پیش از مواجه شدن بر آن روز خود را آماده سازیم، مسئولیت خویش را ادا سازیم فرزندان دل‌بند خود را به مکتب روان نموده و در سربازی کشور خود را در ایام سال که زمان مناسب آن است ادا نماییم . به امید سال نوبارک و میمون برای هموطنان عزیز خود خواهانیم آمین یارب العلمین .

نوی کال او نوی هیلې

مولوی عبدالملک حمیدی

پیلېږی، نو هرڅوک دغه نوی کال ته هوسپړي، ترڅو نوی ژوند دنویو هیلو په لرلو سره په نوی کال کې پیل کړي.

دنړۍ په نورو هیوادونو کې چې دخپل نوی کال لپاره څومره خلک هوسپړي، میلی کوي او دنوی کال څخه لمانځنه کوي، اکثراً دطبیعت دښکالا او ښکلی پسرلی سره یوځای نه وي، چې دومره خوندور هم نه وي، خو هغه نوې کال چې دکال دلومړی موسم (پسرلی) سره یوځای راځي نو خوند ئې یو په لسه وي، ځکه دا پسرلی دي چې نوې ژوند راولی، او ځمکه را زرغونوی، الله پاک فرمائی:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ...﴾^{۹۹} الأنعام:

ژباړه: او الله تعالی هغه ذات دی چې تاسی ته ئې له آسمانه اوبه راښکته کړي او په همدغو اوبو مو هرڅه زرغون کړي دي.

همدا رنگه الله تعالی په بل مبارک

آیت کې دځمکې زرغونیدل داوبو او باران په وسیله دا رنگه بیانوی:

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ نَبَاتَ الْبَرِّ وَالْحَرِّ﴾^۵ الحج:

ژباړه: اوته گوری چې ځمکه وچه کلکه وي، خو کله چې موږ اوبه پرې را واوردو ناپره وڅوڅپړي او وپرسپړي او هر ډول ښکلی او تازه بوټی را زرغون کړي.

الله پاک ډیر نعمتونه پرځپلو

خاصیتونه او بدلونونه دلور عالی هدف او موخې لپاره منځته راځي، کله چې ځمکه او په ځنکه کې ټول موجودات دځنۍ او ژمی له امله مراوی، سپړه او په غارونو کې ننوتلی، چوپه چوپتیا وی، یوځل دپسرلی موسم به راتلو سره ټوله دا رنگه چوپتیا ختمه او دنوی ژوند غوتی راوتو کیږی، الله پاک دځمکې، آسمانونو، شېې او ورځی تغیراتو او خپلو عظیم الشان نعمتونو ته چې انسانانو ته ئې ورکړي، اشاره کړي، فرمائی:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخِرِ مَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الْأَرْضِ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَرِّ فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَاكِرٍ وَتَضْرِيفِ الْيَمِّ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾^{۱۶۴} البقرة:

ژباړه: په یقین سره دآسمانونو او ځمکې په پیدایښت، دشبې او ورځې په توپیر او جلاوالی او هغو بیړیو چې په بحر کې دخلکو دکتو لپاره تگ راتگ کوي او هغه اوبه چې الله پاک ئې له بره څخه راکښته کوي او ځمکه ئې ورباندې د وجوالی او مرگ نه وروسته تر او تازه او ژوندي کړي او هر ډول ساکین ئې پکی خواره کړی او دبادونو بدلول او الوزول، او دآسمان او ځمکې منځ کې دامر منوونکو ورېځو خورندول او بدللولو کې دعقل منو انسانانو لپاره دالهی عظمت او قدرت پوره دلیلونه دي.

زمونږ په هیواد کې له نیکه مرغه نوې کال دنوی ښکلی طبیعت (پسرلی) په راتگ سره

دا دنیائی ژوند خو دومره ژر تیرېږي چې سترگې غړوی نو کلونه تېر شوی وي، شپه شی او بیا ورځ، پسرلی شی بیا دوی، مڼی او سارپه بادونه ژپري دونو پانی او ورپسی ژمی او سپینی واورې چې هر مخلوق دخان لپاره دهوسا او گرم اوسیدولو یو ځای لتوی...

په حقیقت کې دانسان ټول ژوند چې په دغه فانی نړۍ باندې تیرېږي، د ابدی او تلپاتی اخروی ژوند په پرتله یو ډیر ناڅیزه، لنډ او زر تیریدونکی ژوند دی، ته به گوری چې پوره یو کال دیوی میاشتی په اندازه، یوه میاشت د یوی اونی په اندازه، یوه اونی دیوی ورځی، یوه ورځ دیوه ساعت او یو ساعت دیوی لمحی او دسترگو درپ په اندازه تیرېږي او محسوسېږي.

دا ژوندي حقیقت هغه وخت راجوتیږي چې ته دیوه بوډا سپین پیری نه پوښتنه وکړي چې دا داڅو کلن ئی؟ نو درته وایي زویه کیدای شی د ۴۰-۵۰ کاله پوری می عمر وی خوکه څو کلونه وروسته تری وپوښتی همدا ځواب به درکوی، پداسی حال کې چې عمر ئې د ۹۰ کلونه زیات وي، خوپه دی خفه کیږی چې دومره زیات درته وښی او له بله پلوه هغه داسی فکر کوی چې دومره وخت ندی راباندی تیر شوي، خو وخت تیرېږی بیا بیرته نه راگرځی او همدا عمر دباد په څیر درومی چې بیرته شاته نه گوری.

دالهی حکمت پرینا دکال موسمونه او توپرونه او دهر موسم لپاره ځانگړی

مخلوقاتو باندې پېرزو کړي، له هغې جملې نه اوبه، ځمکه او بښکې هوا چې دهر موجود دژوند لپاره حیاتي او برخلیک ټاکونکي حیثیت لري، قرآن عظیم الشان دغه الهی نعماتو ته اشاره کوي، الله تعالی فرمائی:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ مُثْرًا يَنْفُثُ بِهَا رَحْمَتَهُ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا لِّنُخْرِجَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُشْفِيَهُ وَمِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَنَايِبًا كَثِيرًا﴾^{٤٨ - ٤٩}

ژباړه: او الله هغه ذات دي چې له خپل رحمت (باران) نه مخکې مخکې زېری ورکونکي بادونه لېږل او له بره نه مو پاکي او پاکوونکي اوبه لېږلي ترڅو پرې مړه ښارونه ژوندي، او هغ ډیر څاروی او انسانان چې موږ پیدا کړي، پرې خړوبه کړو.

دپسرلی دښکلا مهم عنصر دا دي چې الله پاک پدغه بښکې موسم کې بارانونه او اوبه خپل مخلوق ته ورکوي چې دمخلوق دهرې نوعې لپاره لومړنی حیاتي برخلیک جوړوي او دغه اوبه که الله پاک خپلو مخلوقاتو ته ورنکړي، نو څوک دی چې ددغه کار دکولو توان به ولري، الله پاک فرمائی:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾^{الواقعة: ٦٨ - ٧٠}

ژباړه: دهغو اوبو په هکله څه وائی چې تاسې ئې چینی، آیا تاسې له ورېځونه اوبه راښکته کړیدی او که راښکته کوونکی ئې موږیو؟ که موږ وغواړو دغه اوبه به تروی مالکینی وگرځوو، نو تاسې ولی شکر نه کوي؟!

نن سبا چې وچکالی راغلی څو کلونه پرله پسې دي، واوره او بارانونه زموږ په هیواد کې و نه شول او زموږ گران هیواد وال له سختو ستونزو سر مخامخ شول، فصلونه او باغونه ئې تباہ شول، مالداري ئې داوبو دنه شتون په وجه له منځه ولاړی، نورو ځایونو ته کډه شول، ان دا چې دڅښلو اوبه ئې وچې شوې، او ټولی هغې چینی، کارېزونه سیندونه او ویاړی چې نور کله به پکې پرېمانه اوبه تلی، خو اوس وچ کلک شول.

په ښارونو او ښاري ژوند کې هم دا مصیبت خورشو، دڅښلو ژورځاگان وچ شول، داوبو سطحه له ۸ مترې نه ۳۰ مترې ته ورسیده. هره ورځ به کوری چې داوبو بوشکی دځینو کورونو دروازو ته قطار قطار وی او دیوه غورپ څښلو اوبو په ارمان دي، خو زورور خلک کولای شي ۶۰ او ۱۰۰ متره ژوره څاه وباسی او دیو څو کلونو لپاره ئې ورباندې گوزاره وشي، خو که چیرې وچکالی همداسی روانه وي نو بالاخره دا ژوری ځاگانی به هم یو وخت وچېږی.

داوبو او مایحتاج انسانی ضرورتونه پیدا کول، آسانول، یوازی دهغ ارحم الراحمین ذات په توان کې دي، که هغه وغواړی په ډیره آسانه توگه به ئې انسان ترلاسه کړي، څوکه هغه خپل نعمتونه پخپلو بندگانو باندې ددوی دخپلو بدو اعمالو په وجه ورباندې بندکړي، نو بیا بل داسې قدرت نشته چې دا ناوړین ته دپای ټکی کيږدي. الله پاک دی ته اشاره کوی چې که زه تاسې ته اوبه درنکړم او داوبو سطحه کښته بوزم او له آسمانه هم درېاندې اوبه دباران یا واورې په شکل ونه اوروم نو بیا به څوک داسې مقتدر ذات وی چې دغه کار ورته وکړي؟!

لکه چې الله تعالی فرمائی:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَّعِينٍ﴾^{الملك: ٣٠}

ژباړه: ورته ووايه: پدی می پوه کړی که ستاسی اوبه په ځمکه کې ښکته لاړی شی نو څوک شته چې روانی او خوړی اوبه درته راوړی؟ هوکی!

دالله تعالی نعمات خوډیر زیات دی، ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا...﴾^{النحل: ١٨} که دالله نعمتونه وشمیري نو سرته ئې نشی رسولای ځکه هغه له شماره وتلی دي. دغه نعمتونه که الله پاک له آسمانه موږ ته راکړي او یانې پرځمکه راته زرغونولی یقیناً ډیر بی حده زیات دی خو زموږ دنده دهغه په وړاندی دا ده چې شکر ئې وباسو ترڅو نعمتونه راته څو چنده زیات شي اوکه

ورباندی شکرانه باسو نو دالله تعالی عذاب او وهل، تل بیا ډیر سخت دي.

﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَلَيَّ لَاشَدِيدٌ﴾^{ابراهيم: ٧}

ژباړه: که مو شکر وایست نو خپل نعمتونه به درته زیات کړم او که مو کفران ئې وکړنو زما عذاب ډیر سخت دي.

زموږ په ټاټوبی کې ډیرې بدبختی او تباہی وشوي، دالله تعالی لخوا نه مو ډیر رنکارنگ عذابونه وگالل، له هغې جملې نه آسمانی آفتونه چې دسیلابونو، زلزلو، ځمکی او غریښوئیدو او څو متواتر کلونه بیا ډیره سخته وچکالی چې له موږ نه ئې هرڅه واخیستل او په سیاسی، اقتصادی او ټولنیز ډول ئې دنورو دسترخوان ته محتاج کړو او داسی نه وه، موږ خو پخوا هرڅه لرل دبل چا نه موڅه ته اړتیا نه وه ان نوروته مو ځینی شیان ورکول خو وچکالی او خپل منځی ناخوالو او جگړو وځپلو او هرڅه ئې رانه واخیستل، کله چې زه او ته یو بل سره وژنو او خپل ځان ته شرعی مېرر او جواز هم ورکوو نو ددغه ناحقی وینی تونیدنی نه وروسته به بیا الله دکومه ځایه او په کوم عمل باندی راباندی ورحمېږی، هغه رب چې راته فرمایلی چې څوک یوانسان په ناحقه توگه ووژنی نو داسې ده لکه ټول بشریت ئې چې وژلی دی او که دیوه انسان دژوندسبب وگرځی نو داسې ده لکه دا ټول بشریت ته ئې چې نجات ورکړي وي.

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ...﴾^{الشوری: ٣٠}

ژباړه: او هر هغه مصیبت او بلا چې تاسې ته رسیږی نو دخپلو اعمالو دارتکاب په وجه مو ده.

الله پاک په بل ځای کې دا رنگه فرمائی:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^{الرعد: ١١}

ژباړه: په یقین سره الله تعالی دیوه قوم حالت ته تغیر نه ورکوی ترڅو دوی پخپلو ځانونو کې اصلاحات او تغیر را نه ولی. هوکی!

دنوی کال پیلامه خوره شوه، او داسې

رامعلومپیری چې زموږ دامیدونو او هیلو غوتی به ان شاءالله غوړپیری او لکه چې وائی:

سالی که نیکوست از بهارش پیداست. سرکال دالله رحم به ان شاءالله زموږ په حال شاملپیری، په دا نږدی څو کلونو کې دومره واوره او بارانونه ونه شول لکه سرکال چې زموږ دهیواد په گرمسیره ولایتونو کې دباران او په یخو سیمو کې دواوری په بڼه وشول نو دابه زموږ لپاره یوه لویه نیکمرغی او زیری وي چې وچکالی مو ختمه، غرونه او رغونه، دښتی او بیابانونه کلی او بانډی ښارونه او چمنونه موتک شنه او سمسورشی، کله چې وچکالی ختمه شوه نو افغانستان یو لرغونی کرنیز هیواد دي زموږ خپلو محصولاتو نه ان شاءالله زموږ احتیاجات راپوره او دوچکالی او قحطی لوړی نه به خلاص شو.

همدارنگه دغه نوې کال ته چې زړونه هوسپری، هغه به دالله تعالی له لورې بله لویه پیرزویه راځی چې زموږ ډیر خلک ئې په راتللو پسی زړه ترک او دا ارمان ئې له ځانونو سره قبرته یووړ!!

که دنیا ټوله سره زرشې زه به ئې څه کړم چې زما په ټاټوبی اوربل وي؟ هره ورځ می په سلگونو هیواد وال په یوه او بل نامه پخپلو کې سره وژنو، تباہ شوو، برباد شوو، څه راپاته دي؟ همدا منطق ته به وده ورکوو چې ټوپک را واخله او خپل ورور او تربور وژنه، همدا درس او تعلیم به خپلو اولادونو ته ورکوو او په همدغه مفکوره باندې به ئې روزو؟

ترڅو به دا ناوړین دي، آیا افغانان یوازی دوژلو لپاره پیدا شوي؟!

هوکی! نوې کال او نوې هېلې همدا دسولی، پخولایځی او یوبل ته دوری لاس ورکونی او په ګډه سره دخپل ړنگ ملک په بیا رغولو او جوړولو کې متی را نغاړلو کې پرتی دي.

نن سبا چې هرلورته دسولی او پخلاینی خبری کیږی، زموږ هېلې او آرزوګانې زیاتوی چې ان شاءالله داسې وخت به راځی چې زما په گران هیوادکې به یوه مرمی هم نه

وارپری او ددزغږ به هیڅ نه ترغوړو کیږی نور به نو ځان وژونکی پیښی نه وینم، جومات، مکتب، مدرسې، دفتر او کورته به په آرام زړه ځم او راځم زما اولادونه به نور ددزو او انفجارونو او بمونو ښکار نه کیږی او نه به ورسره ددغه پیښو په اړوند تشویش وي نور به نو دښی عملیات زموږ دخلکو په کورونو نه وي او نه یې هم کورونه په توره شپه کې تلاشی کیږی، نور به زما دوطن شپین سری او سپین زیری بودا نه ځورول کیږی، نور به نو دېمونو مور او پلارزما په خاوره کې نه استعمالپری نور به نو دپړدیو مرسته نه غواړم چې خپل مخالف هیواد وال پرې ولگوم، نور به نو دپښتون، تاجک، ازبک، هزاره، پشه ئی، نورستانی، گوجر، قزلباش، ترکمن، بلوڅ او.... په نامه بیخایه تعصبات او توکمیزو توپرونو ته لمن نه وهم، بلکه دیوه افغان په حیث به دخپلو دغوټولو قومونو سره ځنګ پرځنګ ګډ ژوند کوم، نور به نو دسني، شيعه، سلفی، حنفی او صوفی په نامه مذهبی اختلافونو او توپرونو ته لمن نه وهم، بلکه دیوه افغان مسلمان په توګه به یوله بل سره ګډ ژوند کوم.

نور به دا نه وایم چې تا څه کړي او ما څه کړي راځه چې سره حساب کتاب ته کینو، نه که ټول پخوانی اشتباهات او تیروتنی هیری نه کړو او یوبل ته سره تېریدنه ونکړو او تل کیلی او گرمی کوو نو دا وری نه شری کیږی.

په هغه څه باندی به سره متفق القول کیږو چې زما او ستا دین، زما او ستا ناموس، زما او ستا غرور، زما اوستا ملی افتخارات پکې تربښولاندی نشي او هغه څه چې موسره را نږدی کوي هغه دالله کتاب او دهغه دنازنین استازی بله دیوه (مبارک سیرت او احادیث دي).

یا الله زموږ هیلی ناهیلی نکړي، یا الله څنګه چې دغه نوې کال او نوې پسرلی ته هوسپرو او ورته په زرګونه امیدونه لرو. زموږ دا آرمانونه پوره کړي، موږ یوبل سره خواږه وروڼه کړي، زموږ ګډ داخلی او بهرنی دښمنان او ددین او وطن غلیمان نور په سترګوړانده، په غوړونو ګاڼه، په پښو او لاسو شل کړي، په

زړونو کې ئې رعب او ویره ور واچوی چې دموږ ترمنځ دنفاق اچولو او دبدی نه لاس واخلي. په موږ کې ددی وړتیا را پیدا کړي چې دامن فضا رامنځته یوبل سره سوله او وروری وکړو او دا دسولې او امن په فضا کې ژوند را په برخه کړي، هغه امن چې یو لوی الهی نعمت دي او ددغه امن په سیوری کې بیا ټولی ښیګڼی او نیکمرغی نغښتی وي.

الله تعالی ته دا کارونه او ددغو ستونزو حل ډیر آسانه دي، داسلام په تاریخ کې که نظر واچوو، ډیرې داسې ناخوالی او دکلونو کلونو جګړی او بدبختی بالاخره په سوله او ورورولی سره بدلی شوي.

موږ پداسی حال کې چې دغه نوې کال ته زیاتی نوی هیلی او آرزوګانې لرو، دا خپله ډنډه بولو چې په خوله او قلم، اشاره او کنایه سره دسولی لورته بلنه وکړو او خپل ځانونه خپل رب ته تسلیم او دهغه نه ددغه نعمت غوښتنه وکړو الله تعالی هغه ذات دي چې فرمائی:

﴿لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَّا أَلْفَتْ بِكَ قُلُوبُهُمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ الْغَفُورَ الْعَلِيمَ﴾
الأنفال: ٦٣

ژباړه: که ټول هغه څه چې په ځمکه کې دي ولګوی پدی موخه چې ددوي ترمنځ مینه او محبت راوړی نو دا کار به ونه شي مګر الله تعالی ددوی ترمنځ مینه او محبت راوړی او په یقین سره الله تعالی زورور بی نیازه او حکیم ذات دي.

یاالله زموږ هیوادته تلپاتی او عزتمنه سوله راوړی، او وینې هپدنه، وړانی او دریدری رانه ختمه او دکلونو کلونو آرمان او هیلې مونا هیلې مکړي او دا نوې کال مو دنوو هیلو دپوره کیدو او پخپل ټاټوبی کې دسولی، امن او عزت په جامو کې ژوند را په برخه کړي.

و ماذلک علی الله بعزیز!

اهمیت صلح برای امت و جامعه

قسمت دوم:

دکتر عبدالباری حمیدی

در قسمت اول مقاله های مربوط به صلح پیرامون ماهیت صلح، کار برد صلح در قرآن کریم و انواع آن بررسی صورت گرفت، اکنون در این بخش اهمیت صلح را برای امت و جامعه مورد بررسی قرار خواهیم داد: شکی نیست که صلح برای تمام امت و جامعه آثار و نتایج بسیار بزرگی را ببار می آورد که از آن جمله آثار و نتایج مهم ذیل را میتوان بر شمرد:

۱- صلح گاهی فتح به شمار میرود:

الله متعال جنگ و قتال را بر مؤمنان در حالی فرض نموده که آنها بنا بر سرشت و طبیعت انسانی خویش آن را خوش ندارند، اما بازهم قتال فی سبیل الله بخاطر این فرض شده است تا مسلمانان خلافت روی زمین را بدست گیرند، دین و آئین شان در زمین تمکین یابد، و بعضی توسط بعض دیگر دفع گردند، طوری که مفسد توسط مصلح، ظالم و ستمگار توسط عادل دفع گردد.

هر زمان اهدافی که جنگ و قتال به غرض نائل شدن بر آن اهداف مشروع گردیده بود تحقق یافت، برابر است که

تحقق آن اهداف به وسیله جنگ بوده باشد یا غیر جنگ، پس بدون شک در آن وقت جنگ بارهای سنگین خود را بر زمین می نهد و نبرد پایان می یابد؛ زیرا الله متعال جنگ را به غرض این فرض ننموده تا بر بندگان مؤمنش در دین حرج و سختی ایجاد نماید، بلکه جنگ را به خاطر این فرض نموده تا فتنه یی باقی نماند، و دین، مخصوص خداوند گردد. و این هدف همانطوری که توسط جنگ تحقق می یابد توسط صلح نیز تحقق می یابد؛ زیرا صلح فساد را دفع مینماید، و فتحی را که خداوند توسط صلح نصیب مسلمانان می نماید بیشتر می باشد نسبت به فتحی که توسط جنگ میسر میگردد؛ لذا فراء گفته است: «والفتح قد یكون صلحاً»^(۱)، طوریکه الله متعال صلح حدیبیه را فتح مبین نامیده فرموده است:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ وَبِعْدَهُ مَرْطَا مُسْتَقِيمًا﴾^(۲) الفتح: ۱-۲

و از عبد الله بن مسعود^(۳) روایت شده که او سبب نزول سوره فتح را بیان نموده گفت: «أقبلنا من الحديبية مع رسول الله، فبينا نحن نسير إذ أتاه الوحي، و كان إذا أتاه اشتد عليه، فسرى عنه و به من السرور ما شاء

الله فأخبرنا أنه أنزل عليه: ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾^(۴) الفتح: ۱ (۲). امام زهري گفته است: «لم يكن فتح أعظم من صلح الحديبية، وذلك أن المسلمين اختلطوا بالمشركين، فسمعوا كلامهم، فتمكن الإسلام من قلوبهم، وأسلم في ثلاث سنين خلق كثير وكثر بهم سواد الإسلام».

"هیچ فتحی بزرگتر از صلح حدیبیه نبوده است؛ دلیل آن این است که مسلمانان با مشرکان خلط و یکجا شدند که در نتیجه سخن مسلمانان را شنیدند و اسلام در دلهاهاشان راه پیدا کرد و در مدت سه سال تعداد زیادی از مردم مسلمان شدند و با مسلمان شدن ایشان جمعیت مسلمانان زیاد شد."

و امام شعبی گفته است: «لقد أصاب رسول الله صلى الله عليه وسلم في الحديبية ما لم يصب في غزوة، غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر، وبويع بيعة الرضوان، وأطعموا نخل خيبر، وبلغ الهدي محله، وظهرت الروم على فارس، وفرح المسلمون بنصر أهل الكتاب على المجوس»^(۳).

"مسلمانان در صلح حدیبیه آنچه را بدست آوردند که در هیچ غزوه ای بدست نیاورده بودند، طوریکه خداوند گناهان قبلی و بعدی شان را

" هر گاه دو گروه از مؤمنان با هم به نزاع و جنگ پردازند در میان آنها صلح برقرار سازید و اگر یکی از آنها بر دیگری تجاوز کند با طایفه ظالم پیکار کنید تا به فرمان خدا باز گردد، هر گاه بازگشت (و زمینه صلح فراهم شد) در میان آن دو بر طبق عدالت صلح برقرار سازید، و عدالت پیشه کنید که خداوند عدالت پیشه گان را دوست دارد"

اتحاد و اتفاق، موجب اطمینان خاطر و تقویت قلب میگردد، و برعکس تشتت و اختلاف قلب را ضعیف می سازد که در نتیجه آن حواس و نیروی انسانی ضعیف گردیده از مرام و مقصدش باز می ماند و هدف از دست میرود، و این عین همان فرموده خداوند است که فرموده است: "نزاع (و کشمکش)

مکنید تا سست نشوید و قدرت (شوکت و هیبت) شما از میان نرود، و ریح کنایه است از درستی کار و پیش رفت آن به موجب استمرار قوت و تداوم عزیمت، و برعکس ضعف و ناتوانی امت موجب چیره شدن و جرات یافتن دشمنان میگردد، طوریکه پیامبر ﷺ فرمودند:

ممكن است ملت ها عليه شما همديگر را دعوت و حمايت کنند. همانطور که بر سر سفره

همديگر را برای خوردن طعام دعوت می کنند. (یعنی اینکه تجمع کردن علیه شما برای آنان چنان آسان می شود که دعوت کردن همدیگر را بر سر

سفره) یکی از حاضرین سوال کرد، آیا این وضعیت بخاطر آن

رسول خدا قرار داشتیم، اگر جنگ را موجه میدانستیم حتماً به جنگ روی می آوردیم، عمر ﷺ آمد و به پیامبر گفت: ای رسول الله! آیا ما بر دین حق و کفار بر دین باطل نیستند؟ پیامبر گفت: آری. عمر ﷺ گفت: آیا جای کشته گان ما بهشت و جای کشته گان آنها دوزخ و جهنم نیست؟ پیامبر گفت: آری. گفت: پس چرا خواری و زبونی مورد دین خود را پذیرفته و بدون اینکه خداوند میان ما و آنها فیصله نماید بر گردیم؟ پیامبر ﷺ فرمود: ای پسر خطاب! من رسول الله هستم و هرگز خداوند مرا نابود نمی کند، عمر با خشم و غضب از نزد پیامبر برخواست و نزد ابوبکر رفت و عین گفته هایش را به ابوبکر نیز تکرار کرد.

ابوبکر گفت: پیامبر رسول الله است و هرگز خداوند او را نابود نمی کند، همین بود که سورة فتح بر پیامبر نازل شد و پیامبر به عمر پیام فرستاد. او آمد و پیامبر سورة فتح را به او قرائت کرد. عمر گفت: آیا این واقعاً فتح است؟ پیامبر گفت: آری! عمر ﷺ خورسند بر گشت.

۲- صلح امت را از تفرق و اختلاف، تشتت و از هم پاشیدگی نجات می بخشد:

در این شکی نیست که جنگ های داخلی مسلمانان سبب ناکامی و شکست گردیده بالآخره ضعف و ناتوانی را به بار آورده، قوت و توانایی آنها را نابود می سازد، طوری که امام ابن عربی گفته است: «الاتلاف طمأنينة للنفس، وقوة للقلب، والاختلاف إضعاف له، فتضعف الحواس، فتقعد عن المطلوب، فيفوت الغرض، وذلك قوله تعالى: ﴿وَلَا تَنَزَعُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ (الأنفال: ۴۶) (۵)

و کنی بالریح عن اطراد الأمر ومضائه بحکم استمرار القوة فيه والعزيمة عليه (۶)، وضعف الأمة يغري بها أعداءها، فقد ورد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: يوشك أن تتداعي عليكم الأمم كما تتداعي الأكلة على قصعتها، قالوا: أومن قلة نحن يومئذ يا رسول الله قال: أنتم يومئذ كثير ولكنكم غثاء كغثاء السيل (۷)

مورد بخشش قرار داد، مسلمانان در بیعت الرضوان همراهیش بیعت نمودند، مسلمانان از خرمای خیبر خوردند، هدایای سوق داده شده به محل اصلی شان رسیدند، رومی ها بر فارسی ها غالب آمدند، و مسلمانان به سبب غلبه روم بر فارس خورسند شدند".

صلح گرچند در ظاهر یک نوع ذلت و پستی، خوف و ترس را با خود دارد، اما فواید آن بدون شک از حد و حصر بیرون است؛ زیرا در نتیجه صلح همان مال و ثروت، وقت و زمانیکه درجنگ مصرف میگردید، محفوظ و مصئون می ماند.

تاریخ شاهد است، بسیاری از مسلمانان در آغاز از صلح حدیبیه راضی نبودند؛ زیرا آنها با پیامبر بر جنگ بیعت نموده بودند و ناگهان با جریان صلح رو به رو شدند، طوریکه از سهل بن حنیف ﷺ روایت شده که او در روز صفین گفت: «أيها الناس! اتهموا أنفسكم، لقد كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الحديبية ولو نرى قتالاً لقاتلنا - وذلك في الصلح الذي كان بين رسول الله صلى الله عليه وسلم وبين المشركين . فجاء عمر بن الخطاب فأتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: يا رسول الله ألسنا على الحق وهم على الباطل؟ قال: بلى، قال: أليس قتالنا في الجنة وقتالهم في النار؟ قال: بلى، قال: ففيم نعطي الدنيا في ديننا، ونرجع ولماً يحكم الله بيننا وبينهم؟ قال: يا ابن الخطاب، إني رسول الله ولن يضيعني الله أبداً، فانطلق عمر فلم يصبر متغيظاً فأتى أبا بكر، فقال: يا أبا بكر، ألسنا على الحق وهم على الباطل؟ قال: بلى، أليس قتالنا في الجنة وقتالهم في النار؟ قال: بلى، قال: فعلاهم نعطي الدنيا في ديننا؟ قال: يا ابن الخطاب إنه رسول الله ولن يضيعه الله أبداً، فنزل القرآن على رسول الله صلى الله عليه وسلم بالفتح، فأرسل إلى عمر فأقرأه إياها، فقال: يا رسول الله، أفتح هو؟ قال: نعم، فطابت نفسه ورجع (۴).

ای مردم! شما خود را ملامت کنید، ما در روز حدیبیه، روزی که بین پیامبر و مشرکین صلح برقرار شد یکجا همراه

پیش می آید که تعداد ما مسلمانان کم می شود؟

رسول الله فرمود: نخیر، شما در آن ایام از هر زمان دیگر بیشترین آمار را خواهید داشت. اما شما مانند خس و خاشاک بی ارزش خواهی بود. خداوند اُبَهِت و ترس شما را از دل دشمن بیرون خواهد آورد و ضعف و وهن را در دل هایتان می افکند. یکی از حاضرین سوال کرد، منظور از ضعف و وهن چیست؟ فرمود: محبت دنیا و کراهیت و ناپسندیدگی از مرگ.

۳ - صلح باعث قطع شدن خون ریزها و مصوون ماندن حیثیت و شرف، مال و ثروت میگردد:

جنگ و درگیری مسلمانان با هم موجب میگردد تا برخی توسط برخی دیگر کشته شوند در حالیکه قاتل و مقتول هر دو مسلمان اند، پس در اثر همین جنگهای داخلی، مسلمانان بین خود توسط یکدیگر نابود می گردند، کینه و کدورت، بغض و عداوت با لا رفته و حس انتقام گیری میان ایشان به اوج خود میرسد که در نتیجه آن، مسلمانان نه تنها به کار و امور دنیوی خود و دیگران نمیرسند بلکه به امور دین شان نیز رسیده نمیتوانند، دینیکه همواره پیروانش را به الفت و دوستی فراخوانده از هر نوع تفرق و اختلاف باز داشته است، و این همان حقیقتی است که یاران راستین پیامبر ﷺ چون: حسن بن علی، معاویه بن ابی سفیان، عمرو بن العاص ﷺ به خوبی درک کرده بودند، چنانچه ابوموسی اشعری

از حسن بن علی روایت نموده که میگوید: «استقبل والله الحسن بن علي معاوية بكتائب أمثال الجبال، فقال عمرو بن العاص: إني أرى كئائب لا تولي حتى تقتل أقرانها، فقال معاوية - و كان والله خير الرجلين: أي عمرو إن يقتل هؤلاء هؤلاء، وهؤلاء هؤلاء من

لي بأمر الناس، من لي بنسائهم، من لي بضيعتهم، فبعث إليه رجلين من قريش من بني عبد شمس: عبد الرحمن بن سمرة وعبد الرحمن بن عامر بن كريز فقال: اذهبا إلى هذا الرجل، فاعرضا عليه، وقولا له، واطلبا منه، فأتياه فدخلا عليه وتكلما وقالا له فطلبنا إليه، فقال لهما الحسن بن علي: إنا بنو عبد المطلب قد أصبنا من هذا المال، وإن هذه الأمة قد عانت في دمائها، قالوا: فإنه يعرض عليك كذا وكذا، ويطلب إليك ويسألك، قال: فمن لي بهذا، قالوا: نحن لك به، فما سألهما شيء إلا قالوا: نحن لك به، فصالحه، فقال الحسن لقد سمعت أبا بكره يقول: رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبر والحسن بن علي إلى جنبه، وهو يقبل على الناس مرة وعليه أخرى ويقول: إن ابني هذا سيد، ولعل الله أن يصلح به بين فئتين عظيمتين من المسلمين» (۸).

حسن بن علی از معاویه بن ابی سفیان و لشکر معیتی اش با لشکری استقبال نمود که هر کدام حیثیت کوه های بزرگ را داشتند، عمرو بن العاص بعد از اینکه کمیت هر دو لشکر را مشاهد نمود به غرض تحریک معاویه ﷺ بر جنگ گفت: من چنان دسته های را مشاهده میکنم که تا دسته مقابل و رقیبش را از بین نبرد به عقب بر نمیگردد. معاویه ﷺ که نسبت به عمرو بهتر و با درایت تر بود، بر اساس درک و درایتی که داشت در جواب عمرو گفت: ای عمرو! اگر اینان آنها را و آنها اینها را به قتل برسانند پس چه کسی امور مردم را به پیش می برند، چه کسی سرپرستی زنان و فرزندان مسلمانان را به دوش می میگیرد؟ سپس معاویه ﷺ دو مردی از قریش از بنی عبد شمس عبد الرحمن بن سمرة و عبد الرحمن بن عامر بن کریز را به عنوان سفرای صلح نزد حسن بن علی فرستاد و گفت: نزدش بروید و پیشنهاد صلح را از طرف من برایش پیشکش نمائید، و باوی در مورد حرف بزنید و از نزدش مطالبه صلح کنید، این هردو نزدش رفتند و

داخل محل اقامتش گردیده با وی هم کلام شدند و از نزدش تقاضای صلح را نمودند. حسن بن علی به آنها گفت: ما فرزندان عبد المطلب از مال و ثروت مقدار زیادی را بدست آوردیم که از ناحیه مال مشکل خاصی نداریم اما تشویش من این است که خون امت در حالت ریختن و ضایع شدن قرار دارد. هردو در جواب گفتند: معاویه برایت چنین و چنان را پیشنهاد می کند، و از تو خواهان صلح و سازش است. حسن بن علی گفت: چه کسی گفته های وی را ضمانت می کند؟

این هردو گفتند: ما از طرف وی به تو اطمینان کامل میدهیم، حسن بن علی از این دو هر آنچه که می خواست این هردو می گفتند: ما به تو اطمینان میدهیم. در نتیجه حسن بن علی با معاویه ﷺ مصالحه نمود، سپس حسن بن علی گفت: من از ابوبکر شنیدم که می گفت: من پیامبر ﷺ را بر منبر دیدم در حالیکه حسن بن علی در پهلویش قرار داشت و پیامبر رویش را یکبار به طرف مردم و بار دیگر به طرف حسن میکرد و می گفت: این پسر من سردار است، و شاید خداوند توسط وی بین دو گروه بزرگی از مسلمانان صلح و آشتی بیارد.

دلیل اینکه دین اسلام پیروانش را همواره به صلح و آشتی دعوت می کند این آیه مبارکه است که خداوند متعال مسلمانان را به آوردن اصلاح میان مسلمانان امر نموده فرموده است: ﴿وَلَا تَأْخُذْ بِلِئَالِ الَّذِينَ هَمَزُوا فِي عُرْوَتِ الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا إِلَيْهَا وَيُنَازِلْهَا فَتَنَ الْوَيْلُ لِلَّذِينَ كَانُوا عَصَاةً أَسَاسًا﴾ (الحجرات: ۹)

"هر گاه دو گروه از مؤمنان با هم به نزاع و جنگ پردازند در میان آنها صلح برقرار سازید و اگر یکی از آنها بر دیگری تجاوز کند با طایفه ظالم پیکار کنید تا به فرمان خدا باز گردد، هر گاه بازگشت (و زمینه صلح فراهم شد) در

میان آن دو بر طبق عدالت صلح بر قرار سازید، و عدالت پیشه کنید که خداوند عدالت پیشه گان را دوست دارد".

۴- صلح و آشتی در زمینه حفاظت بر پیوند خانوادگی، سبب حفاظت مجتمع از هر نوع تشتت و پراکندگی میگردد:

خانواده کوچک اساس و تهاداب مجتمع بزرگ است؛ روی همین علت اسلام همواره بر حمایت و حفاظت خانواده از هر نوع اختلاف و تشنج سعی ورزیده است، تشنج و اختلافی که از سرکشی و سربیزی یا اعراض و روی گردانیدن شروع شده و بالآخره به شقاق و سپس فراق می انجامد، و فروپاشی خانواده بالآخره به فروپاشی مجتمع میگردد؛ لذا الله متعال در مورد حفاظت خانواده از هم پاشی فرموده است:

﴿وَلَا تَرَاهُ حَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا ثُورًا وَارْعَا مَنَّا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْنَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾
النساء: ۱۲۸

" و اگر زنی از طغیان و سرکشی یا اعراض شوهرش، بیم داشته باشد، مانعی ندارد با هم صلح کنند (و زن یا مرد از پاره ای از حقوق به خاطر صلح صرف نظر کنند) و صلح بهتر است، اگر چه مردم (طبق غریزه حب ذات در اینگونه موارد) بخل می ورزند، و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه سازید (و بخاطر صلح، گذشت نمائید) خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است (و پاداش شایسته به شما خواهد داد)".

و بدون شک این صلح یک تلاش بس بزرگی است توسط شارع حکیم به غرض محافظت بر وحدت و انسجام خانواده و فامیل، و هرگاه زن و شوهر بر سرکشی و اعراض از یکدیگر ادامه دادند و شگاف به شقاق تبدیل شد،

پس در آن وقت الله متعال حکمین یعنی یک یک حکم را از هردو جناح مؤظف می سازد تا اسباب و عوامل خلاف و نزاع را بررسی نموده، نزاع بروز نموده را از ریشه بر کنند، طوریکه الله متعال فرموده است: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْغُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا﴾
النساء: ۳۵

" و اگر از جدایی و شگاف میان آنها بیم داشته باشید، داوری از خانواده شوهر، و داوری از خانواده زن انتخاب کنید (تا به کار آنان رسیدگی کنند) اگر این دو داور تصمیم به اصلاح داشته باشند خداوند کمک به توافق آنها می کند، زیرا خداوند دانا و آگاه است (و از نیات همه با خبر می باشد)".

و پیامبر ﷺ دروغ گفتن را برای کسیکه اراده اصلاح بین مردم را داشته باشد مجاز دانسته است، چنانچه از ام گلثوم بنت عقبه رضی الله عنها روایت شده که پیامبر ﷺ فرمودند: « ليس الكذاب الذي يصلح بين الناس فيمنى خيراً أو يقول خيراً »^(۹)

«کسی که برای ایجاد صلح و آشتی میان مردم، سخن مصلحت آمیزی را به مردم برساند یا سخن مصلحت آمیزی بر زبان آورد، دروغگو شمرده نمی شود». سفیان بن عینه حدیث فوق را چنین تفسیر و تاویل نموده است که هرگاه شخصی از شخص دیگر معذرت بخواهد و هنگام معذرت خواستن کلام و سخنش را بگونه تغییر داده و آن را کمی زیبا نماید تا جانب مقابل را راضی و خوشنود سازد، دروغ گو به شمار نمی رود... او در ادامه گفته است: سعی و تلاش یک انسان در زمینه ایجاد اصلاح بین یک شخص و رفیقش بهتر است از ایجاد اصلاح میان شخص و مردمان دیگر^(۱۰)

با استناد به تفسیر سفیان میتوان گفت: روی آوردن مرد به اصلاح میان خود و همسرش بهتر است از روی آوردن وی

به اصلاح میان خودش و سایر مردم، هم چنان روی آوردن زن به اصلاح میان خود و شوهرش بهتر است از ایجاد اصلاح میان خودش و سایر مردم؛ لذا در سخن گفتن زن با شوهرش و برعکس سخن گفتن مرد با همسرش دروغ را مجاز دانسته شده است.

روایت شده که مردی در زمان عمر بن الخطاب به همسرش گفت: ترا به خدا قسم مرا دوست داری؟ همسرش گفت: زمانیکه قسمم دادی پس جوابم این است که نه خیر! دوست ندارم. آن مرد نزد عمر بن الخطاب رفت و از خانمش شکایت نمود. عمر بن خطاب همسرش را نزدش فرا خوانده گفت: تو هستی که به شوهرت گفتی که دوست ندارم. آن زن گفت: شوهرم قسمم داد آیا دروغ می گفتم؟ عمر رضی الله عنه گفت: آری! دروغ بگو، درست است که هیچ خانه ی بر اساس محبت بنا نمی گردد اما مردم باهم بر اساس اسلام، حسب و نسب میتوانند زندگی نمایند^(۱۱).

ادامه دارد...

فهرس ماخذ

- (۱) فتح القدیر از شوکانی ۵/ ۶۵.
- (۲) صحیح البخاری
- (۳) فتح القدیر از شوکانی ۵/ ۶۴.
- (۴) صحیح مسلم: کتاب الجهاد والسير، باب ۲۴، حدیث ۹۴ (۱۷۵۸).
- (۵) أحكام القرآن از ابن العربی ۲/ ۴۱۹.
- (۶) حدیث را امام احمد در مسندش ۵/ ۲۷۸، ابوداود در سنن (۱۱۱/۴) از ثوبان رضی الله عنه به صورت مرفوع روایت نموده، و شیخ البانی با مجموع طرق صحیح دانسته است.
- (۷) صحیح البخاری: کتاب الصلح، باب ۵۸، حدیث ۹۰۸.
- (۸) صحیح البخاری: کتاب الصلح، باب ۵۷۵، لیس الکاذب الذی يصلح بين الناس، حدیث ۸۹۸.
- (۹) شرح السنة از امام بغوی: ۱۱۹/۱۳، ۱۲۰.
- (۱۰) شرح السنة از امام بغوی ۱۳/ ۱۲۰.

جلوگیری از رسم و رواج ناپسند

استاد غلام الدین کلانتری

رسم و رواج‌ها عبارت از گونه‌ای از رفتارها، باورها و هنجارهایی است که در خلال قرن‌ها در میان لایه‌های مختلف یک جامعه جا می‌افتد و مورد قبول قرار می‌گیرد. یا رسم و رواج‌ها همان قواعد و قوانین غیرمدونی است که بعد از پیدایش و آغاز زندگی انسان، قرن‌های متمادی روابط فردی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در میان آحاد جامعه را تنظیم نموده است.

عرف‌ها و رسم و رواج‌ها، بازتاب روش زندگی و شیوه رفتار اجتماعی یک جامعه است و نوع نگاه مردم را نسبت به قضایای مختلف زندگی‌شان تعریف می‌نماید.

با نگاهی به انگیزه‌های رویکارشدن، ریشه‌گرفتن و پایدارشدن عرف‌ها و رسم و رواج‌ها در جوامع مختلف انسانی، دانسته می‌شود که عرف و رسوم در اصل و به طور کلی، پیش از به- میان آمدن قانون نوشته و ارگان‌های نظام‌مند، غالباً به عنوان روشی به خاطر حل منازعات ایجادشده در میان مردم، راهکاری برای احقاق

حقوق و تامین عدالت در جوامع به کار گرفته شده است. ولی عوامل مختلفی سبب گردید که عرف‌ها و رسوم‌های جامعه بشری، آرام آرام دومی‌سیر مختلف: رواج‌های پسندیده و رواج‌های ناپسندیده را در بستر تاریخ در پیش گیرد.

زمانی که اسلام پا به عرصه زندگی مردم نهاد و تنظیم روابط مختلف اجتماعی را به عهده گرفت، عرف‌ها و رواج‌های موجود در جامعه را به عرف صحیح و عرف فاسد تقسیم کرد. عرف صحیح، که با مصالح مردم و مقاصد اسلام سازگار بود را تایید نموده و سپس یکی از منابع حقوقی اسلام قرار شناخته شد، اما عرف‌ها و رواج‌های فاسد را نه تنها مردود و غیر قابل قبول اعلام کرد بلکه مبارزه برای زدودن و ابطال عرف‌ها و رسم و رواج‌های فاسد و جاگزین ساختن عرف‌ها و رواج‌های صحیح به جای آنها را نیز با قوت و استمرار در پیش گرفت.

بنابر این؛ تمیز، شناخت و جدا کردن عرف‌ها و رسم و رواج‌های صحیح و فاسد یا پسندیده و ناپسندیده در شرع و قانون، امری بسیار مهم و

لازمی پنداشته می‌شود، چون به- کارگیری عرف‌ها و رواج‌های فاسد و نکوهیده، درد های جامعه را ملتهب‌تر و ناسورتر، و منازعات ایجاد شده در جامعه را دشوارتر و پیچیده‌تر می- سازد.

در افغانستان عرف‌ها و رواج‌های ستوده بی‌شماری وجود دارد که از قرن‌ها به این سو در عمق زندگی و سامان‌دهی ابعاد مختلف روابط مردم ریشه دارد، همان گونه، رواج‌ها و عرف‌های نکوهیده و ناپسندیده‌ای نیز وجود یافته، در روابط مردم راه باز نموده و در برخی بخش‌های زندگی مردم مشکل‌آفرین شده است.

متأسفانه، در کشور ما نوع ساختار ذهنی مردم و بسا عوامل دیگری سبب شده است که در طول تاریخ، بیشترین حجم عرف‌ها و رواج‌های زشت و نکوهیده بر دوش زنان جامعه ما سنگینی کند و ابعاد مختلف زندگی آنها، بویژه حوزه ازدواج و تشکیل خانواده را تحت فشارهای طاقت فرسا قرار دهد. هرچند امواج آن، بدون وقفه بر دیواره زندگی مردان، جوانان و سایر اقشار جامعه نیز کوبیده است.

عرف‌ها و رواج‌های ناپسندیده‌ای که در حوزه‌های گوناگون زندگی زنان جامعه ما وجود و حضور دارند و زندگی عادی این قشر جامعه را به خطرات و چالش‌ها مواجه نموده، مهم‌ترین آنها در ذیل خلاصه می‌شود: جلوگیری از حق انتخاب همسر، ازدواج‌های اجباری، بد دادن دختران، نکاح شغار یا بدل، محرومیت از حق میراث، عدم اعطای حق مهر، در قمار باختن زنان، خلیفه-کردن زنان، معاشره حسنه نداشتن با زنان، نامزدی‌های قبل از ولادت، تویانه گرفتن هنگفت و غیر قابل تحمل، تبعیض میان دختر و پسر، ممانعت دختران از دسترسی به تعلیم و تربیت، و ده‌ها امور دیگر....

حضور، وجود و تداوم عرف‌ها و رواج‌های نکوهیده در جامعه ما، عوامل مختلفی دارد که از یک منطقه تا منطقه دیگر و حتی از یک ولایت تا ولایت دیگر فرق می‌کند. این عوامل؛ حاکمیت عرف‌ها و رواج‌ها را در حل منازعات، تصمیم‌گیری‌های مردم و جهت‌دهی جامعه، مسلّم و گاهی الزام‌آور ساخته است. برخی عوامل در ذیل نام برده می‌شود:

- ۱- ضعف آگاهی دینی در میان مردم.
- ۲- ضعف تطبیق احکام دینی در حوزه‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی.
- ۳- ضعف تطبیق قوانین.
- ۴- ناموثر و ناکارآمد بودن تعلیم و تربیت.
- ۵- ساختارهای سامان نیافته اجتماعی.
- ۶- ضعف و ناتوانی اقتصادی خانواده‌ها.
- ۷- کم‌اثربودن نقش نخبگان، فرهیختگان و سیاستمداران.

۸- ریاکاری‌های نخبگان در تعامل با رواج‌های نکوهیده.

۹- خلای فعالیت‌های گسترده فرهنگی در لایه‌های جامعه.

۱۰- و

بنابر آنچه توضیح گردید، توجه به امور زیر می‌تواند در جهت کم‌اثر ساختن عرف‌ها و رواج‌های ناپسندیده در حوزه زندگی مردم و یویژه زنان کشور اثرگذار واقع گردد:

۱- رشد و گسترش آگاهی‌دینی در میان آحاد مردم، زیرا دین به عنوان نیرومندترین عامل باز دارنده و محدود کننده رسم و رواج‌های زیانبار در جامعه، موثرترین عامل است.

۲- تقویت دادگاه‌ها و سهولت دسترسی به محاکم در همه نقاط کشور.

۳- تقویت و گسترش اجرای قوانین در کشور و بویژه نقاطی که در آنجا رواج‌های نکوهیده زیانبار ریشه‌های عمیق دارند.

۴- اعتباربخشی به نخبگان جامعه، هرگاه حرف و تصمیم نخبگان جامعه در میان مردم جایگاه و اثر داشته باشد، رسم و رواج‌های نکوهیده جایگاه و پایگاهش را از دست می‌دهد.

۵- تقویت جایگاه مساجد و آگاهی‌دهی برای امامان مساجد؛ بیشترین مجالسی که به خاطر حل منازعات خانوادگی یا اجتماعی بر مبنای عرف‌ها و رواج‌های نکوهیده در مناطق مختلف کشور دایر می‌گردد، در مساجد و زیر نظر یا حد اقل در حضور امام مسجد به کار آغاز می‌نماید. و در همان مجلس و در همان مکان مقدس و حضورداشت امام مسجد، یک فیصله عرفی ناجایز و مخالف شریعت اسلامی اتخاذ شده و

مورد اجرا قرار می‌گیرد.

۶- تبلیغات گسترده از طریق منابر، رسانه‌ها، نشرکت‌ها، مقالات، بحث-های تلویزیونی و رادیویی در جهت شناختاندن اضرار عرف‌ها و رواج‌های ناپسندیده.

۷- جلوگیری از افراط و تفریط‌های عقده‌ساز و حساسیت برانگیزی که از سوی برخی موسسات و سازمان‌های داخلی یا خارجی در برخی بخش‌ها به صورت عمدی یا اشتباهی به عمل می‌آید. این گونه تصرفات نه تنها سنگینی رواج‌های نکوهیده را از دوش مردم و بخصوص زنان سبک نمی‌سازد، بلکه عقبات و ناهنجاری‌های بدتری نیز در مسیر زندگی مردم جامعه ما قرار خواهد داد.

بنابر این؛ همه اقشار آگاه جامعه بویژه علمای دین مسئولیت دارند که رواج‌های نکوهیده را برای مردم معرفی نمایند، زیان‌های ناشی از این رواج‌ها را تبیین کنند و برای تضعیف و زدودن آن از عمق زندگی مردم تلاش و مبارزه نمایند. تا باشد مردم از زندان عنکبوتی عرف‌های نکوهیده و رواج‌های ناپسندیده آزاد شوند و بتوانند در پرتو رهنمودهای

دین‌شان و قوانین نافذه‌شان زندگی فردی، خانوادگی، اجتماعی و خویش را تنظیم نمایند.

راهکارهای تأثیرگذار مدیریتی تفسیر

قسمت نهم:

ناصر الدین دریز

مدیریت تغییر به عنوان یکی از کاربردهای اساسی در مسیر روند روبه رشد و انکشاف حوزه سازمانی و منابع بشری تلقی می گردد. در مباحث پیش از این مودل های گوناگون تغییر سازمانی پیشکش حضور علاقمندان گردید که هر کدام دارای خوبی ها و ویژگی های منحصر به فرد بودند؛ ولی به طور کل اهداف همه در محور واحدی دور می زد.

گرچه مودل های زیادی برای تغییر سازمانی وجود دارد، ولی برای پرهیز از دامنه گسترش سخن، صرف به عنوان حسن اختتام این گفتار، یکی از این مودل ها پیشکش شده و از پرداختن به راهکارهای دیگر، صرف نظر صورت می گیرد.

مسلم است که هر یک از این راهکارهای علمی به نوبه خود می توانند جهت تقویت ظرفیت منابع بشری، افزایش فراورش (تولید) و کارایی، بروزرسازی و فرگشت (تکامل) سازمان، مطابق شرایط روز مورد استفاده قرار گیرند.

یکی از مودل هایی که شهرت جهانی داشته، "مودل تغییر

کرت لوین" است. کرت لوین به عنوان یک تن از دانشمندان علوم مدیریتی و بنیان گذار روانشناسی اجتماعی شناخته می شود. مودل تغییر وی من حیث یکی از راهکارهای تأثیرگذار در ایجاد مدیریت تغییر معرفی می شود.

در مبحث آتی مودل تغییر سه مرحله ای وی که جنبه های فردی و سازمانی را مورد بررسی قرار می دهد، به گونه فشرده به توضیح گرفته می شود:

۱. مرحله ذوب و خروج از انجماد
۲. مرحله تغییر یا آغاز حرکت به حالت جامد
۳. انجماد مجدد.

مرحله اول، ذوب و خروج از انجماد
تغییر، گذار یا سفر درونی است که از حالت موجود به آینده مطلوب انجام می شود. تغییر یک رخداد نیست، بلکه یک فرایند است. افراد از حالت سکون درآمده و به میسر جدید به حرکت می آیند. روی این اصل، مدیریت برنامه تغییر مستلزم هوشمندی و فراست، پرسونش (دقت)، دانش و تجربه فراوان است که باید مدیریت ارشد سازمان این ویژگی ها را دارا باشد.

به هر رو، در مراحل سه گانه مودل تغییر کرت لوین یک رشته فعالیت ها ارایه

می شود که کاربرد آنها، می تواند شانس موفقیت را بیشتر سازد.

مرحله اول، سخت ترین مرحله این راهکار پنداشته می شود. برای این که افراد از چگونگی نتایج آینده اطمینان کامل نداشته و از پیامدهای بعدی تغییر می هراسند.

وقتی افراد به تدریج با تغییر آشنایی پیدا می کنند و در مورد آن اندک اندک می آموزند، عصر دشواریست. افراد نیازمند فرصت بیشتر برای درک و تمرکز فزونتر بالای ذهن خود دارند. پیش از همه، آنان باید قناعت خود را فراهم نمایند که برنامه تغییر، سودمند است و آینده بهتری را برای آنان به ارمغان می آورد.

این مرحله یکی از عمده ترین مراحل آمادگی و دستیازی به سطحی از درک و فهم برای تغییر است. در این هنگام آمادگی برای حرکت از منطقه سکون به سمت دگرگونی و شرایط بهتر آغاز می گردد.

اگر در این وقت ضرورت احساس فوریت تغییر در وجود افراد بیشتر از پیش تقویت یابد، مراحل بعدی به خوبی و آسانی سپری می شوند.

بذر ایجاد انگیزه، خوشبینی عنصر

اول

۱۲

دگرگونی (تحول) در افراد، تلاش برای اصلاحات گسترده و تعمیم روحیه تغییرپذیری در سازمان و در بستر برنامه های استراتژیک، تازه از همینجا پاشیده و جوانه می زند.

هرچه زیادتیر احساس شود که تغییر سازمانی مؤلفه ضروری است و فوریت بیشتری دارد، انگیزه افزونتری برای آن به وجود می آید. برانگیختن انگیزه در افراد کار ساده ای نیست، ولی تطبیق مرتب و منظم برنامه تغییر به طور مرحله وار مطابق راهبرد از پیش تعیین شده، کار را در این فراگرد (جریان) تسهیل می بخشد.

هرگاه پیش از مشخص شدن زمان پایان کار، موعد شروع کار فرا رسد و تمهیدات پلان به صورت درست ترتیب اثر نیابد و همچنان عنصر انگیزه در میان افراد، تبلور ذهنی و تجسم عینی نیافته باشد، گرچه از پاداش های مختلف برای هموردی (رقابت) افراد در مسیر برنامه تغییر و باروری انگیزه استفاده شده باشد، آنگاه حس فوریت تغییر کمرنگ شده و انگیزه کمتری به وجود می آید.

اگر انگیزه ای برای تغییر در نزد افراد وجود نداشته باشد و انگیزه به عنوان یک نیروی محرک موتور داخلی برای تغییر، در ضمیر مخفی افراد خلق نشده باشد، هیچ کاری انجام شده نمی تواند. ایجاد و آفرینش انگیزه برای تغییر، به میزان نفع و ضرر آن بستگی دارد. پیش از هرکاری، باید نفع و ضرر یک عمل پیمایش شود. این کاریست که کرت لوین آن را **تحلیل نیروهای میدان** نامیده است.

تحلیل نیروهای میدان

شیوه ای ذهنی برای شناخت نیروهای موافق و مخالف تغییر است که از

مسئولیت های مدیریت ارشد سازمان می باشد. اگر فکتورهای مؤثر تغییر قویتر از فکتورهای مانع باشند، در آن حالت برای تغییر اقدام صورت میگیرد. در غیر آن انگیزه کمتری به وجود می آید. در نهایت این احساس می تواند، مقاومت افراد را در برابر تغییر برانگیزد.

مرحله اول این مودل، زمان ایجاد انگیزه و تحرک میان افراد است.

تحلیل نیروهای میدان، روشی مؤثر برای درک این روند است که مدیریت ارشد سازمان را فرصت می دهد تا تمام جوانب ضروری را مورد بررسی پرسون (دقیق) قرار دهد و سپس در زمینه به اقدام منطقی توسل ورزد.

نیروهای میدان

شامل همه بگردها (مفاهیم)، ظرفیت ها و امکانات دست داشته مادی و معنوی سازمان می باشد؛ مانند: منابع بشری، منابع مالی، فناوری (تکنالوژی)، رهبردها (استراتژی ها)، قوانین، مقرردها، طرزالعمل ها، فرآیندها (پروسه)، شرکا، مشتریان، زمان، مکان، محیط داخلی و خارجی. این نیروها به دو صنف جداگانه، دسته بندی می شوند:

۱. **نیروهای کمک کننده:** آن دسته امکاناتی که در مسیر تحقق برنامه تغییر مانع ایجاد ننموده و با روح برنامه موافقت دارند یا می توانند در این راستا مفید تمام گردند و یا کم از کم حالت خنثی داشته باشند.

۲. **نیروهای مقاومت کننده:** ظرفیت هایی که در برابر تغییر مانع واقع می گردند. باید گفت که تثبیت، تقویت و افزایش هرچه بیشتر نیروهای موافق، همسو نمودن نیروهای بی تفاوت در جهت اهداف برنامه و کاهش نیروهای مخالف

بستگی به هنر مدیریت ارشد سازمان دارد.

در این مرحله به طور معمول غرض تطبیق و تحقق بهتر اهداف اصلاحات، به کارگیری دو روش ساده پیشنهاد می گردد.

روش نخست

چیزی که گاه و ناگاه در جریان تطبیق برنامه تغییر در سازمان پدیدار می شود، برآیندی از کنش و واکنش نیروهای متضاد و یا موافق در میدان عمل است. تغییر در سازمان، تضاد منافع را خلق نموده و میدان رقابت شدید بین دو نیروی موافق و مخالف را به میان می آورد و روال تعادل عادی قوا، بین آنها را برهم می زند.

در این موقع برای تغییر بیلانس تعادل، توازن و پایان تقابل میان دو نیروی نامبرده، مکلفیت مدیریت ارشد سازمان است تا با حمایت نیروهای موافق و هدایت نیروهای مخالف در مسیر دلخواه، از میزان مخالفت ها بکاهد و از فرصت های پیش آمده، استفاده مناسب و درست برای استقرار مجدد تعادل نماید.

تعادل

مدیریت ارشد به منظور حفظ رازمان (سیستم) سازمانی، با انجام دو فعالیت زیر، نیروی های پیش برنده و بازدارنده را مطابق اهداف برنامه رهبری می کند:

۱. **فشار برای تغییر توسط نیروهای پیش برنده:** تقویت و حمایت

هرچه بیشتر موافقان تغییر یا نیروهای پیش برنده که می خواهند تغییر را به مرحله اجرا در آورند.

۲. **ایستادگی در برابر نیروهای بازدارنده:** توسل به تدابیر لازم

برای جلب و تشویق مخالفان غیرفعال برای آمدن در صف موافقان یا بی تفاوتان و یا تضعیف و منزوی ساختن نیروهای بازدارنده فعال که می کوشند در برابر برنامه های تغییر مقاومت و موانع جدی ایجاد کنند.

روش دوم

برای این که تغییر جنبه دایمی و پایشی یابد، باید به رفتار و فرهنگ سازمانی تبدیل شود. البته نتیجه تعادل وقتی مطلوب است که تعداد نیروهای پیش برنده بیشتر گردند. این روش با انجام دو فعالیت، تحقق می یابد:

۱. **نیروهای پیش برنده:** به گونه روزافزون بر شمار موافقان یا نیروهای پیش برنده برنامه تغییر افزایش به عمل آید.

۲. **نیروهای بازدارنده:** مخالفان یا نیروهای بازدارنده به حال خود شان رها شوند. در این صورت طبیعی است که روز تا روز درصدی آنها نسبت به همسوان (موافقان) کاهش می یابد.

مرحله دوم، تغییر یا آغاز حرکت به حالت جامد

این مرحله یکی از مراحل دشوار گزار این مودل تغییر است که کارشناسان آن را چاله آسیب پذیری نامیده اند. سرآغاز حرکت از وضعیت نرم به حالت سخت از همینجا شروع می شود. بعد از پذیرش بینش ها و ارزش های نو، آرام آرام باورهای افراد، در قالب ذهنیت های جدید شکل می گیرند.

ولی باید شکبیا بود تا آنگاه که این اندیشه های نو و یافته های خام، در دیگ زمان پخته شده و به جهان بینی جدید و فرهنگ سازمانی مبدل گردند.

اکنون سیر و سفر داستان دگرگونی، برای دور زدن چرخه انکشاف سازمانی آغاز یافته و به طور دوامدار، به چرخیدن خویش ادامه می دهد. نخستین آزمون به خوبی سپری شده و باید مراحل بعدی آن نیز با موفقیت انجام یابد؛ زیرا با پایان مرحله نهایی چرخه تغییر، دور جدید برنامه، آغاز می یابد.

آری، اصلاحات یک رخداد نیست که یک شبه همه چیز در آن تغییر بخورد و به اصطلاح عام، همه جا به یکبارگی گل و گلزار شود و ماموریت مدیریت ارشد سازمان در این راستا پایان یابد. اصلاحات و تغییر پیکار پیوسته و فرایندبست که مانند عقربه ساعت، نظر به شرایط هر عصر و نسل و نیازهای مشتریان و ظرفیت های موجود سازمان، مداوم جریان و حرکت داشته و صرف با ایستادن زمان، می ایستد.

این حالت، درگیری ذهنی افراد میان اندیشه های گذشته و باورهای جدید است. دوره گذار، برهه مشکلی است. ضمن این که کارکنان برای درک درست برنامه اصلاحات ضرورت به فرصت بیشتری دارند، مدیران تغییر نیز باید استرس های وارده روانی این حالت افراد را به خوبی درک و دریافت نمایند و از وارد آوردن فشارهای مضاعف بر آنان پرهیز نمایند.

مرحله گذار روندی است که در حالات خاص زندگی برای انسان دست می دهد. هیچ محدودیت زمانی برای جذب، پذیرش، استغفار، پختگی و باورمندی تفکرات جدید میان افراد وجود ندارد؛ زیرا همانگونه که انسانها در بسا موارد متفاوت از هم اند، حالت های روانی، تشنج روحی و کنش های

درونی آنان نیز از همدیگر فرق دارد. از این رو، از همه نمی توان انتظار یکسانی داشت.

پس از آگاهی دهی و آموزش های متواتر، ممکن است کسی زودتر و یا شخصی دیرتر حالت روانی و فیزیکی ثابت را به خود اختیار کند. جایی برای نگرانی و هیجان زدگی نیست.

همه افراد آهسته آهسته تغییر را پذیرفته و وضعیت ثابت و جامد روانی را دوباره اتخاذ می نمایند و هر چیز را از عینک فرهنگ جدید سازمانی می نگرند. اما پیش از آن، افراد ضرورت به حمایت قوی و نوازش جدی مدیریت ارشد سازمان دارند.

بهره گیری از راهکارها و الگوهای تغییر و اجازه دادن به افراد برای بازگویی و ابراز مشکلات شان یا به اصطلاح بازکردن قفل دل شان، به عنوان یکی از راه حل ها، پیروزی روند تغییر را یاری می رساند.

پرداخت پاداش مناسب، کاربست مدیریت اشتراکی، بازساخت تیم تغییر و تأمین ارتباط همیشگی نزدیک مدیریت ارشد سازمان با کارکنان برای ارایه تصویری روشن از تغییر و رعایت منافع آنان در این راستا می تواند، مثمر تمام گردد.

افزون بر حیطه صلاحیت های قانونی و وظیفوی مدیران، مادونان در برابر حسن روش آمرین نمی توانند بی تفاوت باشند. زیرا انسان به طور زاستاری (طبیعی) توان فرار از زنجیر و زندان محبت را ندارد.

مرحله سوم، انجماد مجدد

مرحله **انجماد مجدد** یا ثبات دوباره و استقرار پایدار، پس از تطبیق این دو مرحله، پیش می آید. اکنون برنامه تغییر مورد پذیرش قرار گرفته و با

هنجارها و قرائت های جدید، گره خورده است.

روابط افراد بر بنیاد فرهنگ نو سازمانی شکل گرفته و با روایت ها، رویکردها، ارزش ها و بینش های نو، سازگاری پیدا یافته است. ولی دستیابی به این دستاوردها آسان نبوده، نیازمند گذشت زمان است.

انجماد

در مدل های جدید مدیریت تغییر، مفهوم انجماد تغییر کرده است. سازمانها و افراد این مرحله را به عوض یک حالت سخت و غیرقابل انحناء، به شکل انعطاف تر می پذیرند. این روش برای خروج از انجماد جهت ایجاد تغییر بعدی آسانتر است.

کرت لوین درباره انجماد می گوید: تغییر در راستای بهبود عملکرد تیم، کم دوام است. پس از یک دور تغییر، عملکرد تیم، به سرعت به سطح قبلی بر می گردد. این نشان می دهد که تنها دستیابی به یک سطح عملکرد بالا به عنوان معیار تغییر عملکرد تیم، کافی نیست. ماندگاری تغییر یا حفظ آن برای یک مدت معین، باید جز اهداف تغییر باشد. فکر کردن در مورد روایت تغییر به عنوان یک سفر ممکن است، این ذهنیت را در انسان تداعی نماید که این سفر آغاز، میانه و پایانی داشته باشد. شاید در مسیر راه ایستگاه های زیادی برای رفع خستگی وجود داشته باشد، اما این سفر هیچگاه فرجامی ندارد.

مأخذ و منابع

- ✓ آراسته، مجید و اخوان صراف، احمد رضا؛ مدیریت تغییر؛ انترنت: تهران ۱۳۹۰.
- ✓ آرشرمهورن، پروفیسور جان؛ مدیریت و رفتار سازمانی؛ مترجم، داکتر مهدی ایران نژاد پاریزی؛ کتاب خانه ملی ایران: تهران ۱۳۸۱.
- ✓ آمریت دیپارتمنت تطبیق رتب و معاش، ریاست اصلاح اداره عامه اداره خدمات ملکی؛ دیتابیس اصلاحات اداری؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۹۰.
- ✓ استونر آر، جیمز ای- اف. ادوارد فری من دانیل آر- گیلبرت؛ مدیریت؛ ترجمه داکتر علی پارسایان و داکتر سید محمود اعرابی (جلد اول و دوم)؛ تهران:

دفتر پژوهش های فرهنگی ۱۳۷۹.

- ✓ انترنت؛ تغییرات مدیریتی و مدیریت تغییر؛ سایت های مختلف انترنتی: ۱۳۸۹.
- ✓ انترنت؛ توافق نامه افغانستان؛ کابل ۱۳۸۳.
- ✓ بخش آگاهی عامه؛ قانون اساسی؛ فصل دوم ماده ۵۰ دارالانشای لویه جرگه قانون اساسی افغانستان؛ کابل ۱۳۸۳.
- ✓ بارن، پیتر؛ طرح ساختار تشکیلات؛ کارگاه آموزشی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۹۰.
- ✓ بورد تعیینات خدمات ملکی؛ گزینش؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۹۰.
- ✓ توحی، مسعود؛ مدیریت تغییر؛ کارگاه آموزشی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۹۰.
- ✓ چهار کتاب رهنما برای تطبیق رتب و معاش؛ الف. بورد تعیینات؛ استخدام و آموزش؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.
- ✓ ب. ریاست عمومی خدمات ملکی؛ بازنگری برای آمادگی ادارات و وزارت ها؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.
- ✓ ج. ریاست عمومی خدمات ملکی؛ رتب و تعدیل رتب؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.
- ✓ د. ریاست عمومی دارالانشاء؛ نظارت و ارزیابی و بانک معلومات منابع بشری؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.
- ✓ حامد، حبیب شاه؛ مصاحبه، انتخاب و استخدام؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۸.
- ✓ داکتر دیوانگاهی، ملوک؛ مدیریت منابع انسانی؛ انتشارات فرهنگ جامع؛ تهران ۱۳۸۳.
- ✓ دارالانشای استراتیژی انکشاف ملی افغانستان؛ استراتیژی انکشاف ملی افغانستان؛ انترنت، کابل ۱۳۸۷.
- ✓ دریز، ناصرالدین؛ اصلاحات اداری و سیستم رتب و معاش (جلد اول)، رتب و معاش و روش تطبیق (جلد دوم)؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.
- ✓ رضا، احمد اخوان صراف؛ مدیریت تغییر؛ انترنت: تهران ۱۳۹۰.
- ✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ رهنمود اجرایی مقامات عالی مامورین بلند رتبه قوای ثلاثه دولت؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۴.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ طرز العمل استخدام؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ طرز العمل رسیدگی به شکایات مامورین خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۸.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ فورمه بررسی اجراءات خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۶.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ قانون خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۴.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ قانون کارکنان خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.

✓ ریاست قوانین؛ قانون کار؛ وزات کار و امور اجتماعی؛ کابل ۱۳۸۵.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ مقررہ تنظیم بست های خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ مقررہ تقاعد خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۶.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ مقررہ طرز سلوک مامورین خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۵.

✓ ریاست تقنین و پالیسی ها؛ مقررہ مامورین انفصالی خدمات ملکی؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۶.

✓ ریاست عمومی خدمات ملکی؛ رساله خلاصه طرح تطبیق سیستم رتب و معاشات (چاپ نشده)؛ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ کابل ۱۳۸۷.

✓ زهره یجنوردی، احسان؛ استراتیژی های مدیریت تغییر؛ انترنت: تهران ۱۳۹۰.

✓ فروتن، هومن؛ مدیریت تغییر؛ انترنت: تهران ۱۳۹۰.

✓ غبار، میر غلام محمد؛ افغانستان در مسیر تاریخ؛ مرکز نشر انقلاب با هم کاری جمهوری ویرجینیا ۱۹۹۶.

✓ هما؛ مدیریت تغییر؛ انترنت: تهران ۱۳۹۰.- ✓ کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و خدمات ملکی؛ استراتیژی کمیسیون مستقل اصلاحات اداری؛ کابل ۱۳۸۵.

✓ کوثر، جان؛ هشت گام مدیریت تغییر؛ انترنت: واشنگتن دی سی ۲۰۱۱.

نفس امنیت غذایی

در سلامتی انسان از دیدگاه اسلام

قسمت دوم:

استاد محمد شریف رباطی

امنیت غذایی از دیدگاه اسلام

البته از نظر بنده امنیت غذایی از دیدگاه اسلام این است: هر آنچیزی پاک، پاکیزه و به ویژه حلال که برای صحت‌مندی و سلامتی روحی و جسمی انسان مفید بوده و باعث رشد و نمو فیزیکی و روحی و مقاومت تن انسان شده بتواند؛ از نظر اسلام منحیث امنیت غذایی محسوب می‌گردد.

اصل در تمام اشیاء اباحت و حلال بودن است روشن است که بدون خوراک و پوشاک و نوشیدنی، زندگی برای انسان قابل تصور نیست و به همین دلیل رزق و خوراک‌های پاک برای مردم مباح اعلام شده و آنان از چیزهای پلید و نا پاک نهی شده‌اند. (۱)

از اینرو که اصل در تمام چیزها اباحت و حلیت بوده و الله تبارک و تعالی هیچ چیزی را حلال نگردانیده مگر بخاطر منفعت‌اش و هیچ چیزی را حرام ننموده مگر بخاطر مضرت و زیانش، خداوند متعال در مورد اباحت اشیاء می‌فرماید: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ البقرة: ۲۹
یعنی: "خداوند متعال آن ذاتی است که همه موجودات و

پدیده‌های روی زمین را برای شما آفرید" هکذا می‌فرماید: ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ الجاثیه: ۱۳
یعنی: "و آنچه که در آسمانها و آنچه که در زمین است همه را از ناحیه خود، مسخر شما ساخته است، قطعاً در این (تسخیر موجودات مختلف و به گردش و چرخش در آوردن چرخه حیات به نفع انسانها) نشانه‌های مهمی (بر قدرت و مهربانی خدا در حق آدمی زادگان) است، برای کسانی که می‌اندیشند (و اندیشمندانه به اشیاء دور و بر و به زندگی خود می‌نگرند) (۲)

و قوله { جمیعاً له } امن عنده وحده لا شریک له، کما قال الله تبارک و تعالی فی محکم التنزیل: { و ما بکم من نعمة فمن الله } (۳)

همچنان قاضی طلب الدین قدیری در تفسیر نص بالنص پیرامون آیه کریمه چنین می‌نگارد: "در این آیه کریمه در ضمن نعمت‌های گوناگون که در روی زمین آفریده شده است، برای انسان بزرگترین نشانه قدرت احدیت نیز به ثبوت می‌رسد، زیرا آدمی که بخود و ماحول خود بنگرد هر نعمتی را که مشاهده می‌کند در می‌یابد که هر کدام آنها به قدرت احدیت آفریده شده است. و در آیات آتی تذکر نعمت الهی بعمل آمده است:

﴿يَا أَيُّهَا الْآلَاءُ رَبِّكُمَا تَكْذِبَانِ﴾ الرحمن: ۱۳
یعنی: " (ای گروه پریها و انسانها!) کدام یک از نعمت‌های پروردگار تان را تکذیب و انکار می‌کنید"
هکذا می‌فرماید:

﴿وَلَا تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّا لَإِلَاسِنَ لَطَلُومٍ كَفَّارٍ﴾ ابراهیم: ۳۴

یعنی: "و اگر بخواهید نعمت‌های خدا را بشمارید (از بس که زیاد اند) نمی‌توانید آنها را شمارش کنید، واقعاً انسان ستمگر ناسپاس است (اگر نعمت‌های خدا را نادیده بگیرید و به جای پرستش دهنده نعمت‌ها چیز دیگری را پرستش بکنید و سر از خط فرمان آفریدگار برتابید) ﴿الْأَرْثَرُوا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهْرَهُ وَبَاطِنَهُ﴾ لقمان: ۲۰

یعنی: "آیا ندیده‌اید که خداوند جل و علا در آسمانها و زمین است مسخرشما کرده است (و در مسیر منافع شما به حرکت انداخته است) و نعمتهای خود را چه نعمتهای ظاهر و چه نعمتهای باطن به شما گسترده و افزون ساخته است؟ برخی از مردم بدون هیچ گونه دانش و هدایت و کتاب روشن و روشنگری، در باره (شناخت و یکتایی) خدا راه ستیز و جدال پیش می‌گیرند"

اول

سال ۱۳۹۸

۱۶

از آیات متبرکه فوق بر می آید که همه چیزی که در زمین آفریده شده است برای استفاده انسان است و همچنان همه حلال اند بناءً اگر که به واسطه نص کدام چیزی را حرام یافتیم حرام است در غیر آن همه و همه چیزی های حلال اند.^(۴)

دایره حلال در نظام اسلامی وسیع است

دایره حلال در شریعت اسلام گسترده، وسیع و فراخ بوده برعکس دایره و میدان حرام بسیار محدود و ضیق می باشد. هکذا احکام و فرامین الهی و ارشادات نبوی نیز در این راستا محدود و اندک می باشد تا وقتی که در مورد حرمت و حرام بودن یک مسأله دلیل و برهان قاطع موجود نباشد، آن چیز بنابر اصل قاعده [الأصل فی الأشياء الإباحة] حلال بوده و حلیت آن کماکان پا برجا می باشد.

خداوند قدوس و لایزال در کتاب سماوی خویش این مشعل فروزان و منبع هدایت عالم بشریت می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ = البقرة: ۱۷۲

یعنی: "ای کسانی که ایمان آورده اید! از چیزهای پاکیزه ای بخورید که روزی شما ساخته ایم، و سپاس خدای را به جا آورید، اگر او را پرستش می کنید" در آیه (۱۶۸) همین سوره می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِن مَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ = البقرة: ۱۶۸

یعنی: "ای مردم! از آنچه در زمین است و حلال و پاکیزه است (و خداوند متعال آن را تحریم نکرده و نفس انسان گوارا و خوشایندش می داند) بخورید، و پا به پای اهریمن راه نیفتید (و به دنبال شیطان روان نشوید)، بی گمان او دشمن آشکار شماست"

الله تبارک و تعالی در مقام دیگری می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ خطاب برای کلیه انسان ها است یعنی ای مردم از روزی های حلال که پاک اند و

ضرری برای جسم و عقل شما ندارند، بخورید و از نقش شیطان در آنچه از معاصی و فواحش که برای شما مزیب می سازد پیروی نکنید، شیطان دشمن بزرگ شماست، عداوت او روشن و از دیدگاه عاقل مخفی نیست.

شیخ محمد علی الصابونی خدمتگذار قرآن و سنت در ذیل این آیه کریمه چنین می نگارد: "از ابن عباس رضی الله عنهما روایت شده که وی گفت: این آیه را نزد پیامبر گرامی اسلام سیدنا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله تلاوت کردم:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ...﴾ حضرت سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه برخاست و گفت: ای رسول خدا! دعا کن که خداوند متعال مرا مستجاب الدعوة قرار دهد. آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمودند: غذایت را پاک ساز دعایت مستجاب می گردد، سوگند به ذاتی که جان محمد در دست (بلاکیف) قدرت اوست هرگاه شخصی لقمه حرام را تناول کند، چهل روز عبادت او پذیرفته نمی شود و اگر بنده از حرام و ربا گوشت و پوست بگیرد بروی آتش دوزخ سزاوارتر است) این حدیث را حافظ ابن مریه روایت کرده است.^(۵)

از آنجا که قرآن در مورد انحرافات ریشه دار از روش تأکید و تکرار در لباسهای مختلف استفاده می کند، در این آیات بار دیگر به مسأله تحریم بی دلیل پاره ای از غذا های حلال و سالم در عصر جاهلیت به وسیله مشرکان بازمی گردد، منتهی روی سخن را در اینجا به مؤمنان می کند در حالی که در آیات گذشته روی سخن به همه مردم بود. می فرماید: «ای افراد با ایمان از نعمتهای پاکیزه که به شما روزی داده ایم بخورید»

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ = البقرة: ۱۷۲

«و شکر خدا را بجا آورید اگر او را می پرستید»

﴿وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ = البقرة: ۱۷۲

این نعمتهای پاک و حلال که ممنوعیتی ندارد و موافق طبع و فطرت سالم انسانی است برای شما آفریده شده

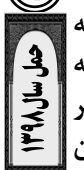
است چرا از آن استفاده نکنید؟! اینها به شما نیروئی می بخشد تا بتوانید وظایف خود را انجام دهید بعلاوه شما را به یاد شکر پروردگار و پرستش او می اندازد.

مقایسه این آیه با آیه ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِن مَّا فِي الْأَرْضِ﴾ (آیه ۱۶۸ همین سوره) ملاحظه تفاوتهای این دو با هم، دو نکته لطیف را به ما می فهماند:

در اینجا می گوید: ﴿مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ (از غذا های پاک که به شما روزی دادیم...) در حالی که در آنجا می گفت: ﴿مِن مَّا فِي الْأَرْضِ﴾ (از آنچه در زمین است) این تفاوت گویا اشاره به این است که نعمتهای پاکیزه در اصل برای افراد با ایمان آفریده شده است، و افراد بی ایمان به برکت آنها روزی می خورند، همانند آبی که باغبان برای گلها در جویها جاری می سازد ولی خارها و علف مرزه ها نیز از آن بهره می گیرند! دیگر اینکه به مردم عادی می گوید بخورید و پیروی از گامهای شیطان نکنید، ولی به مؤمنان در آیه مورد بحث می گوید: (بخورید و شکر خدا را بجا آرید یعنی تنها به عدم سوء استفاده از این نعمتها قناعت نمی کند، بلکه حسن استفاده را نیز شرط می شمرد.

در حقیقت از مردم عادی تنها انتظار می رود که گناه نکنند ولی از افراد با ایمان انتظار دارد که این نعمتها را در بهترین راه مصرف کنند.

ضمناً ممکن است تکرار سفارش در مورد استفاده از غذا های پاک که در آیات متعدد عنوان شده برای بعضی سؤال انگیز باشد اما اگر کمی به تاریخ زمان جاهلیت و آداب و رسوم خرافی آنها توجه کنیم و بدانیم که آنها چگونه بدون دلیل نعمتهای حلال را بر خود ممنوع می ساختند و این عادت به طوری در آنها نفوذ کرده بود که همچون وحی آسمانی تلقی می شد و گاه آن را

صریحاً به خدا نسبت می دادند، نکته این تاکید روشن می شود، قرآن می خواهد این افکار خرافی را از این طریق به کلی از مغز آنها بیرون کند.

برعلاوه تکیه روی عنوان (طیب) همگان را متوجه این دستور اسلامی می کند که از غذا های ناپاک، از گوشتهائی همچون گوشت مردار و درندگان و حشرات، و از مسکرات که به شدت در میان مردم آن زمان رواج داشت پرهیزند. تفسیر نمونه

هكذا الله تبارک و تعالی در این راستا چنین ارشاد می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ المؤمنون: ۵۱

یعنی: «(به پیامبران گفته ایم تا به پیروان خود برسانند) ای پیغمبران! از غذا های حلال بخورید و کارهای شایسته بکنید، بی گمان من از آنچه انجام می دهید بس آگاه ام» مخاطب انبیاء بوده و مراد پیروان انبیاء است، {الطبیات} چیزهای پاکیزه، مراد خوراکی های حلال است. (۱۴)

در آیات پیشین سخن از سرگذشت پیامبران و امت هایشان بود، در نخستین آیه مورد بحث، همه را مخاطب ساخته چنین می گوید: «ای پیامبران! از غذا های پاکیزه و طیب تغذیه کنید و عمل صالح به جا آورید که من به آنچه شما عمل می کنید آگاهم»

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ المؤمنون: ۵۱

دیگر انسان ها این نیست که شما صفات بشری همانند نیاز به تغذیه ندارید، تفاوت این است که: شما حتی تغذیه را نیز به عنوان یک وسیله تکامل پذیرفته اید، و به همین دلیل، برنامه شما خوردن از طبیات و پاکیزه ها است درحالی که مردمی که خوردن را هدف نهائی خود قرار داده اند به هیچ وجه مقید به این برنامه نیستند، به دنبال چیزی می روند که

اول

۱۸

هوس حیوانی آنها را اشباع کند خواه خبیث باشد، یا طیب!..

وبا توجه به این که: نوع تغذیه در روحيات انسان، مسلماً مؤثر است و غذا های مختلف، آثار اخلاقی متفاوتی دارد، ارتباط این دو جمله روشن می شود که می فرماید: «از غذا های پاکیزه بخورید» و «عمل صالح انجام دهید».

در روایات اسلامی، نیز می خوانیم: خوردن غذای حرام جلو استجابات دعای انسان را می گیرد.

حدیث معروفی که از پیامبراسلامی نقل شده، شاهد این مدعی است: مردی خدمتش عرض کرد: دوست دارم دعایم مستجاب شود، فرمود: (طهر ماکلک و لا تُد خل بطنک الحرام)

«غذای خود را پاک کن، و از هر گونه غذای حرام پرهیز!».

« ذکر این نکته نیز لازم است که: جمله ﴿إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ «من از آنچه انجام می دهید آگاهم» خود دلیل مستقلى برای انجام عمل صالح است؛ چرا که وقتی انسان بداند کسی همواره ناظر عمل او است که چیزی بر او مخفی نمی شود و حساب اعمال او را دقیقاً نگاه می دارد، بدون شک این توجه در اصلاح عمل او مؤثر است.

و از این گذشته، تعبیرات آیه فوق، از طریق برانگیختن حس شکر گزاری انسان در برابر نعمتهای پاکیزه ای که نصیب او شده، نیز روی اعمال انسان مؤثر است.

به این ترتیب، دراین آیه از سه جهت، برای انجام عمل صالح کمک گرفته شده است:

از جهت تأثیر غذای پاک بر صفای قلب. و از جهت تحریک حس شکر گزاری. و از جهت توجه دادن به این که خدا شاهد و ناظر اعمال آدمی است.

و اما واژه «طیب» به معنی هر چیز پاک و پاکیزه در مقابل «خبث» (ناپاک) است. «راغب» در «مفردات» می گوید: «طیب» دراصل، به معنی هر امر لذت بخش است، خواه حواس انسان از آن لذت

ببرد، و یا روح و جان انسان، ولی درشرع، به معنی چیزی است که پاک و حلال باشد.

به هر حال، بسیاری از بحث های قرآن پیرامون طیب و طبیات دور می زند: - به پیامبران دستور میدهد تنها ازغذای طیب تغذیه کنند.

نه تنها به پیامبران، به همه مؤمنان خطاب می کند: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ البقرة: ۱۷۲

«ای کسانی که ایمان آورده اید، از طبیاتی که به شما روزی داده ایم بخورید.

اعمال و سخنانی به مقام قرب او راه می یابند که طیب و پاک باشند

﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾ فاطر: ۱۰

یعنی: «کلمات طیب به مقام قرب او صعود می کند و عمل صالح را بالا می برد» و نیز یکی از افتخارات بزرگی که خداوند به انسان داده و به عنوان یکی از نشانه های برتری او بر سایر موجودات می شمرد، استفاده از طبیات است:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْآلِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ الإسراء: ۷۰

یعنی: «ما فرزندان آدم را اکرام کردیم و بزرگ داشتیم، و آنها را در خشکی و دریا بر مرکبهائی حمل نمودیم، و از روزیهای طیب و پاکیزه به آنها بخشیدیم و بر بسیاری از مخلوقات خود فوقیت دادیم».

«دریک حدیث کوتاه و پرمعنی، از پیامبر گرامی اسلام ﷺ نیز این حقیقت بازگو شده است: یا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا» ای مردم! خداوند پاک و پاکیزه است و جز عمل پاک و پاکیزه چیزی را قبول نمی کند. (۶)

تحریم اشیاء از جانب خداوند متعال بخاطر ضرر و زیان و ناپاکی آنها است:

پروردگاری که انسان را آفرید و نعمتهای بی شماری به آنان بخشید حق دارد که هر چه را که بخواهد بر

آنها حرام یا حلال نماید، همان طور که حق دارد آنان را به انجام هر نوع دستور و عبادتی ملزم گرداند و کسی هم حق اعتراض و سرپیچی ندارد، چون مفهوم پروردگار او چنین حقی را ایجاب می نماید و معنای بندگی مردم برای خدای چنین تکلیفی اقتضا میکند اما رحمت پروردگار همیشه شامل حال بندگان است چون هر چه را حلال یا حرام کرده بخاطر دلایل و فلسفه های است معقول که منفعت و مصلحت خود بشر در آن رعایت شده است، بنابر این خداوند متعال تنها آنچه پاکیزه و بی زیان است حلال و آنچه را که نا پاک و مضر است حرام کرده است. (۷)

دانشمند عالم اسلام حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی رحمته الله پیرامون این آیه کریمه ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ چنین می نگارد: " لفظ ﴿الطَّيِّبَاتِ﴾ در لغت به معنای چیزهای پاکیزه و نفیس می آید، و چون در شریعت اسلام آنچه حرام شده است، نه پاکیزه اند، و نه به نزد اهل عقل نفیس و مرغوب، بنابر این مراد از طبیبات تنها اشیای حلال است که به اعتبار ظاهر و باطن پاکیزه و نفیس می باشند. در این آیه کریمه چنین نشان داده شد، که به همه ی انبیاء علیهم السلام در زمان خودشان دو هدایت داده شده است:

یکی: این که غذای حلال و پاکیزه بخورند. دوم این که عمل نیک و صالح انجام دهند، پس وقتی که با انبیاء علیهم السلام که خداوند متعال آنها را معصوم گردانیده، چنین خطاب می شود، پس به افراد امت این دستور بیشتر قابل اهتمام خواهد شد، و در اصل هم هدف اجرای این امر برای امتهاست.

علماء فرموده اند: با آوردن این دو دستور به طور یکجا، اشاره به این امر است که غذای حلال در عمل صالح، دخل بزرگی دارد، هرگاه غذا حلال باشد، خود به خود مردم به

اعمال نیک، موفق می شوند، و اگر غذا حرام باشد، با وجود اراده ی اعمال نیک، موانع پیش می آید. در حدیث شریف آمده است که بعضی از مردم سفر طولانی می کنند و غبار آلود می شوند، سپس به درگاه خداوند جل جلاله دست به دعا بلند می کنند، و یا رب و یا رب می گویند، ولی غذایشان حرام است، نوشیدنی هم حرام، لباس هم از حرام می باشد، و از حرام تغذیه می شوند، پس دعای آنها چگونه می تواند پذیرفته شود؟ و عن ابی هریره - رضی الله عنه قال : قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - :

((أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ . فَقَالَ تَعَالَى : ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ المؤمنون: ۵۱)

و قال تعالى : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ البقرة: ۱۷۲ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ ، وَ مَلْبَسُهُ حَرَامٌ ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ ، فَأَنَّى يُسْتَجَابَ لِذَلِكَ ؟ رواه مسلم .

از این معلوم شد که در پذیرش عبادت و دعا، خوردن حلال دخل بزرگ دارد، و هرگاه غذا حلال نباشد استحقاق پذیرش عبادت و دعا باقی نمی ماند. (۸)

با توجه به این که نوع تغذیه در روحيات انسان، مسلماً مؤثر است و غذاهای مختلف، آثار اخلاقی متفاوتی دارد، ارتباط این دو جمله روشن می شود که می فرماید: ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ از غذاهای پاکیزه و حلال بخورید، و عمل صالح انجام دهید. (۹)

اسلام دين اعتدال و میانه روی است، افراط و تفریط و سخت گیری را قبول ندارد، همان گونه که اهمال و بی بند و باری را نمی پذیرد، و هیچ کس را به چیزی که خارج از توان و قدرت او باشد مکلف نمی نماید، احکام و فرامین آن مبتنی بر عدالت و دارای فلسفه روشن و متکی بر دلیل و برهان و منطق هستند که معیار تشخیص آنها فکر درست و عقل سلیم است.

اسلام فلسفه حلال بودن را تابع پاکی و

خیر و منفعت؛ و حرام بودن را در گرو ناپاکی و زیان و ضرر قرار داده است بدین معنی که هر چه پاک و تمیز است حلال و هر چه زیان بخش و مضر و ناپاک باشد، حرام است.

با توجه به اینکه انسان در زندگی روز مره خود با مسایل حلال و حرام رو برو می باشد، برای پرهیز از حرام و استفاده از حلال بر هر مسلمانی لازم است که از دستورات دین خود آگاه باشد تا با اطمینان خاطر حلال ها و حرام ها را از هم تشخیص دهد.

در حقیقت شریعت اسلام به خوبی حلال ها و حرام ها را از هم جدا نموده است، علما، دانشمندان و مجتهدان اسلام که رحمت خدا بر روان پاکشان باد، با تلاش بی وقفه و مخلصانه خود کلیه مسایل مربوط به حلال و حرام را جمع نموده و کتاب های با ارزشی را در این مورد به یادگار گذاشته اند (۱۰)

منابع :

- (۱) این حلال است و آن حرام است، تألیف عبدالقادر أحمد عطا، مترجم دکتر سالم افسری استاد یار دانشگاه کردستان، ویراستار عثمان نقشبندی، انتشارات کردستان ۱۳۹۱.
- (۲) تفسیر نور دکتر مصطفی خرم دل.
- (۳) مختصر تفسیر ابن کثیر الامام الجلیل الحافظ عمادالدین أبی الفداء اسماعیل بن کثیر الدمشقی المتوفی سنة ۷۷۴ هـ ق، اختصار و تحقیق محمد علی الصابونی أستاذ التفسیر بكلية الشريعة والدراسات الإسلامية، جامعة الملك عبدالعزيز- دارالقرآن الکریم- بیروت ۱۴۰۲-۱۹۸۱، الطبعة السابعة منقحة.
- (۴) تفسیرنص بالنص، قاضی طلب الدین قدیری، تاریخ چاپ صفرا لمظفر ۱۴۳۲ هـ ق مطبعة صنعتی شیرزی.
- (۵) بحواله صفوة التفاسیر ترجمه فارسی دکتر عبدالباری ابراهیمی ج ۱ ص ۱۰۷.
- (۶) در ترجمه از تفسیر نور استفاده شده است.
- (۷) تفسیر «قرطبی»، جلد، صفحه ۴۵۱۹، ذیل مورد بحث.
- (۸) حلال و حرام ص ۴۱.
- (۹) معارف القرآن ص ۳۷۷.
- (۱۰) تفسیر نمونه.
- (۱۱) حلال و حرام در اسلام.

دېښخو په وړاندې لارډه دودونه

درېيمه برخه

استاد نورالله صافي

۴- ښځې د مهر څخه محرومول

نکاح د ژوند هغه ستر تړون دی چې په کې روحي سکون، خدمت، پالنه، همکاري، آبادي، تزکیة النفس، وفا او یوبل ته ژمنتیا نغښتي ده.

د نکاح قرارداد هغه سپیڅلی تړون دی، چې د انساني ټولنې د رامنځ ته کیدو لا دمخه، او تر نن ورځې پورې په ټولو آسماني ادیانو کې د کورني ژوند د دوام لپاره ډیر اړین تړون بلل کېږي. او پرته له دې تړون څخه د کورني هوسا ژوند وجود ممکن نه دی.

دنکاح تړون له نورو عقدونو په څیر له ځانه سره حقوق او مسؤولیتونه لري چې یو یې هم ښځې ته د مهر ورکولو حق دی.

دښځو د حقوقو څخه یو یې هم مهر دی، مهر دښځې واجبي حق دی چې دواړه دمراسمو څخه دمخه، او دمراسمو پړوخت ټاکل کېږي.

مهر د شریعت له خوا هغه ټاکل شوی حق دی؛ چې د نکاح د تړلو له امله پر خاوند لازمېږي. او خاوند یې په ادا کولو مکلف دی.

په جاهلیت کې دمهړپرځای به دهلک ولي دښځې ولي ته دبخششي

په نامه مال ورکولو، او دښځو ولي به هغه په خپله خپته کې اچولو، ښځې ته به هیڅ شی نه رسیدلو. په دې طریقه به اولیاوو دښځو حق خورلو.^۱

داسلام مقدس دین دا رسم له منځه یووړ، او په خاوندانويي لازمه کړله چې حق باید حقدار ته ورکړل شي، اومهر چې دښځې حق دی باید ښځو ته ورکړل شي.

الله تعالی ددې حق په اړه داسې فرمائي: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ فِعْلَةً﴾ النساء: ۴

ترجمه: ورکړئ ښځو ته ددوی مهرونه په خوښۍ سره.

په بل ځای کې فرمائي: ﴿فَتَأْتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ النساء: ۲۴

ترجمه: پس ورکړئ ښځو ته ددوی مهرونه مقرر شوي.

په دې آیتونو کې په خاوندانو، او دښځو اولیاوو ته امر شوی، چې ښځو ته دهغوی مهرونه ورکړي.

علامه ابن عاشور وايي: الله تعالی ځکه خاوندان مخاطب کړي چې دوی دښځو دحياء او نه غوښتلو، او یا د خاوندانو دخوښۍ له چوپ پاتې کیدو په بهانه دهغوی مهرونه ونه خوري.^۲

په اسلام کې مهردښځې خالص حق دی، او هر ډول تغيير او تصرف هم دښځې حق

دی، پرته دښځې له اجازته بل څوک نشي کولای چې په مهر کې کوم تصرف وکړي.

دمهر دترلاسه کولو دوه لارې دي:

یو دا چې ښځه په خپله دزفاف څخه مخکې او یا هم وروسته له خاوند څخه خپل مهر ترلاسه کړي.

دوهم دا چې ښځه خپل ولي او وکیل ته واک وسپاري ترڅو دهغې لپاره دهلک یاد هغه دکورنۍ څخه مهر ترلاسه کړي، او که چېرې منکوحه صغیره وي ولي کولای شي چې نږدې ولي یې مهر دامانت په ډول ترلاسه کړي.

دبدختانه چې په افغاني ټولنه کې دمهر دنه ورکولو، او د ښځه د خپل حق څخه دمحرورمولو لپاره ډول ډول چلونو عنعناتو او حیلو ځای نیولای چې ټول یې داسلام سره په ټکر کې دي.

-یو دا چې ځینې خلک دنکاح دمراسمو پر وخت په مهر کې ډیر لوی جنس لکه یو جریب ځمکه، لوی مارکیټ او یا دوکان، قیمتي موټر، لوی کور، یا زیاته طلا، او یا هم په لکونو نقدې پیسې مقرر کړي، خو چې کله دهلک کورنۍ ښځه ترلاسه کړي، بیانو ښځې ته څوک نه پتی ورکوي، او نه موټر، او نه سره زر او نه

اول

۳۹۸

۲۰

سپين زر. او كه چيرې ښځه يې وغواړي په ځواب كې ورته ويل كيږي: هغه خويوه خبره تيره شوه دومره شيان چيرته دي؟ هسې عيس خوبونه مه وينه. كله داسې هم كيږي چې دهلك او ښځې پلارونه او وليان سره په دې صلاح شي چې دټاكل شوى مهر په بدل كې ، يا دمهر دڅه برخې څخه دې دواده سازاو سامان واخيستل شي، چې په دې صورت كې ښځه يادكامل مهر څخه محرومه كيږي، او يا ځينې برخې څخه محرومه كيږي. سره ددې چې مهر په ابتداء كې دالله حق دى، او دمقررولو څخه وروسته دښځې واجبي حق دى، او جهيز په دوهمه معنا دښځې مستقل حق دى چې دهلك كورنى يې مسؤوليت په غاړه لري. په اسلام كې پرته دښځې درضايت څخه په ټاكل شوي مهر كې هيڅ څوك تصرف نه شي كولای.

په ځينو حالاتو كې داسې هم كيږي چې دښځې پلار، يا بل كوم ولي دښځې مهر دښځې درضايت څخه پرته دهلك كورنى ته وربښي، او د پردې درمن څخه خيراتونه وركوي.

دمهر دنه وركول يوبل صورت هم داسې چې په ځينو خلكو كې داول رسم چې دهلك اوبښځې وليان په مهر كې ډير بې ارزښته جنس مقرروي، لكه سل پاكستاني كلدارى، پنځه سوه كلدارى، زرافغانى، يوڅو جوړه كم قيمته جامې اوداسې نور: حال داچې په شريعت كې دجهپورو علماوو له نظره دمهر كمه اندازه په نصوصو كې مقرر شوى ده، او په حنفي مذهب كې مهر كمه اندازه لس شرعى درهمه دي، چې تقريبا (۳۰) ديرش گرام سپين زر ورڅخه جوړيږي، چې همدا نصاب دسارق دلاس قطع كولو هم دى.

ولې دوى ښځه په ډير كم شي باندي وغولوي چې په دى مورد قرآن كريم راغلى

دي:

﴿لَا يَسْتَحِبُّ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ﴾^{الغاشية: ۷}

كله ناكله ښځې ته مهر پلار، يا ولي نه وركوي خو په بل شكل هغه داسې چې په اكثره مناطقو كې مهر پلار يا بل ولي ټاكي، او مهر په خپله خوبښه دهلك په كورنى مقرروي اوبيا يې دهلك دكورنى څخه په خپله ترلاسه كوي، يا پرې دواده مراسم پوره كوي، او يا يې په جيب كې اچوي او په دې طريقه ښځې ته دهغې مهر نه وركول كيږي او ښځه په خپل مهر كې بې واكه او سلب الاختياره وي، او هيڅ يې په لاس نه ورځي.

دښځو مهر خوړل ، او يا ورڅخه په كومه حيله هغه غصبول خورا ناروا كار دى.

الله تعالى فرمايې: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ سَهْوًا﴾^{البقرة: ۲۲۹}

ترجمه: او حلال نه دي تاسو ته چې واخلئ له ښځو څخه (په زور) هغه څه چې تاسو ورته وركړي دي هيڅ شى.

د حضرت عكرمه او حسن رضي الله عنهما څخه روايت دى چې پخوا به خلكو دخپلو ښځو مهرونه خوړل او دا كار يې كومه گناه نه بلله ترڅو چې دا آيت نازل شو، ددې څخه وروسته ورته جايز نه دي چې ددوي دمهر مالونه وخوري، مگر په جايزه طريقه.

امام ابوصالح مفسر ددې آيت په تفسير كې وايي: پخوا به چې چا خپله لور په نكاح وركړله، نو دهغې مهر به يې اخيستلو، نو هغوى ددې كار څخه منعه كړاى شول.^۳

۵- ښځه په كار كولو مجبورول

داسلام په مقدس دين كې د نكاح مقاصد په گوته شوي دي، چې دهغې له جملې څخه سالمه كورنى او شريك ژوند رامنځ ته كول دي، داسې كورنى چې يو بل ته دمتقابل احترام ، اوديو بل سره

دهمكارى او مرستې په بناء ولاړه كورنى وي.

داسلام څخه دمخه په عربو كې ښځو دا عادت وو چې دخپلو خاوندانو سره به يې دژوند په معلومو ساحو كې مرسته او مومك كولو، كله چې پيغمبر ﷺ مبعوث شو، نو كوم كارونه چې دشخص، كورنى يا ټولني په گټه وو، اوداسلام دمقدس دين داساساتو سره په ټكر كې نه وو، هغه په خپل ځاى پرېښودل، چې دهغې له جملې څخه دښځو دكور په كارونو كې، او داوولاد په پالنه كې دځاوندانو سره همكاري وه دا كار يې په خپل ځاى پرېښود.

په اسلامي شريعت كې د ښځې او خاوند ترمنځ په ډيره عادلانه ډول ويشل شوي دي.

ښځه به د كور دننه، او سړى به د كور د باندې كارونو چاره په غاړه لري. په اسلامي شريعت كې ښځه د خپل خاوند له امله دكار كولو څخه خودكفاء ده.

د غرب په خلاف دښځو خوراك، پوشاك او نوري اړتياوې د سړو په غاړه دي.

په اسلام كې ښځه داجير او كارگر په حيث نه؛ بلكې ديوښه مرستندويه ملگري په توگه دكور دهبود په خاطر خپلې همكارى او مرستې ته ادامه وركوي، بې له دې چې دكار په دوى فرض وي.

جمهور علماء په دې نظر دي چې د ښځې دكور دداخل كارونه لكه اخلې پخلې، وينځل، اوبه تيارول، دكور پاكوالى، دځاوند خدمت (اول)

كول، دبچو پالنه، دكور دننه حيواناتو ته خواړه وركول، او دهغوى خيال ساتل جايز او يونيك عمل دى، پرته له دې چې داددوي شرعي مكلفيت دى، او الله تعالى په داسې كارونو باندي

ښځې ته لوی اجر او پاداش ورکوي، او دېل پلوه دکور کارونو انجامول دځاوند سره هغه مرسته ده چې ددواړو هوسا ژوند تضمینوي.^۴

په دې شرط چې عادتاً غیر مأنوس کارونه نه وي اودښځو شان او توان سره برابر وي.

دځاوند او دکور خدمت دادښځې دځواخلاقواو حسن معاشرت یوه بیلگه ده، اودا یوه اخلاقي وجیبه ده نه شرعي مکلفیت، ځکه په شریعت کې دښځې سره نکاح ددې لپاره نه ده مشروع شوې چې باید هغه کار وکړي، او دکور لپاره خدمت گاره راوستل شي.

دپیغمبر ﷺ په وخت کې ښځو به هم داکارونه ترسره کول، اود ژوند په کارونو کې به یې له خپلو ځاوندانو سره مرسته کوله، او پیغمبر ﷺ هم په دې باره کې ښځې په دکور کارونو ته هڅولي دي، اوددوې دځاوندانو څخه یې هم نا رضایتي نه ده ښکاره کړې.

رسول الله به کله عایشې رضی الله عنها ته داسې آواز کولو: خواړه راته راکړه، یا عایشې! اوبه راوړه.^۵

یوځل دڅاروي دذبحه کولو پروخت رسول الله آواز وکړ عایشې! هله زرشه چاره راوړه او تیره یې کړه.^۶

حضرت علي رضی الله عنه فرمایي: حضرت فاطمې د میچنې دگرځولو له امله لاسونوتناکې وکړي، او د اوبو د راوړلو له امله

یې په غاړه کې لارې پیدا کړې، اود

کور دجارو کولو له لاسه یې کالي په خاورو دورو ککړ شول، کله چې

پیغمبر ﷺ ته یو څه خادمان

راوستل شول، ما فاطمې رضی الله عنها

یاالله ته وویل: که چیرې

پیغمبر ﷺ ته ورشئ او یو خادم

ورڅخه وغواړئ؟ فاطمه رضی الله عنها

پیغمبر ته ورغله وه یې کتل چې

دمهر دترلاسه کولو دوه لارې دي:

یو داچې ښځه په خپله دزفاف

څخه مخکې او یا هم وروسته له

ځاوند څخه خپل مهر ترلاسه کړي.

دوهم داچې ښځه خپل ولي او وکیل

ته واک وسپاري ترڅو دهغې لپاره

دملک یادهمغه دکورنۍ څخه مهر

ترلاسه کړي، او که چیرې منکوحه

صغیره وي ولي کولای شي چې نږدې

ولي یې مهردامانت په ډول ترلاسه

کړي.

دهغه سره خلک ناست وو او خبرې یې کولې، بیا په ورغله، پیغمبر ﷺ ورڅخه پوښتنه وکړه څه لپاره راغلې یې؟ هغه چوپ شوله، ماورته وویل چې زه ته خبره کوم یارسول الله دمیچن چلولویې لاسونه تناکې کړل، او داوبو راوړلو یې په مری کې لارې جوړې کړې، کله چې تاته خادمان راغلل ماورته وویل چې پیغمبر ﷺ ته ورشه ترڅو یو خادم دخدمت لپاره درکړي چې ددې مشقت څخه خلاصه شي. پیغمبر ﷺ وویل: دالله څخه وویرېره ای فاطمې! دالله تعالی فرض پرځای کړه، او دخپل کورنۍ کارونه کوه...^۷

داسماء بنت ابوبکر رضی الله عنها څخه روایت دی: هغه فرمایي: زیږېدنه زه واده کړم، اودهغه دځمکې په سر باندې نه مال وو، او نه کوم خادم او غلام پرته له یو اوبن او یو آس څخه نور هیڅ یې نه درلودل، نو ما به آس ته واخه ورکول، اوبه مې راوړلې او هغه غټه بوکه مې راویستله، او وره به مې ایشکل خوما ته دډوډی پخول سم چل نه راتللو ډوډی به زما دکاند دانصارو جینکوارته پخوله، او هغه ډیرې ښې ښځې وې، او مابه په سر باندې دهغه ځمکې څخه چې رسول الله زیږېدنه ته

ورکړیوه خرما روارلې، چې دغه ځمکه زما څخه درې فرسخه لرې وه...^۸

نور داسې ډیر احادیث شته چې ښځو به درسول الله په زمانه کې دکور، او ځاوند پالنه او خدمت کولو.

نوپه دې اساس که چیرې ښځې دکور خدمت دعرف اورواج له مخې کوي نو الله تعالی به ورته په دنیا او اخرت کې لوی اجر ورکوي، او باید دوې ددې لارې څخه خپل حسنات زیات کړي.

متأسفانه په افغاني ټولنه کې دښځو ددې نیکی څخه ځینې خلک ډیره بده استفاده کوي، او ښځه لکه دنارینه مزدور په شان په شاقه او هغه کارونو باندې مکلف کوي چې دښځې دتوان څخه هم ډیر اوچت وي، لکه په جیګوجیګو غرو باندې دڅس او خاشاکو او لرګیدو د راوړلو لپاره خپژول، په ښځو پټي کړل، پټي خړوبول، دپټیو څخه حاصل ریبیل او راتولول، باغونو څخه دمیوه جاتو راتولول، جرنډوته دغلې دانې وروړل، او له جرنډو څخه دورو بیرته راوړل، مېړې اوریې پیاوړل، له غره څخه تیګې راوړل، داتول هغه ظالمانه کړنې دي چې ځاوندان یې په ښځو باندې کوي.

دا دانصاف څخه ډیره لرې خبره ده چې ځاوندان په کورونو کې ناست وي، اویا په ډیروکې خوبونه کوي اودکور ټول مسؤولیتونه اوزحمتونه دښځو په غاړه وراچوي.

بلکې په شریعت کې بالعکس ځاوند کولای شي چې ښځه له اضافي کار څخه منعه کړي.

ابن عابدين شامی دبحرالرائق په حواله لیکلي دي: (سړی کولای شي چې ښځه دتولو هغه کارونو څخه منعه کړي چې دکسب په ډول یې ترسره کوي، ځکه چې ښځه په ځاوند باندې له دې کارونو

څخه خودکفاء ده، داجنبیانو لپاره دتبرع په ډول خوږې په طریقه اولی منعه کولای شي).^{۹۶}

ښځې چې په جسمې لحاظ له سرو څخه کمزوري دي، او یو لطیف جنس دی، باید دهغوی جسماني، فیزیکی حالت په نظر کې ونیول شي، او له هغوی څخه دهغه څه غوښتنه ونه شي، چې دهغوی ښایست، ځواني، له منځه وړي، او له ژوند څخه یې زړونه مات شي. له هغوی څخه درانده کارونه اخیستل ښکاره ظلم او ناروا کړنه ده.

په کار خو داده چې دصحرا کارونه باید سړی وکړي، او دکور دننه کارونه ښځه وکړي، لکه څرنگه چې رسول الله د حضرت علي او فاطمې ترمنځ کارونه سره تقسیم کړل.

په ځینو پس فطرته خلکو کې دا رواج دی چې دا کارې سرچپه کړی دی، ښځې دصحراکارونه کوي، اوسړي لکه دښځو په څیر دکور آسانه آسانه کارونه کوي او بچي آراموي.

دې نقطې ته په کتو سره پیغمبر ﷺ کله چې یوه ډله ښځې درسول الله سره په سفر روانې وې، دمزل توندې له امله ښځې ستومانه شوې، پیغمبر ﷺ دسفر مخکې ته آواز وکړ:

و یحک یا أنجشة رویدا سوقک بالقواریر وفي رواية یا أنجشة لا تکسر القواریر یعنی ضعفة النساء).^{۹۷}

ژباړه: ای انجشة هلاک شي په آرامه تلل کوه، رحم وکړه په دې شیشو (ښځو) باندې.

په بل روایت کې راځي: مه ماتوه شیشي. پیغمبر ﷺ ښځې په ضعف کې دشیشو سره تشبیه کړې، لکه څرنگه چې شیشه زر ماتېږي، همدا راز زنانه هم زر سترې کېږي او په مشقت کې پریوځي.

له بل پلوه خاوندان دخپلو ښځو سره په

رفق او مهرباني باندې مکلف دي. الله تعالی فرمایي: ﴿وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾. ددوی سره په نیکه طریق ژوند کوئ.

یعنې بد اخلاقي ورسره مه کوئ، ظلم ورباندې مه کوئ، درتلو، وهلو او آزارولو څخه یې ځان وساتئ. هغه څه پرې انجاموئ چې دهغوی داذیت او تکلیف سبب گرځي.

دښځو په هکله الله تعالی په خپلو حقوقو کې هم تخفیف راوستی دی. په شرعي موضوعاتو کې دتکالیفو څخه معاف شوي دي.

پرښځو شاقه او سخت کارونه کول دیو مجرم سزا ده چې کله کوم مجرم دکوم جرم په سبب بندي شي، نو قاضي کولای شي چې دمجرم جرم ته په کتو سره په بندي باندې دشاقه او درندو کارونو غوښتنه هم وکړي، چې په جزایي قانونو کې ورته تشدد په سزا کې ویل کېږي.

آیا ښځو ته داسې سزا گانې ورکول ددې امله دي چې هغوی دخپل ځان اختیار سرو ته ورکړی دی؟، او که دایې جرم دی چې ښځه پیدا شوی ده؟!

په دې موضوع کې غوره خبره هغه ده چې امام قرطبي کړی ده:

پر ښځو دخدمت کولو او نه کولو کې باید دخلکو عاداتونو اورواجونو ته وکتل شي، ځکه چې څوک نکاح کول غواړي نو غالباً دهغه قوم عاداتو او ژوند ته گوري، نو په کار ده چې دهغوی په رسم اورواج دې ځان ښه پوهه او خبر کړئ.

نو کله چېرې دداسې قوم څخه یې ښځه وکړه چې په هغوی کې ښځې خدمت نه کوي بلکې دښځو لپاره خدمت قوم رواج دی، نو په کار ده چې دهغه قوم عادت په څیر دې دخپلې ښځې سره چلن وکړي، او په خپله ښځه دې خپل یا دکور دخدمت نه کوي.

که چېرې دکوم قوم دښځو عادت داسې

وو چې په هغوی کې ښځې دځان او خاوند او اولاد خدمت کوي، نو بیا دداسې قوم ښځو لره په کار ده چې دځان، خاوند، او اولاد خدمت وکړي.

که چېرې دقوم دښځو عادت معلوم نه وو، نو په کار ده چې دداسې قوم ښځه باید دځان خدمت وکړي، او داولاد پالنه دې هم کوي ترڅو چې دښځې قوم او قبیلې له پلوه شرافت او قدردانی څرگند شي.

داد امام مالک رحمه الله قاعده ده، چې ځینې علماء یې مخالف دي، ځینې خلک مطلقاً پر ښځه باندې دخدمت کول لازم نه ويني، او ځینې نور ورباندې مطلقاً خدمت لازم بولي؛ چې دا احتیاط ته ورته خبره ده، مگر غوره خبره تفصیل دی کوم چې امام مالک رحمه الله کړی دی.^{۹۸}

ماخذونه

۱. القرآن الکریم.
۲. التحریر والتنویر- الطبعة التونسية (۴/ ۲۳۰)
۳. التحریر والتنویر- الطبعة التونسية (۴/ ۲۳۰)
۴. المفهم لما أشکل من تلخیص کتاب مسلم (۱۸/ ۱۹، الميسوط ۳۳/ ۱۱، بدائع الصنائع ۴/ ۲۴، بريقة محمودية ۱۳۳/ ۴، الموسوعة الفقهية الكويتية (۱۹/ ۴۴-۵۹)، شرح صحيح البخاری - لابن بطل (۷/ ۵۳۹)، معالم السنن للخطابي (۳/ ۲۷)، السنن الكبرى للبيهقي مع الجوهر النقي باب ما يستحب لها رعایتها إحق زوجهها وإن لم يلزمها شرعاً. (۷/ ۲۹۳)
۵. سنن أبي داود-ن (۴/ ۴۶۸)
۶. صحيح مسلم (۳/ ۱۵۵۷)
۷. سنن أبي داود-ن (۳/ ۱۱۰) واخرجه الصحيحان نحوه.
۸. صحيح البخاری-نسخة طوق النجاة (ص: ۷۴)
۹. حاشية ابن عابدين (۳/ ۶۰۳)
۱۰. شرح النووي على مسلم (۱۵/ ۸۰)
۱۱. المفهم لما أشکل من تلخیص کتاب مسلم (۱۸/ ۲۰)

دولت و حکومت از دیدگاه اسلام

قسمت اول

مولوی عبدالعظیم همیر

حمد و ثنا و ستایش خدایی را سزااست که به قدرت بالغه و حکمت خویش انسان را آفرید و به او عقل، درایت و ظرفیت های پربهینه عطا نمود، راه پویش کمال و راه سقوط و زوال و پیامد های هردو را برایش و نمود کرد درود پیوسته به آخرین پیامبر محمد رسول الله، که مردان و زنان مسلمان برایش بیعت نمودند و اخلاق زیبای اسلامی را هدف بعثت خود گفت. همچنان درود به اصحاب او که پیام های الهی و ارشادات نبوی را صیغه عملی دادند و تا زمان است کارهای شان سرمشق و گزینه های رشادت خواهد بود.

انسان ماهیت اجتماعی دارد و اجتماع ناگزیر از تعامل و رویکرد های متقابل بین اعضا مجتمع برمحور گذار از عقبات و صعوبات و فراهمی تسهیلات لازم از دریچه انسجام طاقتهاست. درین حال هرگاه انسان ها برای تنظیم تعاملات و کنار آمدن در ابعاد زندگی همدیگر به یک سلسله مبادی و اساسات و قواعد التزام نداشته باشند و هرکس با اعمال نفوذ قدرت محلی خود در رفع ضرورت و اکمال مایحتاج خود بکوشد و سلیقه و انتخاب خود را

علیه دیگران تحمیل نماید و همچنان اشخاص زورمند، نتیجه کار دیگران و اثر زحمات مردم را ببلعند چنین وضع برای همگان تحجر و قساوت و روش جنگلی حساب می شود و درین حال وضع بیچارگان و طبقات محروم و مظلوم جامعه اسف بار و قابل نگرانی خواهد بود.

پیدا و هویداست که در وضعیت خودکامه گی، زندگی دستخوش حوادث و ناهنجاریهای فتنه انگیزی خواهد شد که به نوع بشر، مایه خجالتی می باشد. لهذا برای داشتن یک نیروی تنظیم کننده تعامل و بهم آورنده شرایط مساعد و فراهم آوری سامان و ظروف و ساختن بستر مناسب به زندگی انسانی، تأسیس حکومت یک ضرورت عینی و غیر قابل اغماض است. بناءً نیاز طبیعی انسان به حکومت یک نیاز حاد و مبرم بوده که اینک حکومت و نوع حکومت را از دیدگاه اسلام بخوانش می گیریم.

حکومت جزء جدانا پذیر از برنامه اسلام

قضیه حکومت اسلامی دست آورد یا وضع وساخته حرکت های دنیوی نیست بلکه یک واقعیتی است که نصوص انکارنا پذیر اسلام و ثوابت تاریخی وساختار رسالت فراگیرش گواه

زنده بر آن است. اسلام من حیث دین فطرت برنامه ای عالم شمولی است که هرچه تحول و تطورات در تخنیک و اقتصاد وصنعت پدید آید، استعداد رهبری و مدیریت جهان و جهانیان را دارد.

ساختار و طبیعت رسالت اسلام میخواهد زمام امور را در دست بگیرد و زندگی انسانها را آنگونه که میخواهد سر و سامان بدهد و امور اجتماعی و شهروندی منطقوی و جهانی را براساس اوامر خداوندی و قانون قرآنی تنظیم و اداره نماید، زیرا اگر وضع قانون و نحوه کاربرد آن به برداشت ها و اگر و مگرهای مردم گذاشته شود سراپرده کار را اضطراب و نوسان میگیرد و با رفتن همان مردم از صحنه حیات و گذشت همان موسم، قانون وضعی آنها نیز کیفیت خود را از دست داده و به زباله دان تاریخ سپرده میشود.

هكذا این برنامه عملی و تطبیقی تنها به خطابه و تذکر و اندرز و موعظه و خواست های شخصی و وجدانی افراد وا گذاشته نمی شود و علی الضرور باید قوه حضور داشته باشد که مفاد قانونی الهی را در زمین پخش و تطبیق نموده و از آن دفاع نماید. از

اول

سال ۱۳۹۱

۲۴

نظر اسلام حکومت مسئولیت مسلمین است و هر پیامبر، کتاب و بیناتی را که خداوند ﷺ نازل فرموده است به غرض اقامه عدل و جریان حکومت الهی است. برخی از مردم در روشنی قرآن و معانی برگرفته از آن، ارزشها را دریافته و انقیاد می ورزند، و لیکن در حصه برخی اعمال فشار و شمشیر و نیزه نیز ضرورت است.

خداوند متعال میفرماید: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ...﴾ (الحديد: ۲۵)

ترجمه: ما پیامبران خود را با همراه دلایل آشکار روانه کردیم و برای آنان کتابهای (آسمانی و قوانین) و معیارهای (شناسائی حق و عدالت) را نازل نمودیم تا مردم دادگرانه رفتار کنند و آهن را پدیدار کردیم که در آن توان فراوان و منافع بسیاری برای مردم وجود دارد.

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِينَ مُبَشِّرِينَ وَنَذِيرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ...﴾ (البقرة: ۲۱۳)

ترجمه: مردمان (برابر فطرت در آغاز از نظر اندیشه و صورت اجتماعی یک گونه و) یک دسته بودند. (کم کم دوره صرف فطری به پایان رسید و جوامع و طبقات پدید آمدند و بنا به استعداد های عقلی و شرائط اجتماعی، اختلافات و تضادهای به وجود آمد و مرحله بلوغ و بیداری بشریت فرا رسید) پس خداوند پیغمبران را برانگیخت تا (مردمان را به بهشت و دوزخ) بشارت دهند و بترسانند. و کتاب (آسمانی) که مشتمل بر حق بود و به سوی حقیقت (و عدالت) دعوت می کرد، برآنان نازل کرد تا در میان مردمان راجع به آنچه اختلاف می ورزیدند داوری کند.

درینجا می بینیم قرآن کریم به بسیار صراحت و وضاحت گفته است که الله جلت عظمت با پیغمبران، هدایات و رهنمایی های نازل کرده است تا در

آنچه مردم اختلاف دارند فیصله کنند که این امر نشان دهنده پیشینه موجودیت نظام یا حکومت یا دولت در آن امت ها و نمایانگر اهتمام دین به این قضیه بوده است.

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَيْهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۸ - ۵۹)

ترجمه: بیگمان خداوند به شما (مؤمنان) دستور می دهد که امانتها را (اعم از آنچه خدا شما را در آن امین شمرده، و چه چیزهایی که مردم آنها را به دست شما سپرده و شما را در آنها امین دانسته اند) به صاحبان امانت برسانید، و هنگامی که در میان مردم به داوری نشستید این که داد گرانه داوری کنید. (این اندرز خدا است و آن را آویزه گوش خود سازید و بدانید که) خداوند شما را به بهترین اندرز پند می دهد (و شما را به انجام نیکیها می خواند) بیگمان خداوند دائماً شنوای (سخنان و) بینای (کردارتان) بوده و می باشد (و می داند چه کسی در امانت خیانت روا می دارد یا نمی دارد، و چه کسی دادگری می کند یا نمی کند) ای کسانی که ایمان آورده اید! از خدا (با پیروی از قرآن) و از پیغمبر (خدا، محمد مصطفی با تمسک به سنت او) اطاعت کنید، و از کار داران و فرماندهان مسلمان خود فرمانبرداری نمایید (مادامی که داد گر و حقگرا بوده و مجری احکامی شریعت اسلام باشند) و اگر در چیزی اختلاف داشتید (و در امری از امور کشمکش پیدا کردید) آن را به خدا (با عرضه به قرآن) و پیغمبر او (بارجوع به سنت نبوی) برگردانید (تا در پرتو قرآن و سنت، حکم آن را بدانید. چرا که خدا

قرآن را نازل، و پیغمبر، آن را بیان و روشن داشته است. باید چنین عمل کنید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید. این کار (یعنی رجوع به قرآن و سنت) برای شما بهتر و خوش فرجام تر است.

آیه اول فرمانروایان و کارگزاران را تحت خطاب قرار داده که بایست امانتها را رعایت بدارند و عدالت را بحیث شیرازه حکومتداری خویش انتخاب نمایند زیرا نسپردن امور به کسانی که اهلیت و شایستگی آن را دارند و همچنین زیر پانهادن عدالت و مساوات، زمینه ساز بحران خواهد بود.

خطاب آیه دوم متوجه به صاحبان ایمان است که فرمانروایان را چنانچه از متن آنها باشد باید پس از فرمانبرداری از خداوند و پیامبرش، اطاعت و فرمانبرداری نموده در صورت بروز اختلاف قضیه را به خدا و پیامبرش یعنی به کتاب و سنت رجعت دهند بلی لازمه و زمینه انجام و اتمام چنین برنامه آن است که مسلمانان حکومت، سلطه و صلاحیت داشته باشند تا به اساس هیبت آن از ایشان اطاعت شود البته در غیر وجود ارگان حکومتی، رهنماییها و توجیهات فوق اقامه نخواهد شد.

ادای مسئولیت بر مدار امر به معروف و نهی از منکر که خداوند کریم آنها را واجب نموده و همه مسلمانان به رعایت آن متعهد اند به هیبت حکومتی ضرورت دارد تا فرایض و واجبات، حدود و عدالت را تطبیق و تأمین نموده و حمایت بی دریغ از ستمدیدگان را اعلام و اجرا نماید.

کتاب (حیات صحابه) آورده است که عمر رضی الله عنه چنین گفته است (وقتیکه در سفر سه تن

باشند باید یکی شان را امیر مقرر کنند، و آن امیری است که آن را رسول خدا ﷺ تعیین نموده است»^۱

ابن تیمیه در کتاب السياسة الشرعية میگوید: باید بدانیم که پیشوایی و اداره امور مردم یکی از بزرگترین واجبات دین است و حتی برپایی و اجرای دین و اداره دنیا بدون آن ممکن نیست و مصلحت انسانها تنها از سایه زندگی اجتماعی است که تأمین میشود زیرا هریک از افراد جامعه چگونه ای بیکدیگر ضرورت دارند و وجود رهبر و رئیس لازمه زندگی اجتماعی است.^۲

ابن تیمیه میگوید هرکس از سیر در مسیر قرآن منحرف شود با بهره گیری از قدرت که حافظ مصلحت عمومی است مجبور به مراعات موازین می گردد بهمین خاطر اقامه دین براساس قرآن و قدرت است.^۳

تأسیس حکومت از باعظمت ترین واجبات و اهمیات دینی است زیرا اوامر و ارشادات دینی و تنظیم امور معیشتی در دنیا هیچکدام در نبود حکومت اجرا نخواهد شد.

قرآن کریم فرموده است:
﴿فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ...﴾ المائدة: ۴۸

ترجمه: پس (اگر اهل کتاب از تو داوری خواستند) میان آنان برطبق چیزی داوری کن که خدا ﷻ بر تو نازل کرده است، و به خاطر پیروی از امیال و آرزوهای ایشان، از حق و حقیقتی که برای تو آمده است روی مگردان.

﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ...﴾ المائدة: ۴۹

ترجمه: و (به تو ای پیغمبر فرمان می دهیم به این که) در میان آنان طبق چیزی حکم کن که خدا ﷻ بر تو نازل کرده است، و از امیال و آرزوهای ایشان

پیروی مکن.

[وَلَوْ اسْتُعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ يَقُودُكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا] «۴»

ترجمه: و اگر بنده ای که شما را به کتاب خداوند ﷻ رهبری می کند بر شما امیر گردد فرامین او را بشنوید و از وی اطاعت کنید.

[عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، قَالَ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ، وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ...] «۵»

ترجمه: عبادۀ بن صامت ﷻ میگوید با رسول الله بیعت کردیم، بر شنیدن و طاعت کردن از اوامر، در آسانی و سختی و در حالت نشاط و خوشی و ناخوشی.

[من خلع يدا من طاعة، لقي الله يوم القيامة لا حجة له و من مات و ليس في عنقه بيعة مات ميتة جاهلية] «۶»

ترجمه: کسی که دستش را از طاعت بیرون کشد (یعنی از اطاعت امیر سرپیچی کند) در ملاقات خداوند در روز قیامت هیچ حجتی برای او نیست و هرکس درحالی بمیرد که با هیچ امام و کارگزاری بیعت نکرده است به مرگ جاهلیت مرده است.

[اِنْ أَمَرُ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ مُجَدَّعٌ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوا، مَا قَادَكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ] «۷»

ترجمه: بشنوید و اطاعت کنید اگر چه بر شما غلام حبشی امیر مقرر گردد تا آن زمانی که در بین شما کتاب الله را تطبیق و اقامه میکند.

[عن ابن عمر ﷺ عن النبي ﷺ انه قال قال علي المرتضى المسلم السمع والطاعة فيما أحب و كره إلا أن يؤمر بمعصية فإن أمر بمعصية فلا سمع ولا طاعة] «۸»

ترجمه: از ابن عمر ﷺ روایت است که رسول خدا ﷻ فرمود: برفرد مسلمان واجب است که در آنچه دوست دارد یا ناپسند دارد از امیر خود فرمان برد مگر این که به معصیت امر شود که در این صورت نه اجابتی هست و نه فرمانی.

[عن ابي هريرة ﷺ عن النبي قال من أطاعني فقد أطاع الله، و من يعصني فقد عصى الله و من يطع الأمير فقد أطاعني و من يعص الأمير فقد عصاني] «۹»

ترجمه: از ابوهریره ﷺ روایت است که رسول الله ﷻ فرمودند: کسیکه از من اطاعت کند درحقیقت از الله ﷻ اطاعت کرده است و کسی که از من نافرمانی کند، از الله ﷻ نافرمانی کرده است و کسیکه از امیر اطاعت کند در اصل از من اطاعت کرده است و کسیکه از امیر نافرمانی کند یقیناً از من نافرمانی کرده است.

[عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَ يُسْرِكَ، وَ مُشْطِكَ وَ مَكْرَهِكَ، وَ أَثَرَةٍ عَلَيْكَ] «۱۰»

ترجمه: از ابوهریره ﷺ نقل است که رسول خدا ﷻ فرمود: بر تو لازم است که در سختی و آسانی، نشاط و ناتوانی و ترجیح دادن دیگری بر تو از امیر خویش اطاعت کنی.

[عن ابي ذر ﷺ قال إن خيلي أوصاني أن أسمع و أطيع و إن كان عبدا مجدع الأطراف] «۱۱»

ترجمه: از ابوذر ﷺ روایت شده که میگوید: دوست من به من سفارش کرد که بشنوم و اطاعت کنم حتی اگر والی، یک برده حبشی دست و پا بریده باشد.

[كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ...] «۱۲»
ترجمه: پیامبران امور زندگی مردم بنی اسرائیل را به عهده داشتند. [من اهان السلطان الله في الارض اهانه الله] «۱۳»

ترجمه: هرکس پادشاه (حاکم) را خوارسازد (به زبان یا عمل) خداوند ﷻ او را خوار می سازد.

خلیفه سوم ﷻ می فرماید که: خداوند کارهایی را که به وسیله سلطان سر و سامان میدهد، به وسیله قرآن رو به راه نمی نماید.^{۱۴}

استاد ما داکتر محمد عبدالله دراز در کتاب الدین می گوید: زندگی اجتماعی

اول

۳۱

۲۶

هرگز بدون تعاون و همکاری افراد آن جامعه شکل نمی گیرد این تعاون و همیاری نیز نیاز به قانون دارد که ضوابط و حدود و شرایط آن تعاون را مشخص گرداند و حقوق و وظایف هرکس را روشن سازد این قانون نیز به ناچار نیازمند یک سلطان مقتدر و امیر نیرومند است که بتواند بگیرد و بدهد و بنشانند و برخیزند و هیبتش جان مردم را پرکرده باشد و از شکستن حدود و تجاوز به حریم قوانین حکومتی باز دارد.^{۱۵}

فضل بن عیاض و احمد بن حنبل و دیگر بزرگان گفته اند اگر تنها یک دعای ما مورد قبول خداوند ﷻ قرار می گرفت آنرا برای وجود فرمانروای فرمانبردار خداوند، بکار می گرفتیم.^{۱۶}

تشکیل دولت ضرورت عینی و حتمی است
هدف از نزول قرآن کریم این بود تا عبودیت و حاکمیت را فقط برای خدا محقق نماید خداوند متعال میفرماید:
﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ بِالْحَقِّ فَاذْكُرُوا اللَّهَ خُلُوعًا لَهُ الذِّكْرَ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ٢-٣ ﴾
الزمر: ۲-۳

ترجمه: (ای پیغمبر) ما این کتاب را که دربرگیرنده حق و حقیقت است بر تو فرو فرستادیم خدا را پرستش کن و پرستش خود را سره و خالص گردان هان! تنها طاعت و عبادت خالصانه برای خدا است و بس.

کسانی که جز خدا دوستان و یاوران دیگری را برمی گیرند (می گویند) ما آنان را پرستش نمی کنیم مگر بدان خاطر که ما را به خداوند نزدیک گردانند خداوند، روز قیامت میان ایشان در باره چیزی که در آن اختلاف دارند داوری خواهد کرد. خداوند، دروغگوی و کفر پیشه را هدایت و

رهنمود نمی کند.

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ بِالْحَقِّ لَتَحْكُمَ بِهِنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِبِينَ خَصِيمًا ١٠٥ ﴾
النساء: ۱۰۵

ترجمه: ما کتاب به حق بر تو نازل کرده ایم تا میان مردمان طبق آنچه خدا به تو نشان داده است داوری کنی و مدافع خائنان مباش.

پس همانطور که محقق ساختن بندگی خدا هدف نزول قرآن می باشد تطبیق و اجرای حاکمیت نیز از اهداف این برنامه الهی است و همان طور که عبادت بر اساس وحی انجام می گیرد همچنین شایسته نیست که حکمی برخلاف شریعت و قانونی که نازل شده است صادر شود.^{۱۷}

علامه ابن تیمیه در این باره چنین می گوید: (ولایت در امور مردم از بزرگترین واجبات دینی است، بلکه دین بدون آن استوار بوده نمی تواند و خداوند، امر به معروف و نهی از منکر و کمک و رسیدن به مظلوم را واجب گردانیده است و هم چنان دیگر واجبات آن از قبیل جهاد، عدالت و تطبیق حدود، بدون قوت، قدرت و امارت تطبیق شده نمی تواند. پس برای تنفیذ و تطبیق احکام شرعی تشکیل دولت اسلامی یک امر ضروری و واجبی است.)^{۱۸}

ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱ - حیات صحابه رضی الله عنهم، جلد سوم صفحه ۶۰ تألیف علامه شیخ محمد یوسف کاندهلوی، ترجمه مجیب الرحمن رحیمی طبع اول سال ۱۳۷۶ هـ ش موافق ۱۴۱۸ هـ ق و ۱۹۹۸ م ناشر: مرکز ترجمه التراث الاسلامی
- ۲ - فقه سیاسی، صفحه ۳۲ مولف دکتر یوسف قرضاوی، مترجم عبدالعزيز سلیمی طبع سوم ۱۳۹۰ هـ - ش - تهران: نشر احسان
- ۳ - همان، صفحه ۳۳
- ۴ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۳۸ کتاب الاماره، باب: وجوب طاعة الامرأ فی

غير معصية وتحريمها فی المعصية.

۵ - سنن ابن ماجه، حدیث شماره - ۲۸۶۶ کتاب الجهاد، باب: البيعة

۶ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۵۱ کتاب الامارة، باب: وجوب ملازمة جماعة المسلمين عند ظهور الفتن وفي كمال حال وتحريم الخروج على الطاعة و مفارقة الجماعة.

۷ - سنن ابن ماجه، حدیث شماره - ۲۸۶۱ کتاب الجهاد، باب: طاعة الامام

۸ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۳۹ کتاب الامارة، باب: وجوب طاعة الامراء فی غير معصية وتحريمها فی المعصية و سنن ابن ماجه، حدیث شماره - ۲۸۶۴ کتاب الجهاد، باب: لاطاعة فی معصية الله.

۹ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۳۵ کتاب الامارة، باب: وجوب طاعة الامرأ فی غير معصية وتحريمها فی المعصية.

۱۰ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۳۶ کتاب الامارة، باب: وجوب طاعة الامراء فی غير معصية وتحريمها فی المعصية.

۱۱ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۳۷ کتاب الامارة، باب: وجوب طاعة الامراء فی غير معصية وتحريمها فی المعصية.

۱۲ - صحیح المسلم، حدیث شماره - ۱۸۴۲ کتاب الامارة، باب: وجوب الوفاء ببيعة الخلفاء الاول فالاول.

۱۳ - جامع الترمذی، حدیث شماره - ۲۲۲۴ کتاب الفتن، باب: ۴۷.

۱۴ - فقه سیاسی، صفحه ۳۳.

۱۵ - نقش ایمان در زندگی، صفحه ۳۱۷ تألیف

دوکتور یوسف قرضاوی ترجمه فرزانه غفاری و محسن ناصری چاپ ششم سال ۱۳۹۴ چاپخانه مهارت، نشر احسان تهران.

۱۶ - فقه سیاسی، صفحه ۳۲.

۱۷ - الگوی هدایت، تحلیل وقایع زندگی پیامبر اکرم جلد اول صفحه ۷۲۱

۱۸ - فرد ودولت در اسلام، صفحه ۹ تألیف عبدالکریم زیدان، ترجمه

نعمت الله شهرانی چاپ سال ۱۳۸۷

د اوبو ارزښت

ليکوال محسن حنيف

د اوبو ارزښت او په سمه توګه ورڅخه ګټه اخيستل:

(أ) اوبه د هغو سترو نعمتونو د جملې يو ستر نعمت دی چې هر ژوندی مخلوق اړتيا ورته لري؛ الله تعالى ويلي دي: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾^{۳۰} (الانبیاء: ۳۰)

ژباړه: هر ژوندی شی می د اوبو څخه پيدا کړی دی. نو آيا دا خلک ايمان نه راوړي؟

اوبه د ژوند هغه ستره پانګه ده چې انسان او هر مخلوق هم په خپله پيدايشت کې اړتيا ورته لري او هم په خپله بقا او ژوندي پاته کېدلو کې؛ په دې اړه بل ځای الله تعالى ويلي: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنٍ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^{۴۵} (النور: ۴۵)

ژباړه: الله تعالى د ځمکې پر مخ هر کرځېدونکی (ژوی) د اوبو څخه پيدا کړی دی؛ نو ځيني يې هغه دي چې پر خپله خېټه روان وي، ځيني يې هغه دي چې پر دوو پښو روان وي او ځيني يې هغه دي چې پر څلورو پښو روان وي. الله هغه

څه پيدا کوي چې د ده خوښه وي؛ بې شکه الله تعالى پر هر څه پوره واکمن دی.

دغه آيت د دې خبرې تصريح کړې ده چې الله تعالى د ځمکې د مخ هر ژوندی مخلوق د اوبو څخه پيدا کړی دی. ور پسې يې بيا د دغو مخلوقاتو ډولونه ياد کړي دي:

يو هغه چې پر خپله خېټه روان وي. دويم هغه چې پر دوو پښو روان وي. درېيم هغه چې پر څلورو پښو روان وي، څلورم هغه چې تر څلورو هم ډېرې پښې ولري؛ لکه چنګاښ، زنځه او داسې نور. په پای کې اشاره کوي چې الله تعالى داسې مخلوقات لري چې خلکو ته نه دي معلوم. خو په ټولو کې ګډ او مشترک ټکی دا دی چې دوی ټول الله تعالى د اوبو څخه پيدا کړي دي. دا رنگه دغه مخلوقات په خپله بقا کې هم اوبو ته اړتيا لري؛ الله تعالى ويلي:

﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُم آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ﴾^{۱۳} (غافر: ۱۳)

ترجمه: الله تعالى هغه څوک دی چې دخپل قدرت نښې درته ښيي او د پاسه روزي درته را کښته کوي، خو يوازې هغه

څوک پند اخلي چې حق ته رجوع لري. د آسمانه روزي را کښته کول دا مطلب لري چې د آسمان د اوبو په ذريعه روزي درته را پيدا کوي؛ آن تردې چې د آسمان اوبه نه وي، نو د ځمکې د اوبو زېرمې هم ختمېږي. نو د انسان رزق: خوړل او څښل د آسمان د اوبو سره تړلي دي؛ په دې اړه الله تعالى ويلي:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْمَلَائِكَ لِيَتَجَرَّيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ﴾^{۳۲} (ابراهيم: ۳۲)

ترجمه: الله تعالى هغه څوک دی چې آسمانونه او مځکه يې پيدا کړي دي او د پاسه يې اوبه را اورولي دي، بيا يې د همدې اوبو په ذريعه د مځکې د حاصلاتو څخه تاسو ته روزي را ايستلې ده، کښتۍ يې ستاسو په خدمت کې ګرځولي د دې لپاره چې په سمندر کې د الله په امر وچلېږي او ويالې يې هم ستاسو په خدمت کې ګرځولي دي. ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ أَنَا صَبَّبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَعَبَا وَقَضْبًا وَزَيْتُونًا وَغُلًّا وَحَدَائِقَ غُلْبًا وَفَيْكِهَةً وَأَبًّا مِّنْعًا لَّكُمْ وَلِيَتَمَيَّنَّكُمْ﴾^{۳۲-۲۴} (عبس: ۳۲-۲۴)

ژباړه: نو انسان دي خپلو خواړو ته وګوري دې ته (دي وګوري) چې ما اوبه په

اول

۳۹۱

۲۸

پراخه کچه اورولي، بيا مي ځمکه ورته څيرلې ده، دانې، انگور، سبزي، زيتون، خرماوي، سره نېستي باغونه، مېوې او واښه (دا ټول مي) د دې لپاره شنه کړي چي تاسو او ستاسو څارويو ته د گټې ذريعه وي. ﴿لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَنُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطْلًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ = الزمر: ۲۱

ترجمه: آيا دې ته نه گوري چي الله تعالى د پاسه اوبه را اورولي دي، بيا يې هغه د ځمکي په چينو کي داخل کړي دي، بيا په همدې اوبو د مختلف رنگونو والا کښتونه را باسي. بيا هغه مړاوی کېږي، نو تک زير يې ويځي، بيا هغه پوتل/میده میده خشپل وگرځوي؟ بې شکه په دې کي د عقل خاوندانو ته د پند او نصيحت خبري دي.

اوبه په قرآن کریم (ماء) په لفظ ۶۳ ځله يادي شوي دي. (معجم کلمات القرآن الكريم) ۱۱/۲۶ ل.أ.د. محمد زکي محمد خضر

خود دې تر څنگ په نور الفاظو هم يادي شوي دي؛ لکه باران، کنکل (يخی) او داسي نور.

(ب) د اوبو څخه د سمې گټې اخيستنې لاري چاري:

انسان مسؤليت لري چي د الله تعالى د نعمتونو قدر وکړي، شکريې پر ځای کړي او ناشکري يې ونکړي. الله تعالى ويلي: ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ = ابراهيم: ۷

ژباړه: چي کله ستا رب اعلان وکړ، که تاسو زما د نعمتونو شکر ادا کړ، خامخا نور نعمتونه درته زياتوم او که مو ناشکري وکړه، نو (پوه شئ) چي زما عذاب خامخا سخت دی.

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً

الله تعالى هغه څوک دی چي آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي دي او د پاسه يې اوبه را اورولي دي، بيا يې د همدې اوبو په ذريعه د مځکي د حاصلاتو څخه تاسو ته روزي را ايستلې ده، کښتۍ يې ستاسو په خدمت کي گرځولي د دې لپاره چي په سمندر کي د الله په امر وچلېږي او ويالې يې هم ستاسو په خدمت کي گرځولي دي.

﴿مُطْمَئِنَّةً بِأَتْيَهِا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ = النحل: ۱۱۲

ترجمه: الله ﷻ مثال بيان کړی د يو ښار چي بېغمه وو، روزي ئې د هر ځايه په پراخه ډول ورته راتله خود د الله د نعمتونو ناشکري ئې وکړه، نو الله ﷻ دوی په لوړي او وېري وپوښل د هغه څه په وجه چي دوی کول.

﴿لَقَدْ كَانَ لِسُلَيبٍ فِي مَسْكِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلًّا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ بَلَدَهُ طَيِّبَةً وَرَبِّ عَفُورٌ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أَكْطٍ خُمٌ وَأَثَلٍ وَشَقَّ مِنَ سِدْرٍ قَلِيلٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ يُجْزَى إِلَّا الْكُفُورُ﴾ = سبأ: ۱۵-۱۷

يقيناً د سبا قبيلې لپاره په خپل استوگنځي کي عبرتي نښانه وه: دوه باغونه راسته او چپه لوري ته (ورته مي وويل) د خپل رب د روزی څخه خوراک کوئ او احسان ئې ومنئ، وطن مو پاکيزه او رب مو بښونکی دی. دوی مخ واړوی نو د تړل شوي بند سيلاب مي ورباندي راولېږی او هغه دوه باغونه

مي په دوه داسي باغونو بدل کړه چي بې خونده حاصلات او غز او لږ څه بېري ئې درلودې، دا مي د دوی د ناشکري سزا ورکړه او د ناشکره پرته بل چا ته سزا نه ورکوم.

دا رنگه انسان مکلف دی چي د خپل ضرورت په کچه د الله د نعمتونو څخه گټه واخلي، نور يې ضائع نکړي؛ الله تعالى ويلي: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ = الأعراف: ۳۱

ترجمه: خورئ، څښئ او اسراف مه کوئ؛ بې شکه چي الله تعالى اسراف کوونکي نه خوښوي.

(ج) د اوبو څخه د سمې گټې اخيستنې لپاره څو وړانديزونه:

د اوبو د ضائع کولو او بې ځايه مصرف مخنيوی دي هر هيواد وال خپله دنده وگڼي.

هر څوک دي تر خپله وسه د اوبو په ذخيره ساتلو کي ونډه واخلي، که حکومت وي که ملت.

د حکومت په ځانگړي ډول هغو ادارو چي رسمي دنده ئې د اوبو سره تړاو لري، دا مسؤليت دی چي د اوبو د ذخيره کولو او وطن د سمسورتيا لپاره لوی بندونه جوړ کړي؛ ترڅو مو هيواد وال آرام وي.

ولسي خلک دي هم هر څوک تر خپله وسه يو شمېر واړه بندونه او ذخيرې جوړي کړي.

د نوي کال په پيل کي دي هر سړی په خپلي نږدې سيمه کي لږ تر لږه يو نهالکي کينوي.

د گران هيواد د سمسورتيا په هيله.

اول

از دواج سنگ بنای جامعه اسلامی

استاد زین العابدین گوشان

معصیت باز نشود.

چنین همسر نیکو و نیک سیرت که خانواده صالح و جامعه صالح را تشکیل می دهد، آیا بزرگترین نعمتی برای انسان بشمار نمی رود؟ خانواده مسلمان بمثابة جامعه کوچک می باشد که بر اساس دوستی، ترحم سکون روانی و حسی و مساوات کامل از ناحیه انسانی بنا می یابد، چنانچه خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمَنْ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهَا بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهَا دَرَجَةٌ﴾ البقرة: ۲۲۸ "و برای زنان است (حقوقی) مانند آنچه بر ایشان است (واجب) به طریقه ی نیکو و مردان را هست بر ایشان یک درجه"

خداوند متعال در آیه شریفه ذیل این درجه را این چنین توضیح می هد، چنانچه می فرماید: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ النساء: ۳۴ "مردان سرپرست اند بر زنان"

از آیه شریفه این چنین مفهوم گرفته می شود که زندگی زنا شوهری در حقیقت نمونه کوچکی از حیات اجتماعی است و واضح است که هر جامعه باید یک رییس و سرپرست داشته باشد، چون آشکار است که آراء و خواسته های افراد جامعه احیاناً باهم

که می فرمود: «ما استفاد المؤمن بعد تقوی الله خیراله من زوجة صالحة إن أمرها أطاعته وإن نظر إليها سرته وإن أقسم عليها أبرته و إن غاب عنها نصحتة فی نفسها و ماله» (سنن ابن ماجه / حدیث ۱۸۵۷)

"مؤمن بعد از ترس از خداوند جل جلاله چیزی بهتر از همسر نیکو بدست نیاورده است که چون وی را امر کند از وی اطاعت می کند، و به سویی بنگرد او را مسرور می سازد و چون بر کاری سوگند یاد کند، او را در سوگندش راستکار می سازد، و چون شوهرش غائب باشد، در نفس خود و مال شوهر خیر خواه و نگهبان می باشد" مرد با زنی که به همسری خود برمی گزیند خانواده مسلمان را تشکیل می دهد و خانواده در حقیقت اساس و سنگبنای جامعه اسلامی بوده، عمران زمین و بنای اخلاق انسانی در تمام زمینه های به هم پیوسته آن به همین اساس صورت می گیرد.

از همینرو اسلام بر ضرورت انتخاب همسرنیک و مبرمیت آن ترکیز می نماید تا خانواده با نظم، منسجم و صالح ایجاد گردد و فرزندان در آغوش پرمحبت آن به سعادت و آرامش زندگی کنند و چشم شان به هیچگونه

انسان موجودی است که خداوند جل جلاله او را مکرم ترین مخلوقات و در بهترین صورت آفریده است، موجودی است اجتماعی که نمی تواند به تنهایی زندگی نماید و ما یحتاج خویش را تأمین نماید، پس از حکمت های بالغه پروردگار است که ما را از نفس واحد آفرید، و از آن نفس واحد همسرش را خلق نموده از دواج را وثیقۀ معتبر در پیوند زن و مرد قرار داد تا غریزه انسانی را تحت ضبط قرار داده و نوع انسانی را محافظت نماید، زن را از ضیاع نگهدارد و مرد را هم از نا بود ساختن توانش در امور بیهوده و بی فایده حمایت کند، خداوند متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ النساء: ۱

"ای مردم! از (مخالفت) پروردگارتان بپرهیزید! همان کسی که همه شما را از یک انسان آفرید و همسر او را (نیز) از جنس او خلق کرد و از آن دو، مردان و زنان فراوانی منتشر ساخت"

در حدیثی که از پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ روایت است آمده است

اختلاف پیدا می کند. در این صورت خیر و صلاح تمام جامعه در این است که ریسی داشته و تمام آنها مطابق نظر او حرکت نمایند، در غیر آن یکی در مخالفت با دیگری عمل نموده رشته ی وحدت از هم می گسلد و نظام جامعه برهم می خورد... پس مرد سزاوار ریاست است، زیرا مصلحت را بیشتر درک می کند و قدرت بیشتری در اجرای امورات و باقوت جسمی و مالی خود از عهده ی آن بهتر برآمده می تواند.

لذا مرد مکلف به حمایت و انفاق بر زن می باشد و زن مکلف به اطاعت از مرد در امور معروف می باشد، پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ می فرماید:

« إذا صلت المرأة خمسها وصامت شهرها وحفظت فرجها واطاعت زوجها قيل لها ادخل الجنة من أي أبواب الجنة شئت » (مسند احمد / حدیث ۱۶۶۱)

" اگر زن نماز پنجگانه خود را بخواند و روزه ماه رمضان را بگیرد و شرمگاه (آبرو) خود را حفظ کند و از شوهر خود (در امور مشروع) اطاعت کند، برایش گفته می شود که از هر دروازه ی که می خواهی به جنت داخل شو "

چون بسوی وی بنگرد مسرور شود، شوهرش را با زیبایی خود، حسن منظر خود، لباس موزون خود، و خوشبویی مسرور می سازد، با مرتب نمودن منزل خود و مبدل نمودن خانه به محل سکون و آرامش حقیقی او را مسرور می سازد که چون مرد خسته و مانده به خانه پناه می برد، در آنجا مهر و محبت و امان را احساس می کند. با توجه و اهتمام به اطفال خود زمینه خوشحالی وی را فراهم می سازد و همه امور شان را تنظیم می کند، باحسن ادب خود، با اخلاق پسندیده

و با حسن شوهر داری، با رفتار نیک با شوهر، با حفظ مال و آبرو، خود و شوهرش را خوشبخت می گرداند و بالاخره با التزام به اوامر دینی، فضای خانواده را مملو از صفا و صمیمیت می سازد، پروردگار عالمیان می فرماید:

﴿ فَأَصْلَحْ بِنِكَاحِكَ حَفِظْتَ لِنَفْسِكَ بِمَا حَفِظَ ۝۲۴ النساء: ۲۴ ﴾

" پس زنان نیکو کار فرمانبردار و نگهدارنده اند (مال و آبروی شوهر را) در غیاب شوهر به سبب حفاظت الله " با این نگاه های پر مهر و محبت، همنشینی دوستانه و مملو از رحمت است که محبت و دوستی بوجود می آید خداوند متعال می فرماید: ﴿ وَ مِنْ ءَايَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴾ الروم: ۲۱

" و از نشانه های او آن است که بیافرید برای شما از جنس شما همسران را تا سکون حاصل نمایند به ایشان و گردانید میان شما دوستی و مهربانی را، هر آینه در این بسا نشانی هاست برای گروهی که تفکر می کنند "

هر قدر که اطاعت از شوهر بیشتر گردد، به همان اندازه محبت و پیوند باهمی قویتر می گردد. این محبت و دوستی متقابل را فرزندان شان به میراث می برند، زیرا اخلاق نیک چون در شخصیت انسان جای گرفت به سرشت و خاصیت انسان مبدل گردیده و پسران از پدران و دختران از مادران می آموزند. از فرستاده خدا ﷺ در مورد بهترین زنان سوال شد، فرمودند: « التي تطع إذا أمر، و تسر إذا نظر، و تحفظه في نفسها و ماله » (سنن نسائی ج ۵ ص ۳۱۰ حدیث ۸۹۱۲)

" بهترین زنان آن است که چون شوهر او را امری کند، از وی اطاعت می کند

و چون شوهر بسویش بنگرد او را خوش می سازد، حق شوهر را در نفس خود و مالش را حفظ می کند " هر قدر اخلاق زن و شوهر نیک باشد، باز هم حوادثی پیش خواهد آمد که گاه نا گاهی سبب کدورت روابط زن و مرد می گردد، در چنین حالات است که اخلاق اصلی بروز می کند، پس در چنین حالات زن و مرد هردو بکوشند تا حالت روانی طرف مقابل را درک نموده از صبر و حوصله مندی کار بگیرند و بکوشند تا فضای خانه را صمیمی و دوستانه بسازند و از حرکات تخریش کننده در مقابل همدیگر جداً پرهیز نمایند.

زن نیکو که امر مشروع شوهرش را با طیب خاطر می پذیرد و در امور مشروع از وی پیروی می کند و می کوشد تا اسباب خوشی و خوشبختی شوهرش را فراهم می نماید، در صورت غیابت شوهر، حیثیت و عزت وی را پاس میدارد، بهترین نعمتی است که پروردگار بعد از تقوا به بنده اش ارزانی نموده است.

از دواج سنتی از سنت های فرستادگان خدا و واقعیتی نهفته در فطرت انسانی است، چنانچه رسول معظم اسلام حضرت محمد مصطفی ﷺ فرموده اند:

« أربع من سنن المرسلين، الحياء والتعطر والسواك والنكاح » (جامع الترمذی حدیث ۱۰۸۰)

" چهار چیز از سنت انبیاء ﷺ می باشد، حیاء کردن، استعمال عطر، نکاح کردن و مسواک زدن "

دین مبین اسلام نه تنها به استحکام زندگی زن و شوهر پرداخت بلکه توجه جدی به اصلاح دیدگاه ها در مورد زن و اقامه رابطه بین این دو جنس بر

اساس حقایق فطری مبذول داشت.

این پیوند رابه تمام فروعات روانی و عملی آن، چنان توضیح نمود که هیچگون اضطراب و تزلزل را در آن باقی نگذاشته و بر هیچ گوشه از زوایای آن پوشیده گی نگذاشت. مرد بصورت طبیعی به سوی زن و زن طبیعتاً بسوی مرد تمایل دارد و به هدف این که این تمایل طبعی، عاملی در تأمین ادامه نسل بشری باشد، آخرین فرستاده خدا نسل جوان و بالنده جامعه را به از دواج تشویق و ترغیب نموده می فرمایند: «یا معشر الشباب من استطاع الباءة فلیتزوج، فإنه أغض للبصر و أحصن للفرج و من لم یستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء» (رواه البخاری، حدیث ۵۰۶۶)

"ای جوانان هرکس از شما که توان و استطاعت دارد با ید ازدواج نماید، زیرا ازدواج بهترین وسیله حفظ چشم (از چشم دوختن به نامحرم) و نگهداری شرمگاه (از بد کاری) می باشد و اگر کسی توانایی نکاح را ندارد، باید روزه بگیرد، چون روزه بهترین مانع (از طغیان شهوت) است"

نکاح برای مصونیت روانی و جلوگیری از رذایل اخلاقی بهترین وسیله بوده تا جایی که خداوند ﷻ آنرا اسباب غناء قرار داده است آنجا که می فرماید: ﴿وَأَنذِرْكُمْ إِلَىٰ يَوْمِنَا الَّذِي مِنكُمْ وَأَصْلَحِيْنَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

اول "و به نکاح بدهید زنان بی شوهر (و مردان بی زن) را که از شما باشند و (بنکاح در آرید) غلام های نیکوکار خود را و کنیزکان خود را، اگر فقیر باشند، خداوند ﷻ از فضل خودغنی می گرداند، و خداوند

گشایش کننده، به هر چیز دانا است"

چون نفس به سوی زیبایی و جمال تمایل دارد و فطرتاً مرد به دنبال زن زیباست، پس، به هدف اینکه درگیر این نقطه ضعف خود نگردیده و در بی ارزشیهای مال و جمال سقوط نکند، دین نجات بخش اسلام، طریق سالم گزینش همسر و همسفر زندگی را برایش نشان میدهد، چنانچه رسول الله فرموده اند: «من تزوج امرأة لعزها لم یزده الله إلا ذلاً، و من تزوجها لمالها لم یزده الله إلا فقراً، و من تزوجها لحسبها لم یزده الله إلا دناءة، و من تزوج امرأة لم یرد بها إلا أن یغض بصره و یحصن فرجه، أویصل رحمه بآرك الله له فیها و بآرك لها فیہ»

(الطبرانی فی الأوسط ج ۳ ص ۲۱ شماره حدیث ۲۳۴۲)

"کسی که با زنی بخاطر عزت و مقام او ازدواج کند، خداوند ﷻ بر ذلت او می افزاید و کسی که بخاطر مال با زنی ازدواج کند، خداوند بر فقرا و می افزاید و کسیکه بخاطر بلند بودن حسب و خانواده زن با وی ازدواج کند، خداوند بر حقارت و پستی او می افزاید و کسی که با زنی ازدواج کند و اراده جز این نداشته باشد که چشم خود را از نا محرم نگهدارد و شرمگاه خود را حفاظت نماید و یا صله رحم خود را بجا آرد. خداوند ﷻ برای وی در آن زن و برای زن در آن شوهر برکت می اندازد" حدیث فوق این معنا را افاده نمی کند که به زیبایی و جمال زن اهمیت داده نشود، زیرا حب جمال یک امر فطری است و خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد، بلکه هدف این است که انسان نباید در پی جمال، حسب و مال به حساب مواصفات دیگری باشد.

رسول الله فرموده اند: «لا تزوجوا النساء لحسنهن فعسی حسنهن یردیهن و لا تزوجوهن لأموالهن فعسی أموالهن تطغیهن و لا کن

تزوجهن علی الدین و لأمة خرماء سوداء

ذات دین أفضل»

(سنن ابن ماجه ج ۱ ص ۵۹۷ حدیث ۱۸۵۹)

"با زنان فقط بخاطر حسن ایشان ازدواج نکنید، شاید که این حسن سبب هلاکت شان گردد. و به خاطر مال شان با آنها ازدواج نکنید شاید این مال سبب طغیان و سرکشی ایشان گردد، و لیکن بخاطر دینداری و تقوای شان با آنها ازدواج کنید، یقیناً کنیزک سیاه چهره معیوبی (آنکه گوشه بینی اش و قسمتی از گوشش بریده شده است) که دیندار است بهتر از همه زنان است"

بر هیچ کس پوشیده نیست که ازدواج یک معامله بازرگانی نیست که به دنبال بدست آوردن سود از ورای آن بود و نه یک لذت جنسی است که جمال و فتنه انگیزی خود را در بازار شهوات به معرض نمایش گذارد، بلکه، ازدواج در اسلام ایجاد توازن بین این همه صفات بوده و روی دیانت و اخلاق ترکیز بیشتری نماید. چنانچه ابوهریره رضی الله عنه از رسول الله روایت می نماید که فرمودند: «قال: تنكح المرأة لأربع لمالها و لحسبها و جمالها و لدينها فاطفر بذات الدين تربت يداك»

(بخاری حدیث ۵۰۹۰ مسلم حدیث ۱۴۶۶)

"زن بخاطر چهار صفت به نکاح گرفته می شوند، بخاطرمالش، بخاطر حسب و خاندانش، بخاطر جمالش و بخاطر دینش، پس تو بکوش تا با زن صاحب دین ازدواج کنی (و اگر چنین نکردی) دستهایت به خاک بیچارگی آلوده شود"

با وجود این همه، دین نجات بخش اسلام، مرد و زن را بصورت یکسان بردقت در انتخاب همسفر زندگی تشوق و ترغیب مینماید تا به نیکویی

برگزینند، زیرا پیوند و میثاق ازدواج یا قضیه و معامله چند روز نیست که با فرا رسیدن میعاد معین هرکدام به دنبال کار خود بروند، بلکه تا پایان عمر در کنار هم می مانند که یا در سعادت تمام می مانند و نسیم خوشگوار خوشبختی در خانه ایشان می وزد و یا در شقاوت سوزنده بسر می برند و طوفان ویرانگر اختلاف، صلح و صفایی شان را از بین می برد. از عبد الله ابن عباس رضی الله عنه روایت است که فرستاده خدا فرمودند: «أربع من أعطيهن فقد أعطى خير الدنيا والآخرة: قلبا شاكرا، و لسانا ذاكرا، و بدنا على البلاء صابرا، و زوجة لا تبغي خونا في نفسها و لا ماله» (معجم الاوسط ج ۷ ص ۱۷۹ حدیث ۷۲۱۲ و معجم الكبير ج ۱۱ ص ۱۳۴)

"چهار چیز است که اگر به کسی داده شود، به تحقیق که تمام خیر دنیا و آخرت برایش داده شده است. قلب شاکر، زبان ذاکر، جسم صابر بر ابتلاء ها و زوجة نیکی که در پی خیانت کردن با در نفس خود و مال شوهر نباشد"

اگر به اتفاقات ناگواری که در برخی از موارد به تفریق و جدایی زن و شوهر منجر می شود دقت نماییم، دیده می شود که، نتیجه انتخاب نادرست و فریفته شدن به یک جانب بدون در نظر داشت جوانب دیگر می باشد، گاهی انتخاب همسر در نتیجه فریفته شدن به موقف معینی صورت می گیرد، شاید در ابتدای امر برای خواستگار فرصت دیدن دختر مورد نظر داده نمی شود. و احياناً در نتیجه حالات عاطفی زودگذر صورت گرفته و با گذشتن آن لحظه و فروکش نمودن عواطف، رابطه همسری به پایان می رسد.

پس دختران و پسران جوان آگاهانه

همسر زندگی خویش را برگزینند و به دقت کامل به همسر زنگی خویش بنگرند، بصورت مباشر و یا با پا در میانی افراد دیگر معلومات خویش را در مورد طرف مقابل کامل نمایند، چنانچه مغیره بن شعبه رضی الله عنه زنی را خواستگاری کرد و این موضوع را به رسول الله یاد آوری نمود، ایشان فرمودند: «برو آن زن را از نزدیک ببین، زیرا این کار برای ادامه زندگی تان بهتر است"

با در نظر داشت اهمیت موضوع، دین مبین و مقدس اسلام به آن عطف و توجه خاص نموده و اسباب انتخاب همسر را میسر گردانیده است، تا آنگاه که اولیای دختران و پسران جوان این وسعت قلب را پیدا نکنند و از آموزه های اسلام و آخرین معلم بشریت صلی الله علیه و آله نیاموزند و به تاسی از آن برای اولاد های خود (دختر و پسر) شان اجازه ندهند تا یکدیگر را از نزدیک دیده و ضمن نشست هایی همراه با وقار و عزت، در چوکات اخلاق و فضایل اسلامی با یکدیگر قبل از انتخاب تعارف حاصل نکنند منتج به یک پیوند موفق نخواهد شد و انتظار خوشبختی آن جفت را نباید داشت. زمان آن گذشته است که مادر و پدر برای دختر و پسرش هم سفر زندگی انتخاب می کرد، و این شیوه و عصر باید پایان یابد تا بدبختی های که خانواده به آن دچار اند نیز پایان یابد.

پدران و مادرانی که می پندارند دین جز تاجر نیست و به این باور اند که دختران جوان، انسانهای کاملاً قاصرالعقل بوده و فقط می توانند سه بار از تاریکی ها بیرون شوند. یکبار از رحم مادر به صحرای زندگی، بار دیگر از خانه پدر به سوی خانه شوهر و در

اخیر از خانه شوهر بسوی قبرستان؟ اینها باید دید و باور خود را تغیر دهند و تربیت اولاد شان را در مطابقت به آموزه ها و ارزشهای والای اسلامی آماده کنند.

به یقین می توان گفت که علل ناکامی بسیاری از ازدواج ها، انتخاب غلط و نادرست است، که در اکثر این ناکامی ها نقش والدین با توسل به شیوه های غلط برجسته بوده است، پس لازم است تا در هنگام خواستگاری هردو طرف در شناخت طرف مقابل دقت نمایند و به اخلاق و دیانت شخص مورد نظر اهمیت بدهند تا باشد که انشاءالله جامعه داشته باشیم که عاری از فساد اخلاقی بوده و کانون گرم همه خانواده ها مملو از محبت و صمیمیت باشد و پسران و دختران که شدیداً از بزرگان الگوگیری می نمایند، در جهت تشکیل خانواده های صالح و مسلمان موفق و مؤید باشند.

فهرست مراجع:

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- سنن ابن ماجه.
- ۳- مسند امام احمد.
- ۴- سنن الکبری للبيهقي.
- ۵- جامع الترمذی.
- ۶- صحیح البخاری.
- ۷- معجم الاوسط للطبرانی.
- ۸- صحیح مسلم.
- ۹- معجم الكبير للطبرانی.

نقش تصوف در گسترش فرهنگ اسلامی

قسمت دوم:

مولوی عنایت الله شریفی

در باره ای وجه اشتقاق عشق نوشته است:

اشتقاق عشق از عشقه گرفته اند و آن گیاهی باشد که در درخت پیچد و آب درخت را فرو خوردن گیرد، پس رنگ آنرا زرد کند، پس ثمره از او بازگیرد باز برگ آن درخت را بریزاند همانا خشک گرداند، و جز افگندن و سوختن را نشاید، عشق چون به کمال رسد قوی را ساقط گردان و حواس را از صحبت غیر دوست سآمت گیرد و همه معانی از نفس او جذب کند، یا بیمار گردد یا دیوانه گرد و در عالم بر ماند یا هلاک کند.

به عقیده بسیا ری از مشایخ تصوف، محی الدین عربی نخستین عارفی است که اندیشه های صوفیانه را بصورت مدون و منظم برشته تحریر درآورده، او از شاگردان مکتب ذوالنون و حمدون قصار است و عقیده داشت که بنظر او اسلام تهترین و مؤثرترین دین و عرفان "تصوف" فلسفه واقعی است وی خویشتن را مسلمانی معتقد و مؤمن معرفی کرده و از صوفیان مکتبهای مختلف خواسته است که اصول شریعت اسلام را به خوبی و بدقت مراعات کنند، پس از گذشت ابن عربی در دمشق عقایدش مورد توجه بسیاری از سرایندگان متصوف از جمله جلالالدین مولانا خالق قرآن "مثنوی" قرار گرفته، محی الدین بسیاری از عرفا که صاحب کراماتند گمنام زیست می کند و تظاهری ندارند مولانا در این باره فرموده است:

عارفان که جام حق نوشیده اند
رازها دانسته و پوشیده اند

هر که را اسرار حق آموختند
مهرگردند و دهانش دوختند
دانه چون اندر زمین پنهان شود
سر آن سرسبزی بستان شود
ز رونقره گر نبودندی نهان
پرورش گی یافتندی زیرگان
تا نگوئی سر سلطان را بگس
تا نریزی قند را پیش مگس
گوش آن گس نوشد اسرار جلال
گا و چوسوسن ده زبان افتاد لال

علت و سبب آنکه آثار مدون و اندیشه های شیخ کبیر ابن عربی در ایران و آسیای میانه بوسیله سرایندگان نامدار تصوف مورد توجه و پیروی قرار گرفت، این بود که با ویژه گی های عرفان که اعتقاد به سیر در مدارج شهود و اشراق و الهام و ارتباط با حق است. نزدیکی داشت.

از سوئی مبشر وحدت وجود نیز بود و به عشق برای نیل به کشف رازهای که مانند هاله انسان را فرا گرفته است مؤمن بود و عشق را مفتاح می دانست، شمس تبریزی در قونیه به مولانا تلقین کرده بود که عشق نردبام وصول به رازهای کیهانی و کهکشانهای حقیقت است و قابل توصیف نیست، آمدنی است نه کشت کردنی الهامی و اشراقی است، تاسالکی عاشق نشود از دنیای شگفت انگیز و مغناطیسی آن آگاه نخواهد گردید، اینست که مولانا می فرماید:

در ننگجد عشق درگفت و شنود
وصف عشق و عاشقی هم عشق گفت
هر چه جز عشق است، شد ماکول عشق
دو جهان یک دانه یک پیش غول عشق
در ننگجد عشق درگفت و شنید

عشق دریای است قعرش ناپدید
بنده آزادی طمع دارد زجد
عاشق آزادی نخواهد تا ابد
بنده دایم خلعت دادار جوست
خلعت عاشق همه دیدار اوست

بیشتر مطالبی را که جلال الدین درشش دفتر مثنوی و دردیوان شمس به شعر آورده برگه های است که از نوشته های ابن عربی نشات گرفته و به یاد گار مانده است، شمس نیز باین تفصیل توجه و عرصه کرده است. جلال الدین درباره عقل و عشق بویژه "عقل جزوی" نظریه جالبی دارد که بهتر است به دفتر اول مثنوی مراجعه گردد.

مولانا جلال الدین که مرید، پیرو و عاشق ابن عربی است، در غزلی بآن خفته در تکیه صالحیه دمشق خطاب کرده می فرماید:

ما عاشق و سرگشته و شیدای دمشقیم
جان داده و دل بسته سودای دمشقیم
زان صبح سعادت که بتابید از آن سوی
هر شام و سحر مست سحرهای دمشقیم
بسر باب بریدیم که از بار بریدیم
زان جامع عشاق به خضرای دمشقیم
اندر جبل صالح گانی است زگوهر
زان گوهر ما غرقه دریای دمشقیم
چون جنت دنیاست دمشق از پی دیدار
ما منظر رویت حسنا ی دمشقیم
از روم بستانیم سوی بار سوی شام
گر طره چون شام مطرای دمشقیم
مخدومی شمس الحق تبریز گرانجاست
مولای دمشقیم و چه مولای دمشقیم

این مثنوی معنوی بود که مولانا جلال الدین محمد بلخی را شهرت جهانی

بخشید چنانچه در سال ۲۰۰۶-م دانشمندان جهان در سازمان تحقیقات ملل متحد (یونسکو) گرد هم آمده و بعد از تحقیقات همه جانبه که سالها در مورد مثنوی معنوی نموده بودند به این اقرار نمودند که اثر مولانای روم اثر بزرگ علمی بوده و همه مسائلی علمی، تحقیقی، فلسفی و اخلاقی در آن ذکر گردیده است و شخصیت مولانا شخصیت جامع علمی می باشد که دیگر نوابغ از این جامعیت بطور کلی برخوردار نمی باشند، بنأ دانشمندان نظردادند که سال ۲۰۰۷-م را مسماء به سال مولانا نمایند که سازمان تحقیقاتی یونسکو نیز این نظر دانشمندان را پذیرفته و سال مذکور را بنام مولانا نامگذاری نمود که بر تمام مسلمانان جهان افتخار بزرگ بوده که یک عالم و دانشمند شان جهان را با علم تسخیر می نماید هر آنچه که در زمانه گذشته شاهان و پادشاهان قهرمان افغانستان چون سلطان محمود غزنوی و احمد شاه بابا ابدالی و دیگر شاهان مناطق زیاد از جهان را تسخیر می نمایند و ما این افتخار بزرگ را خاصا برای پیروان و عاشقان ریاضت و طریقت تبریک و تهنیت عرض می نمایم. حال شعری از نابغه بزرگ جهانی را که درباره سیرسلوک، تصوف... تقدیم میداریم.

هیچ نفس را نشکند جز ظل پیر
دامن آن نفس گش را سخت گیر
دامن شان گیر زود تری گمان
تارهی از افت آخر زمان
خاک شو مردان حق را زیر پاه
خاک بر سر گن حسد را همچو ما
صحبت مرد خدا مردت کند
صحبت هر ناسزا سردت کند
صحبت صالح ترا صالح کند
صحبت طالع ترا طالع کند
یک زمانه صحبت با اولیاء
بهتر از صد ساله طاعت بی ریا

حضرت فیلسوف مشرق دوکتور علامه اقبال لاهوری در وصف مولانا می فرماید:

پیر رومی مرشد روشن ضمیر
کاروان عشق و هستی را امیر
منزلش برتر از ماه و افتاب
خیمه را از گهگشان ساز و طناب
نور قرآن در میان سینه اش
جام جم شرمنده از آئینه اش
از نی آن نی نواز پاکزاد

باز شوری در نهاد من فتاد
گفت جانها محرم اسرار شد
خاور از خواب گران بیدار شد
جذبه های تازه اوراداده شد
بند های گهنه را بگشاده اند
جز تو ای دانای اسرار فرهنگ
گس نکو نشست در نار فرهنگ
باش مانند خلیل الله مست
هر گهن بتخانه را باید شکست
امتان را زندگی جذب درون
گم نظر این جذب را گوید جنون
هیچ قومی زیر چرخ گبود
بی جنون ذوفنون گاری نگرد
مؤمن از عزم و توکل قاهر است
گرندارد این دو جوهر گافر است
غیر را اوباز میدان زشر
از نگاهش عالمی زیر و زیر
گوهسار از ضربت اوریز ریز
در گریبانش هزاران رستخیز

همچنان محقق عارف، ادیب، شاعر بلند آوازه ای زبان پشتو نابغه ای زمان، دانشمند بزرگوار جهان اسلام، جامع علوم ظاهری و باطنی، پیر طریقت، رهبر شریعت جناب حضرت عبدالرحمن بابا در کتاب بزرگ کلیات خود در مورد رهروان طریقت درویشان و عاشقان خداوند ﷻ می فرماید:

که نظر کا خوک په کارد درویشانو
خود به وویښې وقار د درویشانو
په دغه لارې به ورشې خدای رسوله نه
که خوک یون کاندې په لارد درویشانو
هر گفتماره یې دخدای په در قبول وي
چی قبول یې وي گفتار د درویشانو
په یوه قدم بر عرشه پوری رسي
ما لیدلي وي رفتار د درویشانو

استدعا به و تشکر! من در خاتمه ضمن تبلیغ و رسانیدن این پیام انتظار دارم تاجوانان موجود و آینده ما از فرآیند های همایش مشابه و دور نمای گسترش فرهنگ تابناک اسلامی، پویا، بانشاط و پرتحرک شوند تا بتوانند با تعهد، مخلصانه و هدف مند و چشمداشت به اجور آخری هر کدام طلعبه داران سر بلند قافله فرهنگ پربار اسلامی همگام شوند و انتظار داریم که با توکل و امداد بی پایان الهی ظرفیت های جدید به امداد گرفته شود و روز تاروز باد درک آرماتهای اسلام و پیدا کردن علم و عمل ممد گسترش فرهنگ اسلام شده و برای نجات بخشیدن نسل موجود و آینده

الگو سرمشق شوند. وقتی سخن از تصوف بر زبان می آید سخن از حماسه فناپذیر عشق به خالق کائنات و انسانیت است به قدری زیبا، دل انگیز و شکوهمند است که مطالعه تاریخچه آن، انقلابی، شوری، هیجان و التهابی در خواننده ایجاد می کند، تصوف باجمال، منبع آفرینش عالی ترین داستانها و عشق نامه های پردرد و رنج، دل انگیز ترین و رویائی ترین و الهام بخش ترین غزلهای سرایندگان متحول قرون و اعصار است، شعرا که به هنر و خالق هنر و زیبایی با تمام وجود عشق می ورزیدند خوشبختانه همه آنها ترانه سرایانی هستند که از دنیائی مغناطیسی تصوف با شیوه و طرز بیان خاص الهام گرفته اند، تصوف بود که نام سنائی، عطار، جلالدین بلخی، عراقی و حافظ را در تاریخ ادب و فرهنگ جاودان ساخت، چاشنی غزلهای ناب عارفانه شعرای متصوف، عشق بود و بس! فراموش نکنیم، عشق بنیان کن و سهمگین و سرکش به سراغ مولانا نیز آمد و او را در امواج خروشان خود، شیفته و شوریده و دست افشان و پای کوبان در قونیه باقی گذاشت. این معجزه گران وادی دلنواز تصوف و عرفان با آثار گرانقدر و ممتاز خود دنیای ادب را تسخیر کردند و ادبیات متعال و والای در دنیا به اوج اعتلا و شکوه شهرت و افتخار و محبوبیت ارتقاء دادند. بلی رهروان متعهد و رسالت مند این مسیر را بایسته است تا با راه اندازی همچو برنامه های نورانی و بخش آموزه های واقعی این مکتب حقیقت تصوف را از هاله های ابهام و برداشت های نا بجاه بیرون آورده و شفافیت و ابعاد و ارمغانهای آن را تشریح و تبیین دارند.

گر تو خلوت خانه توحید را محرم شوی
تاج عالم گردی و فخر بنی آدم شوی
سایه ای شوتا اگر خورشید گردد آشکار
تو چو سایه محو خورشید آبی و محر
بعید نمی دانم که همچو حرکت ها
در گسترش و تعمیم فرهنگ
اسلامی بر بنیاد تربیه یک نسل
سالم و پویا مطابق انتظارات برحق
جامعه اسلامی بارور و کارا واقع
شود و راه برون رفت از بن
بستهایی را که تهاجم هولناک
فرهنگی اغیار باعث شده پیش
روی ملک و ملت بگذارد.

د ماشومانو د حقوقو د ساتنې کلتور ژوندی کول

لمړۍ برخه

استاد فريدالله ازهری

الحمد لله الذي قال في كتابه:

﴿وَاللّٰهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾^{٧٨} النحل:

والصلاة والسلام على نبيه الذي (كان يزور الأنصار، ويسلم على صبيانهم، ويمسح رؤوسهم).^(١)

و آله وأصحابه أجمعين. و بعد:

د مور په ټولنه کې په ځينو سيمو هيواد کې د کوچنيانو د حقوقو ضايع کيږي يا په بل عبارت سره د ماشومانو حقوقو ته پاملرنه نه کيږي نو اړينه بولم چې د ماشومانو يعنې د هغو چاچې دمگړۍ هغوی ضعيف او ناتوانه او مرستې ته ضرورت لري ليکن د راتلونکي او مستقبل ځوانان. مشران او مسؤولين بلل کېږي د اهل او عيال د مسئوليت په

هکله الله پاک جل جلاله فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾^٦ = التحريم:

ای مومنانو: ځان او خپل اهل د دوزخ له اوره وژغورئ.

نو ډېر اړين يې بولم چې د ماشومانو حقوقو په هکله په تفصيل سره خبره وکړم تر څو د ټولې دغو بي وسه او مظلوم قشر ته توجه وشي او له دغو ناخوالو، د هر لوري له پلوه

اول

د افغانستان د پوهنې، زده کړې او کلتور وزارت

۳۶

په جنگ جگړو کې شريک کړی شوي اوپه شاقه کارونو کې له دوی څخه گټه اخستل کړی شوی په ځينو حالاتو کې د دوی متوليانو له خوا د دنيايي کمي مادي کټې لپاره مهاجرت او سفر ته مجبور کړی شوی چې ډېر يې په بحرونو کې د کبانو قرباني شول نور اړي د دغه مظلومانو حقوقو ته په تفصيل سره غور شو او په خپل ژوند کې د دوی حقوقو ته جدې پاملرنه وکړو:

د ماشومانو لومړی حق د نیک مور او پلار درلودل:

د واده کولو څخه مقصد يوازې د جنسۍ غريزې اشباع کول نه دي بلکې عمده هدف يې د بشري کورنۍ تشکيل دی چې يوازې د نيکو او صالحو کورنيو مرهون دی چې ايمان، اخلاق او سالمه تربيه کنترولوي.

کورو چې په حديث شريف کې د دينداره ميرمنې د اختيار په هکله ټينگار شويدي او روايت دی:

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تُنْكِحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ»^(٢)

د ابی هريره څخه روايت دی چې رسول الله وفرمايل: بنځه د څلور صفاتو له کبله په نکاح سره غوره کيږي د مال، نسب،

خايستوالی او دين له وجبې څخه نو خپله نيکمرغی د ديندارۍ ميرمنې په اختيار کې ولټوي (لاسونه دی په خاورو لږلي سه).

او همدا راز د مسلمان خاوند په اختيار کې نبي کریم ﷺ فرمايي:

«عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتاكم من ترضون خلقه ودينه فزوجوه. إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض وفساد عريض»^(٣).

کله چې تاسی ته مرکه راشی نو که چېرې هغه شخص ديندار او د نيکو اخلاقو خاوند وی هغه ومنی که نه نو داسې کار (د ديندار شخص رد کول او د فاسق شخص اختيارول) به په ټولنه کې د لويې فتحي او فساد باعث وگرځي. بله دا چې د والدينو اخلاق او شخصيت پر ماشومانو مهمه اغيزه لري. که چيرې والدين نيک افراد وی نو اولادونه يې هم نيک تربيه کيږي او که چيرې والدين نيک خلک نه وی نو اولادونه به يې هم ناسالمه او بې تربيه وی. په تيره بيا چې مور د ماشوم لپاره د لومړنۍ مدرسې حيثيت لري. سالک وايي:

الأم مدرسة إذا أعدت

أعدت شعباً طيب الأعراق

مور ښه مدرسه ده که چېرې روزل شوی وي نو ډېر غوره ملت به ټولې ته وړاندې کړي

دویم حق د نسب دی:

کله چې انسان دنیا ته راځي د ضعف او بې وسۍ په حالت کې وي او محتاج وي تر څو یې څوک وروزي، په غېږ کې یې ونیسي او شفقت او مهرباني ورسره وشی تر څو پخپلو پېښو ودرېږي دلته دی چې د الله ﷻ د نسب رابطه چې د هغه د مور او پلار ترمنځ پېوند دی برقراره گرځولی او د هغې تر سیوري لاندې ماشوم د هر ډول عنايت او حقوقو څخه برخه من کېږي. په دې هکله الله ﷻ فرمایي:

﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا﴾ الفرقان: ۴۰

الله تعالی هغه ذات دی چې د اوبو څخه یې انسان منځ ته راووست، نود هغه (رابطه) یې د (نورو سره) د نسب اوزوجیت (قربت) له مخې وټاکله. دلته دی چې الله ﷻ د تبني (فرزند خوانده کي) قضیه او د اسلام څخه د مخه د جاهلیت رسم او رواج چې د انسان د نسب د حق ترمنځ حایل کیده له منځه یووړ او فرمایي:

﴿وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ﴾ الأحزاب: ۴

یعنې: او ویی نه گرځول ستاسې فرزند خوانده کي ستاسې حقیقی زامن. او دارنگه فرمایي: ﴿ادْعُوهُمْ لِأَبْكَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ الأحزاب: ۵

یعنې: هغوی ته نسبت ورکړئ د هغوی پلرونو ته، دا د الله جل جلاله په وړاندې عدالت ته نږدی دی.

درېم حق ښه نوم درلودل:

د ماشوم د حقوقو څخه یو هم د ښه نوم درلودل دی، ځکه د نوم پرته د انسان معرفت ممکن نه دی.

همدا راز ممکنه نه ده چې هغه د خپلو حقوقو او امتیازونو برخمن شی. په دې هکله روایت دی: «عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ»^۴

ژباړه: د أبي الدراء ﷺ څخه روایت دی چې

رسول الله فرمایي: تاسئ به د قیامت په ورځ

په خپلو نومونو او د پلرونو په نومونو غوښتل کېږي، ځکه نو ښه نومونه غوره کړئ.

او د ښه نومونو څخه لکه چې په احادیثو کې راغلي دي هغه دي چې الله ﷻ ته د انسان د بنده کي دلالت وکړي لکه عبد الله، عبد الرحمن... او داسې نور یا د انبیاء علیهم الصلوة والسلام له نومونو څخه وي لکه محمد، ابراهیم، موسی او داسې نور.

څلورم د عقیقې حق:

عقیقه هم د ماشوم د حقوقو څخه ده چې په عقیقې سره د ماشوم د ولادت څخه لمانځل دي چې پس له ولادت څخه یو پسه ذبح کېږي او د ماشوم د سرویشتان خړیل کېږي او د پسه غوښه لکه د قرباني ویشل کېږي چې ښه ورځ یې اوومه ده چې د نه امکان په صورت کې خوارلسمه او یا یوویشتمه ورځ گنل شویده.

د عقیقې حکم:

که څه هم دځینو فقهاوو له نظره هغه واجب گنل کېږي او په دې نظر دی چې تر څو پسه ذبح نشي واجب د والدينو له ذمی څخه نه ساقط کېږي، اما د جمهورو فقهاوو راجح قول دا دی چې عقیقه په هغه صورت کې چې انسان یې وسه ولري سنت ده او نیته یې د دریو اونیو په منځ کې ده. په دې هکله (چې عقیقه د ماشوم حق دی) زیات حدیثونه روایت شوي دي چې د هغې جملې نه دا روایت هم دی:

«عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "الْغُلَامُ مَرْتَهَنٌ بِعَقِيقَتِهِ" أَوْ قَالَ: "بِعَقِيقَةٍ تُذْنَخُ يَوْمَ السَّابِعِ، وَيُخْلَقُ رَأْسُهُ وَيُسَمَّى"»^۵

نوی پیدا شوی ماشوم معلق دی د عقیقې تر اداء کولو پوري چې په اوومه ورځ به ذبح شی، دده ویشتان دې وخريل شي نوم د کیشودل شی.

پنځم د رضاعت (شیدو خوړلو) حق دی:

د کوچني د زبیدلونه پس لومړنی مهم خورو ته چې ارتیا لری هغه د مور شیدې دي. مور د شفقت او عاطفې له مخې دی مسؤولیت څخه سرغړونه نکوی او په رضا او رغبت سره دا

وجیبه تر سره کوي.

د ماشوم د حق او د میندو د مسؤولیتونو په هکله الله تعالی فرمایي:

﴿وَالْوَلَدَاتُ لِرُضْعَانٍ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَالِدُونَ كَمَا وَلَدْنَكُمْ بَرًّا أَوْ فَاسِقًا ۚ وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنِمَّ الرُّضَاعَةَ﴾ البقرة: ۲۳۳

میندی خپلو ماشومانو ته تر دوه کلونو دې شیدې ورکړئ، د هغه چا لپاره چې غواړی د رضاعت موده پوره کړي.

د رضایت موده له دوه پلوه د بحث وړ ده:

الف: د شیدې ور کوونکي او شیدو خوړونکي (ماشوم) تر منځ د حرمت د ثبوت له پلوه.

ب: د ماشوم د حق له پلوه د رضاعت مزد او اجرت.

۵: حرمت د ثبوت له پلوه د رضاعت د مودې په اړوند فقهاء د نظر اختلاف لري:

۱- د امام ابوحنیفه رحمه الله په وړاندې دوه کاله او شپږ میاشتي ده.

۲- د امام جعفر رحمه الله په وړاندې درې کاله ده.

۳- د صاحبیو او جمهورو فقهاوو له نظره دوه کاله ده.

چې پدې ډول د رضاعت د مودې له پلوه د ماشوم د حق په برخه کې پر دوه کاله د نظر توافق موجود دی.

د هغې قرینې نه چې په مبارک آیت کې ورته اشاره شويدي داسې ښکاري چې د ماشوم د رضاعت حق دوه کاله دی.

د ﴿حَوَّلَيْنَا كَامِلَيْنِ﴾ او د ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ذکر نه وروسته داسې

تذکر شويدي چې د هغې د رضاعت د اجوري پر وجوب (په هغه ځای کې چې د رضاعت په اجازه سره وي) پر پلرونو

تاکید شويدي. چې پس له دوه کلونو پر پلار باندې خوراک او پوشاک په

سمه طریقه لازم گرځول شويدي. دې آیت کریمه نه ښکاره شوه چې د

ماشوم د حقونو له جملې نه یو هم د رضاعت حق دی. دلته دا پوښتنه

رامنځ ته کېږي چې رضاعت پر مور واجب دی که پر بل چا؟ له دیننه چې

مور خپل ماشوم ته ډېر نږدی او مهربان انسان دی چې شیدې یې ماشوم ته هم خواره دي هم درمل، نو چې توان یې ولری دا مکلفیت هغی ته متوجه کیږي. لکه چې په آیت کې ذکر شوی او اشاره هم ورته شویده: «میندی پوره دوه کاله خپلو اولادونو ته شیدې ورکړی» مگر فقهاء دا وجوب دیني او اخلاقي بولي. په دې برخه کې توپیر نشته چې مور د پلار په نکاح کې وي او یا هم تر منځ یې بیل والي راغلی وي. ځکه نوکه مور د توان درلودلو باوجود انکار وکړي مسئوله او گناهکاره گنل کیږي.

د قضا له نظره د رضاعت وجوب:

دا په دې موقوف دی چې آیا مور د پلار په نکاح کې ده او که تر منځه یې بیل والي راغلی دی.

که چېرې مفارقت یا بیلوالی منځته راغلی وي مور مجبوره کولای نشی بلکې پلار مکلف دی چې بله شیدې ورکونکی ښځه د مزد او اجوری په بدل کې ماشوم ته د شیدو ورکولو لپاره وټاکي.

باید وویل شي که بله ښځه پیدا نشي او یا ماشوم د بلې ښځې د تي د قبلولونه انکار وکړي او یا هم پلار د شیدې ورکونکی ښځې د اجوری د ورکولو توان ونلري نو بیرته دا مکلفیت د ماشوم خپلې مور ته راگرځي ځکه که چېرې مور انکار وکړي نو ماشوم کیدای شي له منځه لاړ شي چې دا عمل مردود او د ماشوم پر حق باندې تیری گنل کیږي.

آیا مور کولای شي د خپل ماشوم د رضاعت په بدل کې د ماشوم له پلار څخه مزد واخلي؟

راجح نظر دا دی چې که مور د پلار په عصمت اونکاح کې وی او یا طلاق د عدت په موده کې وی چې نفقه یې پر پلار باندې جاري وي، په دې صورت کې د اجورې مستحق نه گنل کیږي ځکه نفقه یې پر پلار جاري ده او که د رضاعت مزد هم پرې کړي نو

خاوند یې متضرر کیږي. که څه هم ځینی فقهاء په دې نظردی چې که د پلار او مور تر منځ داسې تړون موجود وي چې د هغې له مخې مور د خپل ماشوم د رضاعت په بدل کې د اجورې غوښتنه وکړي، د هغې مستحق کیدای شي.

په هر حال د خاوند توان او رضامندی په پام کې ونیول شي. که چېرې مور د پلار د عصمت څخه وتلې وي او د عدت موده یې هم تیره شوی وي نو که په دې حالت کې د رضاعت د اجورې غوښتنه وکړي، د هغې مستحقه گنل کیږي ځکه په دې حالت کې د یوې پردې ښځې حیثیت لري چې د ماشوم پر پلار باندې د کومې نفقې حق نلري. ^۶

شپږم د ماشوم د تربیت حق:

روزنه د ماشوم یو مسلم حق دی چې مراد له دینه د ماشوم لارښودنه ده د دیني او دنیوي علومو په برخه کې تر څو د هغې په رڼا کې ټولنې ته یو نیک او ګټور غړی وړاندې شي.

د ماشوم د زړه او ذهن لوحه لکه د یو سپین کاغذ په څېر ده چې هر څه پرې ولیکل شي، ماشوم هماغه خوی او عادت خپولي، که چېرې دا روزنه ښه وي نو ماشوم هم غوره انسان منځته راځي او که بد څه پرې ولیکل شي نو ماشوم د یو منفور شخص په توګه کورنی او ټولنې ته منځته راځي.

د اهل او عیال د مسئولیت په هکله الله ﷻ فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ ^۶ = التحريم:

ای مؤمنانو: ځان او خپل اهل د دوزخ له اوره وژغوري.

حضرت علي ﷺ د دې مبارک آیت د تفسیر په رڼا کې فرمایي: «أدبهم علمهم». ^۷

خپلو اولادونو ته علم او ادب وښاین. پیغمبر اکرم ﷺ فرمایي: «أكرموا أولادكم وأحسنوا أدبهم». ^۸

خپلو اولادونو ته اکرام وکړئ او هغوی ته

ادب ورزده کړئ. همدا راز فرمایي: «مانحل والد والدا من نحل أفضل من أدب حسن». ^۹ د ادب د زده کړې نه هیڅ غوره هدیه د پلار له خوا خپل اولاد ته بله نشته.

د ماشوم د روزنې اساسي هدف په لاندې ډول دی:

الف - د خالق معرفت په ډېره آسانه او روانه طریقه او د هغه د احکامو منل چې د دواړو نړیو د سعادت باعث ګرځي او اجتناب د نواهیو څخه چې ارتکاب یې د دواړه نړیو د بدبختیو باعث ګرځي.

ب - د والدینو په حقوقو پوهیدل چې د اسلام د مهمو فرائضو څخه گنل کیږي او د هغه راتلونکي مکلفیت دی.

ج - د ښو اخلاقو معرفت او پر هغو التزام اود ناوړه اخلاقو څخه لیری والی.

د - د ټولنې د غړو د حقوقو معرفت او په راتلونکي کې هغی ته ژمن پاتي کیدل.

د ماشوم د روزنې وسایل:

د ماشوم د روزنې وسایل په درې ډوله دي:

۱- **بدني:** چې د بدن د نظافت، لباس او ځای څخه عبارت دی چې په اسلام کې هم نظافت د ایمان جز گنل شوی دی.

همدا راز پاک خواړه او د هغه څه نه چې د ماشوم روغتیا ته تاوان رسوي، د هغه لیږی ساتل او هم په ورزش او نورو هغه څه باندې د هغه روږدی کول چې صحت ته یې ګټه رسوی.

۲- **عقلي:** د ماشوم روږدی کول په هغه څه باندې چې د هغه د عقل او دماغ د پوخوالی ګرځي لکه لوستل د دې الهي ارشاد په دلیل سره: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ ^۱ = العلق: ۱ ولوله د خدای په نوم چې خلق یې پیدا کړي دي.

ليکل: ﴿عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ هغه ذات چې انسان ته یې پوهه ورمړي د قلم په واسطه.

تعليم: ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ وي پوهاوه انسان په هغه څه چې نه پوهیده.

په اسلام کې ليکل، لوستل او د علم زده کړه ځانګړې اهمیت لري چې د علم او معرفت

غوښتنه د شرعي فرايضو څخه گڼل کېږي؛ ځکه نو که والدین د دې وجیې په ترسره کولو کې پاتې راځي او یا ماشوم والدین یا نږدې اقارب ونلري، حکومت په دې برخه کې مکلفیت لري؛ ځکه پادشاه د بې سرپرسته او یتیمو افرادو ولي گڼل کېږي.

همدا راز د اعلی تربیت د وسایلو څخه د خدای په مخلوقاتو او کائناتو باندې تدبیر او فکر کول دي چې په ډېرو قرآني آیاتو کې یې ذکر او تأکید شوی دی لکه دا آیت:

﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾
= آل عمران: ۱۹۱

«د الله پاک بنده گان د کائناتو په خلقت او د الله ﷻ د قدرت په هکله فکر او تدبیر کوي».

۳- **روحی:** د ماشوم د روحي روزنې وسایل عبارت دی د ماشوم روږدی کول په نیکو اخلاقو، د عباداتو په اداء کولو، په اسلامي ارزښتونو او آدابو باندې التزام کو، د ناپسند اخلاقو او عاداتو څخه لیرې والی لکه دروغ، خیانت، غلا او داسې نور.

اوم د تعلیم حق:

هغه څه چې د خان څخه د مشروع په هکله دی او همدا راز د بدني لیاقت تقویه او ورزش او داسې نور دی په اسلام کې مشروع دفاع د یو مسلمان مسلم حق گڼل کېږي چې په عام ډول لاندیني چارې رانغاړي:

۱. د دین او عقیدې څخه دفاع چې د جهاد تر مفهوم لاندې د الله ﷻ په لاره کې ترسره کېږي.

۲. د نفس څخه د فاع.

۳. د آبرو، عزت او کرامت څخه د فاع.

۴. په دی هکله حدیث شریف دی چې: «عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: « مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ أَوْ دُونَ دِمِهِ أَوْ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ. » (۱۰)

ژباړه: د سعيد بن زيد له نبي ﷺ څخه روایت کوي چې ویی فرمایل: « څوک چې دخپل مال ددفاع له کبله ووژل شو هغه شهید دی، او

څوک چې د اهل، خان او د دین د دفاع له کبله ووژل شو هغه شهید دی.»

دا هم په حدیث شریف څخه ثابته ده چې پیغمبر ﷺ د اولادونو په ښوونه او روزنه او د هغوی آشنا کول د آس سپړیدلو او تیراچولو باندې تأکید کړی دی. ځکه نو هر هغه څه چې د انسان د فکر او ذهني ودې یا بدني تربیت یا د خان، مال، عزت او آبرو څخه د مشروع دفاع لپاره گټور وي او هغه ته اړتیا لري، د هغه زده کړه او پوهیدل د هغه د مسلمو حقوقو څخه گڼل کېږي. په دې برخه کې باید تقصیر او اهمال ونشي بلکې د هغې د حصول او تحصیل زمینه برابره شي ترڅو ماشومان هغې ته لاس رسی پیدا کړي.

اتم د ماشوم حق څخه نظر غوښتنه:

د ماشوم څخه نظر غوښتنه د تمرین او د هغو د هڅولو پخاطر ترڅو په راتلونکې کې وکولای شي د پوخ نظر او رایې خاوند وي دا هم د ماشوم او کوچني سره د اسلامي شریعت سره سم چلن دی، ماشوم په هر شی کې تمرین ته اړتیا لري ترڅو هغه استعداد یې چې الله ﷻ ورکړی دی تقویه او وده وکړي.

دلته دی چې کله د ماشوم څخه د کومې موضوع په اړه پوښتنه کېږي هدف د هغه د استعداد سرکوب کول نه بلکې د هغه د استعداد د معلوماتو پوهه او د برداشت ځواک وي. کله چې ځواب یې سم وي باید هغه لا زیات تقدیر او تشویق شي ترڅو د هغه د ذهني ودې او د زیاتې هڅې او هاند سبب شي او که چېرې ځواب یې سم نه وي، نباید چې د سرزنش سره مخامخ شي بلکې په ډېره مهربانۍ سره باید لارښوونه ورته وشي ترڅو حوصله او همت یې اغیزمن نشي.

په دې هکله یعنې د ماشوم د استعداد، معلوماتو او ذهني او فکري ودې په هکله قرآن پاک وایي: ﴿... فَإِنْ مَاتَ مِنْهُمْ رُشِدًا فَادْفِنُوهُمْ آلِهَتِهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾^۶ النساء: ۶
یعنې که چېرې تاسو دهغو (یتیمانو/

کوچنیانو چې پلرونه یې وفات شوي) پوه احساس کړه؛ نو مالونه یې ورکړئ.

همدا راز اسلام هر ډول کورني تاوتریخوالی منع گرځولی دی ځکه د مور په وړاندې تاوتریخوالی چې د ماشوم واقعي تکیه ځای گڼل کېږي، د ویرې او خوف د فضا باعث گرځي او پر ماشوم مستقیمه اغیزه لري. په حدیث شریف کې ذکر شوي چې کله به رسول اکرم د ماشوم ژړا واوریدله نو خپل خور قرائت به یې لند کړ:

«عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنِّي لَأَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ فَأُرِيدُ إِطْلَاقَهَا فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ مِمَّا أَعْلَمُ مِنْ شِدَّةِ وَجْدِ أُمِّهِ مِنْ بُكَائِهِ.» (۱۱)

ژباړه: ځيني وخت زه په لمانځه کې داخلېږم غواړم چې لمونځ اوږد کړم؛ نو د ماشوم ژړا مې تر غوره شي؛ نو لمونځ (قرأت) مختصر کړم د هغه له کبله چې زه درک کړم احساس د تکلیف د مور د ژړا د هغه څخه. ادامه لری...

مؤخذونه:

- ۱- روه النسائي، وصحه الألباني.
- ۲- صحيح البخاري، باب الأكفاء في الدين وقوله (وهو الذي خلق من الماء بشرا...)، د حدیث شمیره: ۵۰۹۰.
- ۳- سنن ابن ماجه، باب الأكفاء، د حدیث شمیره: ۱۹۶۷.
- ۴- سنن أبي داود، باب في تغيير الأسماء، د حدیث شمیره: ۴۹۵۰.
- ۵- شرح مشكل الآثار للطحاوي، باب بيان مشكل ما روي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، د حدیث شمیره: ۱۰۴۰.
- ۶- د علم فقهي گن شمیر کتابونو څخه اخستل شوی.
- ۷- د ابن کثیر تفسیر، ۸، توک، ۱۶۸ مخ.
- ۸- سنن ابن ماجه، کتاب الأدب، د حدیث شمیره: ۳۶۷۱.
- ۹- سنن الترمذي، باب أدب الولد، د شمیره: ۱۹۵۲.
- ۱۰- سنن أبي داود، باب في قتال اللصوص، د حدیث شمیره: ۴۷۷۴.
- ۱۱- صحيح البخاري، باب من أخف الصلاة عند بكاء الصبي، د حدیث شمیره: ۷۱۰.

په اسلامي تعليماتو کې عدل او مساوات

درېښه او وروستی برخه

محمد يوسف صديقي

کومک او مرسته راسره وکړئ او که په ناوړه کارېسې ولاړم نه سمې لارې ته مې برابر کړئ. موطأ مالک تحقيق الأعظمي (۱/ ۱۶۶) رقم الأثر: ۶۳۱.

وروسته يې د وينا په پای کې وويل: څوک چې انتخاب کوي حق لري چې (عزل) يې هم کړي تر څو پورې چې زه د الله ﷻ او رسول الله ﷺ لاره برابریم زما اطاعت کوئ که ما د الله ﷻ رسول الله ﷻ لار پرېښودله نو پرتاسې باندې زما اطاعت لازم نه دی.

حضرت عمر فاروق ﷺ د خپل خلافت په دوران کې د عدل او مساوات په اړه زيات ټينگار کاوه حتی د ظالم خليفه (امير) مرگ يې جايز وگرځاوه. د (الخراج) په کتاب کې چې د حضرت امام ابو يوسف ﷺ ليکنه ده راغلي دي چې حضرت عمر فاروق ﷺ يو سړی د کوم عمل له مخې وواهه:

هغه شخص ورته وويل چې:

زه به نه پوهېدم!

اما زه اوس پوه شوم!

يا به خطا شوی وم!

نو معاف يم!

حضرت عمر فاروق ﷺ ورته وفرمايل چې:

رشتيا واي!

دا دی، زما څخه دي قصاص (بدله) واخله!

حضرت عمر فاروق ﷺ يو وخت د حج په موسم کې چې د اسلامي دولت واليان سره ټول شوي وه نو خلکو ته يې په څرگندډول اعلان وکړ چې: (ای خلکو تاسو ته ددې لپاره واليان نه دي لېږل شوي چې ستاسې غاړي ووهي يا مالونه درڅخه واخلي بلکې ددې لپاره مو دراستولي دي چې دين دروښي او ستاسو د نبی ﷺ سنت درته بيان کړي که

د خاورو څخه پيدا شوی دی او الله تعالی ته ډير مکرم هغه څوک دی چې ډير متقي وي. سنن أبي داود (۴/ ۳۳۱) رقم الحديث: ۵۱۱۶

اسلامي شريعت هم د خلکو تر مينځ د لوړوالي معيار تقوا بولي، اما بيا هم ددې تقوا معنی دانه ده چې په حقوقو او واجباتو کې متقي شخص څه مادي محسوس امتياز لري بلکې دا تفوق معنوي دی.

د دولتو د مشرانو او رعيت تر مينځ مساوات:

د اسلام د حقوقو له نظره د دولتو مشران او رئيسان د ټولې د افرادو سره مساوي الحقوق دي او هر څوک د خپل عمل او جرم په مقابل کې مسئول دي، په همدې وجه د دولت مشرانو ته د تقدس په نظر نه کتل کېږي که په دوی کې څوک د کوم جرم مرتکب شي جزا ورکول کېږي، حتی حضرت رسول اکرم ﷺ چې پيغمبر او د شريعت څښتن دی خپل ځان ته د اسلام د احکامو په مقابل کې په امتياز نه دی قايل شوی او تل به يې ويل چې:

(زه بشريم وحي راته کېږي) (سورة الکېف: ۱۱۰)

د حضرت رسول اکرم ﷺ تر رحلت وروسته راشده خليفه کانو حضرت ابوبکر صديق ﷺ حضرت عمر فاروق ﷺ حضرت ذی النورين عثمان ﷺ حضرت علی ﷺ هم د شريعت او الهی قوانينو اود حضرت رسول اکرم ﷺ د هدايت پر اساس ځانونه مسئول کتل حضرت ابوبکر صديق ﷺ د خپل خلافت په شروع کې مسلمانانو ته په وينا کې وفرمايل چې: (ای خلکو تاسو زه پر خپلو ځانو والي انتخاب کړم په داسې حال کې چې زه تر تاسو غوره نه يم، نو که ما ښه کار کاوه

اسلام د قرآن عظيم الشان او د حضرت رسول اکرم ﷺ د هدايتو له مخې بشرد ټولې لپاره د بشپړ مساوات اصول بيان فرمايلي دي د اسلام د مساواتو په اصولو کې قيد، شرط، امتياز او استثنا نشته، د ټولو انسانانو لپاره د پوره مساوات غوښتونکی دی نه يو تن پر بل، نه سپين پر تور نه عربي پر غير عربي امتياز لري قرآن عظيم الشان د الحجرات د سوري په ديارلسم آيت مبارک کې په څرگندډول د بشر د حقوقو په ارتباط فرمايلي دي:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (الحجرات: ۱۳)

ژباړه: ای خلکو مونږ تاسې د يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړي ياست، تاسي مو قومونه او قبيلې گرځولي ياست تر څو تاسې يو د بل سره وپېژنئ په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد ستاسو څخه تر ټولو زيات کرامت والا هغه څوک دی چې زيات پرهيزگاره وي په تحقيق سره خدای ﷻ په هرڅه پوهېدونکی او عالم دی.

حضرت رسول اکرم ﷺ فرمايلي دي چې انسانان د ږمنځې د دانو په ډول مساوي دي، عربي پر عجمي بي له تقوا برتري نه لري. (الکېف والاسماء للدولابي ۲/ ۵۲۳). وترتيب الأملال الخميسية للشجري (۲/ ۱۹۵)

همداراز حضرت رسول اکرم ﷺ فرمايلي دي چې:

الله تعالی د اسلام په واسطه د جاهليت د زمانې تکبر او په پلرو باندې وياړ له منځه يووړ، ځکه چې ټول خلک د آدم ﷺ اولاد دي او آدم ﷺ

په اسلامي تعليماتو کې عدل او مساوات

درېښه او وروستی برخه

محمد يوسف صديقي

په اسلامي تعليماتو کې عدل او مساوات

درېښه او وروستی برخه

محمد يوسف صديقي

په اسلامي تعليماتو کې عدل او مساوات

درېښه او وروستی برخه

ددې پرته يې د چا سره نور څه وکړل ما ته دي ووايي په هغه ذات قسم دی چې د عمر نفس د هغه په قدرت کې دی چې هر ورو به قصاص ورځني اخلم). په همدې فرصت کې حضرت عمرو بن عاص رضي الله عنه راپورته شو او وې ويل چې: ای امير المؤمنينه! که څوک پر مسلمانانو مقرر وي او د خلکو ځيني افراد يې تادييب کړي وي د والي نه يې قصاص اخلي؟ حضرت عمر فاروق رضي الله عنه په جواب کې وويل چې: هو! په الله تعالى قسم چې د عمر نفس دهغه په قدرت کې دی قصاص به حتمًا ورځني اخلم! ولي به يې نه اخلم؟ حال دا چې ما رسول الله ليدلی دی چې د خپل ځان څخه يې قصاص اخيستی دی! د استاد عبدالقادر عوده رحمه الله په تاليف، د اسلام جنایي تشريع او وضعي قوانين په کتاب کې راغلي دي چې: د حضرت علی رضي الله عنه څخه د خپل خلافت په دوره کې پټو (ځادر) ورک شوی ؤ، د يوه يهودي څخه يې وميندی، دعوه يې ورباندې وکړه دواړه محکمې ته وړاندې شول په نتيجه کې محکمې د يهودي په گټه او د حضرت علی رضي الله عنه پر خلاف حکم صادر کړ. همداسې روايت دی چې د مامون الرشيد عباسي د خپل امارت په دوره کې د يو چا سره دعوه پېښه شوه د بغداد قاضي (يحيي بن اکثم رضي الله عنه) ؤ، کله چې مامون محکمې ته داخل شو نو کړې ورپسې چوکۍ راوړې وه چې مامون د قاضي مخته پر چوکۍ کښيښي مگر قاضي يحيي بن اکثم امير ته ددې اجازه ور نه کړه چې په اسلامي محکمه کې د يو عادي فرد څخه امتياز پيدا کړي. او وې ويل چې: ای امير المؤمنينه! خپل ملگري (طرف مقابل) ته په مجلس کې ځان مه اوچتوه! مامون ته حيا ودرېده او طرف مقابل ته يې بله چوکۍ راوغوښتله څو دواړه (مدعي او مدعي عليه) سره برابر شي. همداسې روايت دی چې حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د چا څخه آس په (خيار) سره په بيع اخيستی ؤ، کله چې حضرت عمر فاروق رضي الله عنه پرې سپور شو هغه عيبي وخوت، خوښ يې نه شو او غوښتل يې چې مسترد يې کړي د آس خاوند دعوه شروع کړه حضرت عمر رضي الله عنه ورته وويل چې: څوک وښيه چې زما او ستا تر مينځ قضاوت

وکړي! د آس خاوند وويل چې زه په عراق (شرح) خوښ يم! دواړه حضرت شريح ته ورغلل. د قضيې د شرح د اوريدلو وروسته شريح رضي الله عنه حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ته مخ وړاوه او وې ويل چې: صحيح او سالم دي ورڅخه اخيستی ؤ، نو ته ضامن يې چې صحيح او سالم يې ورمسترد کړي (يا د عيب تاوان او يا يې د عيب سره ومنه). کله چې امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د شريح رضي الله عنه قضاوت په خپل حق کې واوريدی هغه يې د قضاوت لايق وباله او د اسلامي دولت قاضي يې وټاکه. د اسلام د قانون په مقابل کې د مشرانو رئيسانو پاچاهانو او اميرانو مسؤليت د عادي خلکو په شان وي دوی هيڅکله تر قانون تفوق نه لري د حضرت ابوحنيفه رحمه الله د مذهب له مخې د حقوق الله په برخه کې څرنگه چې د دولت پر اميرانو او رئيسانو باندې د جرم د ارتکاب وروسته د جزا تطبيق مشکلات لري اما حکما په مجرمينو کې شميرل کيږي که څوک واده شوی امير (پاچا) يا د دولت رئيس د زنا په حالت کې ووژني پر قاتل جزا نه راځي، ځکه چې د (محض) واده شوي شخص د زنا جزا وژل دي. او قاتل هم هغه شخص وواژه چې مباح الدم (هغه څوک چې مرگ يې جايز ؤ). حضرت امام مالک رحمه الله حضرت امام شافعي رحمه الله او حضرت امام احمد بن حنبل رضي الله عنه ټول د دولت مشران (رئيس، امير، پاچا) د هر جرم په مقابل مسؤل گڼي، ځکه چې شرعي (نصوص) عام دي او جرمنه پر ټولو خلکو باندې د امير پاچا او رئيس په شمول ناروا دي هر څوک چې جرم وکړي جزا پرې لازمه ده، اما دا موضوع چې پر امير، پاچا يا رئيس د دولت باندې د جزا د تطبيق وروسته هغه پر خپل حال پريښودل شي اوکه معزول کړل شي؟ ځيني فقهاء وايي چې امير، پاچا يا رئيس د هوا او هوس د پيروي په صورت کې د ممنوع او نارواو افعالو د ارتکاب په نتيجه کې معزول کيږي ځکه چې مرتکب شوي اعمال يې فسق دی چې د امارت د عقد او تړون او د امانت د پايښت مانع دي. په همدې ډول که د غير اسلامي دولتو مشران د اسلامي دولت په حدودو کې جرم وکړي جزا پرې تطبيقيږي د حضرت امام اعظم رحمه الله دنظرې سره سم هغه قانون چې پر (مستأمن)

تطبيقيږي پر غير اسلامي مشرانو هم د جرم په ارتکاب سره په اسلامي دولت کې د تطبيق وړ دی. (مستأمن) هغه غير مسلمان ته ويل کيږي چې په اسلامي خاوره کې موقتي ژوند کوي. په اسلامي دولت کې د سياسي نمايندگانو او استازو د جرم موضوع: که چېرته د غير اسلامي هيوادو استازي (سياسي يا غير سياسي) د اسلام د دولت په حدودو کې د کوم جرم (حق الله) يا (حق العبد) مرتکب وگرځي، اسلامي شريعت پرې اجرا کيږي اما څرنگه چې دمخه يې ذکر راغلی دی چې د (مستأمن) په برخه کې د حضرت امام اعظم رحمه الله د فيصلې له مخې يې چاره داسې ده، چې کوم قانون پر (مستأمن) تطبيقيږي هغه پر غير اسلامي استازو چې په اسلامي خاوره کې ژوند کوي هم د تطبيق وړ دی چې په (حق العبد) پورې اړه لري او که د غير اسلامي دولتو کوم استازي مسلمانان وه او په اسلامي خاوره کې يې وظيفې درلودې دهغو د جرم د ارتکاب په صورت کې هغه قانون چې پر نورو مسلمانانو د تطبيق وړ وي پر هغو هم تطبيقيږي. د استاد عبدالقادر عوده رحمه الله په تاليف کې دا هم ذکر شوي دي چې د دنيا په اکثر و سياسي او اجتماعي نظامونو کې هغه فعاليتونه چې د نظام دينست مخالف وي جرم بلل کيږي مثلاً: په کمونستي نظام کې د ديموکراسي تحريکونه جرم دی. فاعليانو ته يې جزا ټاکل شوې ده، همداسې په هغو خايبو کې چې فاشستي نظامونه وه د ديموکراسي او کميونسټي فعاليتونه جرم محسوبيدل، همداسې په ديموکراسي کې هغه فعاليتونه چې د ديموکراسي داساسي قانون سره په ټکر کې واقع کيږي، جرم دی، په اسلامي نظام کې هم ځيني معين (افعال او گفتار) دنصوصو او احکامو له مخې جرم بلل شوي دي او جزا ورباندې ټاکل شوې ده او چاته ددې اجازه نه ورکوي چې د اسلام په حدودو کې د هغو اصول او اساساتو پر ضد اقدامات او بدلولو لپاره کوښښ وکړي.

اول

السلام

انتخابات در پیش و تفکر دینی

قسمت اول:

سید مسلم شاه اسدی

اخلاق انتخاباتی یکی از عناصر مهم تشکیل دهنده نظام اجتماعی در جامعه شناسی اسلامی است که در جهت عینیت بخشیدن به آن، تحت شرایطی برگزار می گردد و مقام های عالی و مناصب مهمی به وسیله مردم و حضور پر رنگ شان در مراکز رأی دهی معین و انتخاب می شوند. در هر انتخابات، افراد و گروه های مختلف با افکار و اهداف متفاوت می کوشند ضمن با ارائه شایستگی های خود، در رقابتی آرای مردم را از آن خود کنند تا توفیق خدمت گذاری به مردم و کشور را به دست آورند.

به همین دلیل، از آغاز تا پایان تبلیغات و از پیروزی یا شکست، افراد و گروه ها، نامزدها و هوادارانشان، پیروز شدگان و شکست خورندگان در

انتخابات باید در همه حال، اخلاق و آداب اجتماعی و اسلامی را رعایت کنند و از انصاف و عدالت خارج نشوند که رضایت خداوند و توفیق خدمت به مردم از این طریق به دست می آید. بنابر این، تبیین انتخابات با تمامی مراحل و جنبه های آن در شعاع آیات الهی و احادیث امری بسیار ارزشمند و پسندیده است تا با عمل به آن الگویی مناسبی در

اختیار مردم و همه پویندگان راه حق قرار دهیم راه و روش خود را از جویندگان زر و زور و قدرت جدا کنیم که «ما تشنگان خدمتیم؛ نه شیفتگان قدرت» و خدا خواهیم، نه دنیا طلب و خودخواه.

آنان که در صدد ورود به عرصه انتخابات هستند و قصد نامزدی و تصدی پست های مهم در کشور را دارند، لازم است معیارهایی را در وجود خود جستجو کنند و در صورت وجود چنین ملاک ها و صفاتی وارد عرصه انتخابات گردند با یاد خدا، قلبش به مقام اطمینان و آرامش برسد و در تمامی مراحل زندگی از یاد خدا غافل نشود. اگر در همه لحظه ها، خود را در محضر خداوند ﷻ دید، تمامی کارهایش رنگ و بوی خدایی می گیرد که: {صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مِنْ أَحْسَنِ مِنْ اللَّهِ صِبْغَةً} در اینجا است که شیفته جاه و مقام دنیا و زرق و برق آن نشده و عبادت را در خدمت به خلق هم خواهد دید و در نتیجه، انجام کارهای مدیریتی و حکومتی را وسیله ای برای قرب به پروردگار می بیند. یاد خدا، به آدمی بینش می دهد و او را در مشکلات یاری می کند و موجب موفقیت در کارها می شود. اگر نامزدی برای تصدی امور ملت وارد عرصه رقابت انتخاباتی شد، در حالی که دنیا او را به

خود مشغول کرده و از یاد خدا غافل شده است، این غفلت به سقوط او در منجلاب نیستی و ورود او به زندان دنیا می انجامد.

اسلام این اصل قرآنی را که «باید کار را به اهل کار سپرد» ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ النساء: ۵۸

و در آموزه های خود آموزش می دهد که اداره امور در بخش های گوناگون جامعه، باید به کسی سپرده شود که دانش آن کار را داشته باشد و به اصطلاح، اهل فن باشد.

قرآن کریم به عنوان اصل کلی، پیروان خویش را این گونه راهنمایی می کند: ﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ النحل: ۴۳؛ همیشه آگاهی های خود را از

آگاهان و دانشمندان بگیرید. برخورداری از عقل سلیم و استفاده بهتر از اندیشه، تجربه، تخصص و علم دیگران، فرد را نیرومند می سازد و از لغزش های آنان می کاهد، چنانکه فرموده اند: «العقل غریزة یزید بالعلم و التجارب؛ عقل، غریزه ای است که با علم و تجربه زیاد می شود»

فردی که می خواهد بر مسند مدیریت کلان کشور تکیه زند، باید دارای تجربه و تخصص و نوآوری باشد.

بناءً باید بیاندیشد که اگر چنین خصوصیت و ظرفیت را ندارد، میدان را برای کسانی که از دانایی و تجربه و

اول

۴۲

تخصص کافی برای مدیریتی مسلکی و فنی برخوردارند، باز بگذارد. (به یاد داشته باشیم که این امر در سایه تقوا و احساس ملی میسور است).

او باید با نگاهی عمیق به خود بیندیشد و مشورت صالحان و اهل اندیشه و تجربه را فرا راه خود قرار دهد. به سخنان چارلوسانه اطرافیان گوش فرا ندهد و میان تلاش و تجربه، حکم به تساوی ندهد؛ زیرا گاهی شخص گمان می کند چون بسیار اهل تلاش بوده، در نتیجه، با تجربه است، در حالی که برای کسب تجربه، عمری را باید پشت سر گذاشت و نشیب و فراز ها را باید پیمود تا شخص با تجربه گردد.

حضرت علی^(ک) در این باره چه زیبا می فرماید: « رأی الشيخ أحب من جلد الغلام؛ اندیشه پیر نزد من از تلاش جوان خوشایندتر است.» در امثال آمده است:

پیر در خشت خام آن بیند
هر چه در آینه، جوان بیند
و مولانا جلال الدین بلخی در مثنوی معنوی می گوید:

پیر اندر خشت بیند پیش از آن
آنچه تو در آینه بینی آن عیان
پایداری در برابر مشکلات

پایداری در برابر مشکلات، جدیت در کارها و پشتکار، یکی دیگر از ویژه گی هایی است که رهبران و پیش کسوتان باید از آن بهره مند باشند. این عوامل، زمینه ساز نفوذ مدیران و رهبران در بین مردم و به وجود آمدن قدرت شخصی می شود.

به قول معروف: «ما أدرك المجد من فاته الجد؛ کسی که کوشش نکرد، به بزرگی نرسید».

یکی دیگر از نشانه های پایداری در برابر مشکلات، برخورداری از سعه صدر به عنوان یکی از مهم ترین ابزار های مدیریتی است، ابزار ریاست سعه صدر است.

پس نامزد انتخاباتی در سطوحی باید

آمادگی اش برای پذیرش مشکلات و شکیبایی و استقامتش در راه حق و خدمت در حوزه اجتماع بسیار بالا باشد.

چنانچه در حوزه تفکر دینی و جامعه شناسی اسلامی تبیین گردیده است که: خض الغمرات للحق حیث کان، تفقه فی الدین و عوّذ نفسك التصبر علی المکره و نعم الخلق التصبر فی الحق و الجاء نفسك فی أمورک كلها إلی الهک فانک تلجئها إلی کھف حریز و مانع عزیز.

برای حق، در مشکلات و سختی ها شنا کن. شناخت خود را در دین به کمال رسان. خود را برای استقامت در برابر مشکلات عادت ده؛ که شکیبایی در راه حق، عادت پیسنده است. در تمام کارها خود را به خدا واگذار؛ که به پناهگاه مطمئن و نیرومندی رسیده ای (حضرت علی^(ک) نهج البلاغه)

آری، بردباری و استقامت در برابر مشکلات، نشانه بلند همتی است و {هر که همتش بزرگ باشد، مقصودش عالی است. چنین است که ارزش آدمی به قدر همت اوست} به همت می توان دانست قیمت بود هر مرد را قیمت به همت عبدالرحمن جامی نیز در این باره می گوید:

همت مرد راه قیمت اوست
خیر هر کس به قدر همت اوست
تا ندانی که چیست همت مرد
کی توانی شناخت قیمت مرد

برخورداری از بینش
بینش هنگامی که از یقین حاصل شد و این یقین بر پایه ایمان و باور استوار گردید می توان همچون دژی محکم در برابر ناملایمات و ستم و بی عدالتی ایستاد و از این رهگذر، از سرچشمه زلال حقیقت سیراب شد. بنابر این، اهل بصیرت می شنوند، می بینند، نگاه می کنند، از عبرت ها بهره می گیرند، آن گاه راه های روشنی را می پیمایند و از افتادن در پرتگاه ها دوری می کنند.

از نظر اسلام، مدیریت یک تشکیلات به کسی واگذار می شود، که صرف نظر از ایمان و اعتقاد ارزش های مکتبی، دانش اداره و آگاهی و بینش های لازم را داشته باشد... اسلام نه تنها جلو نظرهای بدون بینش و آگاهی را می گیرد و شدیداً مانع از این می شود که نا آگاهان، ارشاد و رهبریت هدایت جامعه را بر عهده بگیرند، بلکه خطر عمل بدون علم را نیز گوشزد می کند و آن را یکی از موجبات فساد و انحطاط جامعه می داند.

رسول الله فرموده است: کسی که بدون آگاهی و دانش، کاری را انجام دهد، فسادش بیشتر از صلاحش خواهد بود. (نهج الفصاحه)

به راستی، نامزدها پیش از ورود به عرصه رقابت باید به این آگاهی و بینش برسند تا بتوانند به جای مصلحت اندیشی ها، مصالح جامعه و ملت را در نظر بگیرند.

کسی که مدعی است به فکر رفاه و آسایش مردم خود می باشد پیوسته با هواهای نفسانی خود در جنگ و ستیز باشد، هنگامی که بر مسند قدرت تکیه زد، فریفته جاه و مقام و ثروت دنیا نمی شود ارزشهای ملی را فدای منطقه، زبان، حزب و تعصبات بی مورد نمی کند. پیروان و راسخان این کار تنها مؤمنان راستین هستند که به یاد خدا و حرمت خلق دل بسته اند.

به اشاره معروفی از منابع اصیل اسلامی (نفس او از دستش در زحمت، ولی مردم در آسایشند. برای قیامت خود را به زحمت می افکند، ولی مردم را به رفاه و آسایش می رساند).

پس هدف از پذیرش مسئولیت، تنها رسیدن به قدرت و شهرت و ثروت نیست، بلکه هدف از به دست آوردن قدرت و حکومت، زنده نگهداشتن نشانه های حق و اصلاح امور مردم این سرزمین است تا بندگان ستم دیده

باحفظ شأن و تحکیم عدالت در امن و امان زندگی کنند.

دوری از ریاست طلبی

یکی دیگر از آفت‌هایی که در این زمینه باید بدان توجه کرد، ریاست طلبی است. کسانی که در طلب برتری جویی بر بندگان خداوند هستند و اندیشه شان اینست که از این راه به جایی برسند و حاکمیت یابند جز برای نابودی خویش و دیگران گام برنمی دارند.

چنانچه گفته اند: مال دوستی و جاه طلبی به دین مؤمن و حیثیت زودتر خسارت می زند تا حمله دو گرگ درنده به یک رمه بی شبان که یکی از پیش روی رمه حمله آورد و دیگری از عقب آن.

بناء ریاست طلبی اگر برای هوا و هوس و به دست آوردن شهرت‌ها باشد، جز نابودی خود و دیگران، چیز دیگری به دنبال ندارد. از طرفی، اگر نیت شخص، اصلاح امور مردم و خیرخواهی برای آنان و برپا داشتن حق و براندازی باطل باشد، امری پسندیده و نیکو است، ولی لازم است همواره مراقبت داشته باشد تا از مسیر حق منحرف نشود، کسیکه ریاست طلب است، زودتر اسیر ترفند استعمار شده بزرگترین آسیب به استقلال و آزادی کشور وارد می نماید.

زیرا یکی از مهمترین وظایف پس از انتخابات برای ملت برگزیده، حفظ استقلال کشور و منافع ملی و مردم است تا کشور را از وابستگی به بیگانگان نجات دهد، نه اینکه کشور را بستر چپاول و امیال شیطانی استعمارگران و بیگانگان کند.

نامزدهای انتخاباتی پیش از پیروزی در انتخابات و رسیدن به قدرت باید این ظرفیت و توان را در خود احساس کنند و از وابستگی خارجی و حمایت‌های معاندان داخلی بپرهیزند.

اول

اخلاق انتخاباتی نامزدها در زمان انتخابات

پس از اطمینان شخص از مردم برای معرفی شدن به عنوان نامزد، بحث اخلاق انتخاباتی مطرح می شود که برخی از آنها را به طور اختصار بیان می کنیم.

آیا نامزدهای انتخابات می توانند با عنوان حفظ دین و اینکه جبهه مقابل بر حق نیست، دست به تبلیغات وسیع با هزینه های گزاف بزنند؟ ملت می داند که یکی از آسیب ها، هزینه های هنگفتی است که صرف تبلیغات می شود. نامزدها به جای اینکه در صدد شناساندن خود به مردم باشند، مبالغی هنگفت را صرف تبلیغاتی می کنند که چیزی جز اسراف را به همراه ندارد.

﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيْطَانِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾
(الإسراء: ۲۷)

در مبانی اسلامی در پیرامون اسراف و تبذیر آمده است:

(مَنْ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَيَّاهُ وَ الْفَسَادَ؛ فَإِنْ إِعْطَاءَ الْمَالِ فِي غَيْرِ وَجْهِ تَبْذِيرٍ وَ اسْرَافٍ وَ هُوَ يَرْفَعُ ذِكْرَ صَاحِبِهِ فِي النَّاسِ وَ يَضَعُهُ عِنْدَ اللَّهِ.)
(بخارا الانوار علامه مجلسی)

هرکس ثروتی دارد، مبادا آن را تباه کند؛ زیرا صرف کردن بی مورد آن، ریخت و پاش و اسراف است. این کار، او را در میان مردم بلند آوازه می کند، ولی نزد خدا بی مقدار می سازد.

البته برخی هم برای پیروزی خود، از اموال بیت المال استفاده و به هر شکل ممکن، آن را توجیه می کنند. این کار اشتباه مضاعفی است؛ زیرا علاوه بر اسراف و تبذیر، بایک حرکت نابخدانه از بیت المال برای مقاصد شخصی خود استفاده کرده اند.

(الْمُسْرِفُونَ الَّذِينَ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرَامَ وَ يَسْفِكُونَ الدِّمَاءَ؛) اسراف کاران، آنانی هستند که حرام ها را حلال می شمارند و خون می ریزند «همان».

همچنان نامزد در دفاع از ایده ها، برنامه ها و معرفی خود باید در گفتار و کردار، جانب انصاف را داشته باشد و از حق کشی دوری کند. وی باید از فضای به

وجود آمده در جهت تقوا و قرب به خدا بهره برد و با سعه صدر در برابر دیگران به خصوص مأموران، همچون دوستی مهربان باشد.

« به قول مستدل و معروفی ستمگارانۀ ترین روش آن است که از مردم انصاف بخواهی؛ ولی خودت با آنان به انصاف رفتار نکنی».

زیرا انصاف در گفتار و کردار نسبت به خود و رقیبان موجب الفت دل ها خواهد شد و به دوستی ها دوام خواهد بخشید که «الْإِنْصَافُ يُؤْلَفُ الْقُلُوبَ».

لازمه انتخابات سالم، ایجاد فضای سالم، احترام متقابل و دور از تشنج و فساد است. این امر محقق نخواهد شد، مگر با رعایت اصل «احترام متقابل» «هم دلی و هم بستگی» و دوری از «حرمت شکنی» و «تهمت و افترا».

تجربه نشان می دهد بیشترین ضربه که می توان به حاکمان و در فضای انتخابات به نامزدها وارد کرد، خیانت کردن، تهمت زدن و شایعه پراکنی است. بنابراین، افراد باید بکوشند خود را در جایگاه تهمت قرار ندهند. (مَنْ وَضَعَ نَفْسَهُ مَوَاضِعَ التُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ اسَاءَ بِهِ الظَّنَّ)؛ کسی که خود، دیگران را در جایگاه تهمت قرار داده است، نباید جز خود را نکوهش کند.

از آنجا که انسان با هم نشین خود شناخته می شود، باید هوشیار باشد که در هر مجلسی شرکت نکند و با هر کسی نشست و برخاست نداشته باشد.

(إِيَّاكَ وَ مَوَاضِعَ التُّهْمَةِ وَ الْمَجْلِسَ الْمَظْنُونِ بِالسُّوءِ، فَإِنَّ قَرِينَ السُّوءِ تَغْزُ جَلِيسَةً.)

از رفت و آمد به جاهای تهمت برانگیز و مجلس هایی که گمان بد به آنها برده می شود، بپرهیز؛ زیرا دوست بد، هم نشین خود را می فریبد.

ادامه دارد...

په پړۍ کې د فقر د عامل او سبب

د ابونافع حمیدی لیکنه

درهمو او یا دهغه د معادلو په اندازه ونلری او غنا بیا هغه ده چې (۵۰) درهمه او یا دهغه معادل څه ولری.

حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ: بیا د فقر او غنا تر منځ د (۴۰) درهمو او یا د قیامت په اندازه شتون یا نه شتون معیار بولی ځینو نورو فقهاؤ بیا د فقر تعریف داسی کړی که څوک خپله یو کلنه نفقه ونلری نو هغه فقردی او که دیوه کال نفقه ولری نو هغه سری غنی دی.

د احنافو فقهاؤ د دلیل دی چې یو حدیث محدیثو روایت کړی له حضرت عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ څخه چې کله رسول الله حضرت معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ یمن ته واستاوه نو ورته ئی توصیه کوله او ورته ئی وفرمایل: - (دوی وپوهوه چې الله تعالی ورباندی زکات فرض کړی څو د شتمنو نه ئی راټول او غریبانوته ئی ورکړی).

رسول الله په دغه حدیث کی هغه چاته غنی ویلی دی چې زکات ورڅخه راټولېږي نو د دغه حدیث راڅرگندېږي چې زکات په هغه چا فرض دی چې دیوه نصاب مالک وي او غنیان هغه خلک دی چې د نصاب خاوندان، او فقراء د نصاب څښتنان نه وي.

نظر لری، خو هغه څه چې اکثریت فقهاء ورباندی اتفاق نظر لری، هغه دا دی چې که چیرې یو څوک خپل کور او خادم ولری او دهغه پرته ئی چاره نه وی، نو د زکات مال ورته اخیستل جواز لری. امام مالک رحمۃ اللہ علیہ وائی: که ئی شتمنی دکور او خادم نه زیاته نه وه، نو پدی صورت کی د زکات اخیستل ورته روا دی. امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ وائی: فقر د شریعت له انده دادی چې یو سری د نصاب مالک نه وی او غنا دا ده چې دیوه نصاب مالک وی.

امام مالک او شافعی رحمۃ اللہ علیہ وائی: فقر هغه دی چې یو انسان دومره مال ولری چې بسنه ئی نه کوی. او غنا هغه ده چې یو څوک دومره مال څښتن دی چې کفایت ورته کوی،

خو کفایت یعنی څومره اندازه مال؟ پدی اړوند هم فقهاء نظریات وړاندی کوی: امام شافعی په شمول ځینی علماء وائی چې د کفایت اندازه مال دومره دی چې انسان ورباندی قناعت وکړی.

امام مالک رحمۃ اللہ علیہ وائی: د کفایت اندازه تعیین کوم ټاکلی حد نلری، بلکه دا کار اجتهاد ته اړتیا لری.

امام ابن مبارک، امام احمد او ثوری وائی: فقر هغه دی چې یو څوک د (۵۰)

فقر داسی یو څه دی چې ظاهراً ئی انسان ته پېژندنه آسانه ښکاری، چې ورڅخه د ژوند سختوالی یا اقتصادی کمزورتیا یا مثلاً په غذا، لباس او د ژوند په نورو ضرورتونو کی کمښت ته وائی، خو دا یوه نړیواله موضوع ده چې پوهانو ئی په اړوند مختلف نظریات وړاندی کړی، فقر څه ته وائی، اسباب او لاملونه ئی څه دی، ورڅه د خلاصون لاری چاری کومی دی؟! نوښه داده چې دغه موضوع په تفصیل سره وڅیړو.

د فقر لغوی تعریف:

فقر د غنا او شتمنی ضد کلمه ده، چې د مال نه لرلو او یا دانسان سره د مال د کمښت په معنی سره راغلی. فقر د غنا ضد معنی ده او حد ئی د کفایت نه کول دی او هغه چاته فقر ویل کېږي چې څه ونلری.

همدارنگه فقر په لغت کی د ملاتیر ماتید او یا دهغه د کمزوری کیدو په معنا دی، خو لومړی معنائی مشهوره ده.

فقر په اصطلاح کې:

د شریعت له نظره د فقر د مفهوم تحدید د زکات او مستحقینوته د زکات د مال د توزیع په موضوع کی را څرگندېږي فقهاء د فقر تعریف په اړوند چې زکات د بې آیانو څخه را اخیستل کېږي، سره اختلاف

فقر د اقتصاد علماؤو له نظره:

فقر د ادی چی یوانسان دژوند ضروری شیان لکه غذا، جامه، داوسیدو ځای او نور په کافی اندازه ونلری او یا په بل عبارت دژوند دضروری حاجاتو له شتون څخه محروم وی.

د فقر مفهوم دانسانانو د ټولنیز ژوندانه په تناسب یوله بل سره فرق کوی، د مثال په توگه هغه ژوند چی په اطرافی سیموکی وی د ښارونو ژوند په پرتله سره توپیر لری یو ځیز ځینو انسانانوته شاید دژوند لومړی ضرورتونه یاد شی، خودنور د خلکو په نسبت احتمالاً دوهمه او دریمه درجه ضروریات و بلل شی.

نوپه همدی توگه فقر هم د افرادو او محیط به تناسب فرق کوی، لکه کم عاید ممکن د ځینو خلکو لپاره کم و بلل شی، خودیوه دهقان کاره کس لپاره زیاد او ورباندی قناعت هم ولری او یا مثلاً دیوه کس عایدات به عادی حالاتوکی ورته بسنه وکړی، خودنرخو لوړوالی او د قیمتی په صورت کی بسنه ونکړی، نو په دی باره کی فقر په نورو عواملو پوری تړاو پیدا کوی، لکه دکورنی دغړو شمیر اجتماعی حیثیت او اقتصادی حالت د بازار... همدا لامل دی چی محققینو لاتر اوسه د فقر مفهوم په هکله متفق او واحد نظر نلری او همداعمومی مفهوم وړاندی کوی.

څی چی: که چیری دیوه شخص عایدات دهغه کس ضروری او اساسی احتیاجات ورپوره نه کړی، نو هغه شخص فقیر گنل کیږی.

خو ددی خبری سپلیناوی پکار دی چی دژوند ضروری احتیاجات کوم دی؟ علماء پدی اړوند متفاوت نظرونه لری، ځینی دژوند اساسی ضرورتونه، غذا، لباس او کور یا د اوسیدو ځای بولی او ځینی بیا وائی

چی دغه موضوع د فعلی مدنیت اودژوند حالت سره تړاو لری، یعنی یوسړی چی په کوم هیواد کی او سپری دهغه هیواد مدنی ژوند انه سره تړاو ورکوی، دا ډله د ژوند ضروریات تر پخوانیو نه پراخه ارزوی، ان دا وائی چی مطالعی، مواصلاتی امکاناتو او نورو ته لا سړسی هم دژوند ضروریاتو له جملی نه دی.

دوی زیاتوی فقر او بی وزلی داده چی ځینی خلک په رڼو سترگو ورته کوری او مجبوروی ډیره فاصله په پښو پلې مزل وکړی کله چی ناروغه کیږی د درمل اخیستلو توان ونلری، دا وس و نلری چی زامن ئی ساعت تیری او د تفریح ځای ولری هغه کارچی دد وی د جسمانی و دی لپاره یو اړین څپز بلل کیږی، ان پخپله هم دا وس ونلری چی چیری د سیر او سیاحت او تفریح لپاره چیرته سفرو وکړی او د سفر لگښت ور پوره کړی.

د فقر ډولونه:

فقر په دوه ډوله دی:

۱- دعايداتو و کمبود په وجه فقر، یعنی داچی دیوه انسان عایدات دهغه ورځنی ضرورتونه پوره نکړی.

۲- هغه فقر چی د بیخایه مصارفو او لگښتونو په وجه انسان ورسره مخامخ کیږی، مثلاً دیوه کس عایدات دهغه ضروری احتیاجات ورپوره کوی خو د غلطو او بیخایه غیر فنی او غیر حکیمانه تصرفاتو له وجی خپل عایدات په څو محدود ورځو او غیر ضروری ځایونوکی مصرف او هغه د چا خبر اوړه ئی تړاو، و ونه سپری او د میاشتی پوره کیدونه مخکی دی دپولی ټک ته ناست وی.

د فقر اسباب:

فقر او بی وزلی متعدد لاملونه لری: کله بی وزلی پدی وجه منځته راځی چی انسان یولړ کارونو لکه فضول خرڅی، سستی او ټنبلی باندی روړ دی شی، او کله بیا د فقر

سبب د ځینو افراد زور ځواکی، بی عدالتی، ظلم او تعدا وی، کله بیا په یوه هیواد باندی حاکم قانون فاسد وی چی فقر منځته راوړی او د بی وزلانو او غریبانو حقوق پایمالوی.

کله بیا هم الهی کرنی او طبیعی حوادث لکه طوفان، زلزله، وچکالی، مرضونه او نور آسمانی آفتونه د فقر او بی وزلی لامل وگرزی.

پورتنی اسباب داسی لاملونه دی چی د ټولنی ډیری خلک د فقر او بی وزلی سره مخامخ کوی.

نو په عمومی توگه سره دغه اسباب په دوه ډوله دی.

۱. ذاتی اسباب

۲. خارجی لاملونه

ذاتی اسباب دهغه لاملونو څخه عبارت دی چی خپله هماغه شخص ته راجع دی، لکه دهغه تصرفات، استعدادونه او امکانات ئی او دا اسباب هیڅکله دخارجی اسبابو سره یوشان نه وی، ځکه خارجی اسباب نسبت داخلی اسبابوته ډیر پیاوړی دی.

خارجی اسباب هغه دی چی په ټولنه، د کار شرائطو، دیوه کس خارجی حالاتو او دده شخص چاپیریال پوری تړاو ولری، شخصی امکانات که څه هم یوازنی عامل ندی، مگر دیوه کس عمده ونډه لری، لکه دنورو کسانو عملکرد او کرنی چی دده سره یو ځای ژوند کوی دده د فقر لامل وگرزی، او کله خوبیا دقانون او پرتولنه باندی دحاکم سیستم نه ورته فقر را پیدا کیږی.

باندنی (خارجی) اسباب په دوه ډوله دی: ټولنیز لاملونه او طبیعی اسباب.

ټولنیز اسباب:

هغه اسباب دي چې خپله هماغه شخصی پوره تړاو ونلري، بلکه هغه چا پورې ارتباط لري چې دی ورسره اوسېږي

او دده د فقر سبب گرزیدلی دي.

طبیعی اسباب:

هغو اسبابو څخه عبارت دی چې دانسان په غوښتنه او اراده پورې تړلی نه وی، بلکه دالله تعالی له طرفه یا دیوه امتحان یا گوت څنډلی یا دانسانانو دسرکشی په وجه دغه حالات رامنځته کیږي، لکه مرگ، ناروغی، زلزله و اورغورځیدنه، خسف چې ددارنگه حوادثو په پیښیدو سره ډیرانسانان د لوړی، فقر او بی وزلی سره مخامخ کیږي.

داخبره په تجربه سره ثابته شوي ده چې د فقر عمده، اساسی او اصلی عامل هماغه پرتولنه باندی دفساد حاکمیت، ظالمانه اقتصادی قوانین او ناسم ټولنیز سیستمونه دی.

داتلسمی میلادی پېړی په سرکی ځینو اقتصاد پوهانودا نظروړاندی کاوه چې دځمکی پیداوارددنیدنفوس دزیاتوالی په پرتله ډیرکم دی اوپسنة نکوی چی یو انسانی ناوړین په را منځته شی.

خودغه نظریه بیا په نولسمه میلادی پېړی کی غلطه ثابته شوه، ځکه پدی پېړی کی دځمکی نه ډیر پیداوارلاسته راغلل، پرته له هغه نه صنعت ډیر پراختیا وموندله او انسان ډیر محیر العقول شیان جوړ کړل چی پدی سره بشر وکولای شول پخپلو زیاتو طبیعی ستونزو باندی بری ترلاسه کړی.

د فقر ذاتی عوامل او اسباب کولای شو په څو لاندی ټکو کی را لنډ کړو:

۱- شخصی ناتوانی:

شخصی ناتوانی یا ضعف بدی معناسره دی چی یوسړی مثلاً دکار، کټي اوفعالیت وس اوتوان ونلری، چی یائی وړتیا کمزوری وی، یا جسمانی کمزورتیا ولری، چه ناروغه وی، یا هم دلور سن لرونکی وی او یادنورو عواملوپه وجه دشخصی کمزوری سره مخامخ وی.

چی په پایله کی سړی دبې وزلی او فقر سره لاس او گریوان کوی، او نن سبا دا رنگه خلک هرځای ډیر دی، چی کیدای شی دا ډله کسان په عادی حالاتو کې دځینو کارونو توان ولری، خو کله چی بیادرقابت او سیالی میدان ته راووزی نودوی هیڅکله د هغو کارونو تر عهده نشی وتلای.

ځینی وخت جسمانی کمزوری د بیکاری او فقر لامل گززی، او داسی هم امکان لری چی دغه وراثی وی او درملنه ونلری دا ډله کسان هم په هر ملت کی موجود دی چی دبوداتوب له وجی دکار کولو توان ونلری نو په همدی وجه نشی کولای دخپل ژوند مایحتیاج ضرورتونه پخپله پوره کړی.

البته داډله کسان په غیر اسلامی ټولنو کی ډیر لیدیل کیږی، ځکه په نوموړو ټولنو کی خودد نیکمرغی او بد امینی معیار یوازی کار او تولید دی، خوکه څوک بودا شول نوبیا اولادونه، تولنه ان حکومتونه هم ورڅخه بیزاره کیږی او په هکله ئی وائی چی دغه ډله خلک یوازی مصرفی حیثیت لری، نورو باندی لگښت هسی بیځایه کار دی.

له همدی امله لیدل کیږی چی بودا پلار یاسپین سړی مور کله د پښو ولوړی اوخپل مایحتیاج ضرورتونه له بازاره نشی پوره کولای او څوک ئی د خدمت کولوم نه وی، په ډیر بد حالت سره مړه کیږی او ورسره دیوه ډیر بد انسان په څیر عمل کیږی او ورسره دیوه ډیر بد انسان په څیر عمل کیږی، بشاروالی خبریږی اومړی ئی دیوه ځنا ور په څیر کندی ته غورځول کیږی.

خو داسلام مقدس دین له انده انسان دژوند دلومړی ورځی نه دژوند تر آخرو شیبو پوری آن وروسته له مرگه کرامت لری اوهر څومره چي مور او پلار زړه، کمزوری کیږی، هغو مړه ئی قدراومنزله لوړیږی، اسلام ئی قدر او منزلت لوړیږی، اسلام ئی زوروالی د فقراو بی عزتی لاملونه

نه بولی، بلکه هغه ئی دعزت او مقام لوړوالی اسباب بولی،

خو داسلام مقدس دین له انده انسان د ژوند دلومړی ورځی نه د ژوند تر آخر وشیبو پوری آن وروسته له مرگه کرامت لری اوهر څومره چی مور اوپلار زړیږی، کمزوری کیږی، هغو مړه ئی قدر و منزلت لوړیږی، اسلام ئی زوروالی د فقراو بی عزتی لاملونه نه بولی، بلکه هغه ئی د عزت او مقام لوړوالی اسباب بولی.

رسول الله په یوه مبارک حدیث کی فرمایي چی دالله رضاد مور اوپلار په رضا او دهغه ناخوښی دوالدینوپه رضاودهغه ناخوښی دودادینوپه آزاراوناخوښی کی دی اوفرمایي چی جنت دمور او پلار تر پښو لاندی دی. الله تعالی د انسان تکریم اومقام بیانوی، فرمایي:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ...﴾ الإسراء: ۷۰

په یوه بل مبارک آیت کی د مور او پلار مقام را ته دارنگه بیانوی: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا لِيَّاهُ وَيَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آيٌ وَلَا تُنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا﴾ الإسراء: ۲۳ - ۲۴

ژباړه: الله تعالی دا حکم کوی چی پرته له هغه ذاته دبل چا عبادت مه کوی او د مور او پلار سره نیکی وکړی، که چیرې د مور او د پلار نه دواړه یا یو ددوی

څخه د بوداتوب په حالت کی وموندی، نو د اف کلمی په اندازه هم بده خبره مه ورته کوی او مه

هم دوی آزاروی بلکه ورسره په نرمه اوخوپره ژبه خبری کوی، اودوی ته عاجزی اورحمت شفقت مینی نه ډکه د خدمت وزرونه وغوړوی اودوی ته دارنگه دعا کوی چی الله، ته ورباندی

ورحمېږي، لکه چې زه ئې کوچنی روزلی يم.

۲- دروزی پیدا کولوکی سستی :

دحلال روزی پیدا کولو په اړه دیوه انسان سستی او ټنبلی دهغو خطرناکو اسبابو جملی نه دی چې فقر رامنځه کوی، دانه یوازی یوه اخلاقی ستونزه ده، بلکه یو ټولنیز آفت او اقتصادی ناروین بلل کېږي چې دځینو هیوادونو د وروسته پاتې والی لامل شوی دی.

داسلام مقدس دین تل په کار او فعالیت باندې هڅونه کړي، کار او کارگرۍ دخدای دوست بللی، داسلام سترنازنین پیغمبر تل خپل رب ته له سستی او کسالت نه پناه غوښتی.

په یوه مبارک حدیث کی چې بخاری او احمد روایت کړي، رسول الله فرمائی: (اللهم انی اعوذبک من اللهم والحزن ومن العجز والكسل...)

ای الله: تا ته پناه وړم له غم او پریشانی او له ناتوانی او کسالت څخه.

۳- ناروغی:

ناروغی هم په فقر او ناتوانی باندې داخه کیدو یو عامل دي، ډیر ناروغان چې د ناروغي له امله دکار او کسب توان نلري مجبور شوی ځینینو خیریه موسساتو ته مخه کړي خو څه مرسته ورڅخه ترلاسه کړي، ځکه ناروغی خو داسی یو څه ناروغی خوداسی یو څه دی چې له یوی خط سړی کمزوری کوی او دکار او

فعالیت توان ورڅخه ختموی او له بلی خوا د ناروغی د درملنی لپاره مجبور دی پیسی ولگوی او بیا خونن سبا د ترقی او تمدن په دا پراخه نړۍ کی همدا رنگه ناسورمرضونه را پیدا شوی چې دنن ورڅه ډاکتران ئی په تشخیص او درملنه کی لالېانده دی، حتی داسی کیسونه راپیدا کېږي چې ډاکتران ورته هک پک

حیران شی.

داسلام مقدس دین دغه لوری هم ندی هیرکړی، بلکه بشریت ته تل دخپل شخصی او چاپیریال ساتنی او نظافت مراعاتولو او همدارنگه وقایوی تدابیروپه کارولو سره توصیه کړي، نظافت او پاکي ئی دایمان مهم جز بللی، په خوران څښان او هرڅه کی ئی د اعتدال لوری ته هڅونه کړي.

دانسان معده دناروغیوپه راوړلوکی مهم عنصر دی، له همدی امله په یوه اثرکی راځي: (نحن قوم لا نأكل حتى نجوع و اذا أكلنا لا نشبع)

ژباړه: موږ مسلمانان داسی څوک یوچی ترهغه وړی نشو خوران نه کوو او کله چې خوران کوونو ځانونه ډیر نه مړوو.

دا رنگه او دی ته ورته تدابیر ټول اسلام دوی په موخه نیسی چې انسان صحتمند او روغ وی او ناروغی څخه خلاص وی کله چې روغ وی نوکار او کسب به کوی، خپل امرار معیشت به کوی، دخپلی کورنی او ټولنی داورو بار به نکېږي.

خو کله چې ناروغه شو. نوهم به دنورو داورو بار کیزی او هم به دفقر سره مخامخ کېږي.

اسلام موږ ته دا توصیه کوی چې د ناروغانو، بی وزلو او محتاجو سره مرسته او خواړی ولرو، ناروغ او ناروغی په اسلام کی یو الهی آزمیښت او ځینی وخت دیوه مسلمان د گناهانو د توئید لپاره تر هر څه نه ښه وسیله وی او حکیم ذات په هغه راز باندی پوهېږي ناروغی یوه عیب جنه مسله نده چې د نورو دسپکاوی او تمسخر مورد وگرزی، بلکه باید دټولنی دنورو خلکو د ترحم مرستی او خواخوږي سره مخ شی، له همدی کبله د ناروغ پوښتنه او عیادت دهغو ستره نبوی ارشاداتو څخه دی چې هغه مبارک به بل ورباندی عمل کاوه، ان دا چې د نامسلمانه ناروغ د عیادت په

وجه هغه نامسلمان ایمان راوړی.

نوکه چیري په یوه ټولنه کی اسلامي خواخوږی، د ناروغوښه درملنه، او ورسره دمرستی فرهنگ او احساس ژوندی وی، هغه ټولنه به فقیر سره نه مخامخ کېږي.

ډیر داسی باحساسه شتمن خلک شته چې دراز راز ناروغانو درملنی په هکله ئی روغتونونه او طبی مراکز جوړ کړي او دالله درضا لپاره پکی وړیا درملنه کوی.

۴- ناپوهی :

ناپوهی اواقتصاد لازم کتور تدابیر پخپل ورځنی ژوند کی نه کارول او غلط کارول هم ددی لامل کېږي چې انسان ته فقر راولی، ځکه هغه هرڅه چې پیدا کوی په هما غه ورځ ئی مصرفوی، د سباورځی فکر ورسره نه وی.

نوشه با تدبیر انسان هغه دی چې دخپلو ورځینو لگښتونو په اړه منظم پلان ولري، ټول ضرورتونه وویشي او لومړیتوبونه پکی راوباسی، خپل رزق له حلالی لاری لاسته راوړي، دهغه په مصرف کی میانه روی وکړي ببخایه ئی ونه لگوی او دخپل احتیاج او کمزوری ورځولپاره هم یوڅه سپما کړي.

که چیري دپانگی نه د لازمی گټی اخیستی مهارت موجود نه وی نوپانگه رشد او وده نکوی، ځکه ناپوه کس هیڅکله موجود ستونږی نشی درک کولای، اونه هم دخپل ژوند دسطحی لوړو لویه برخه کی کولی شی چې خپل عاید زیات کړي.

چې به دغه ناسم عملکرد سره به دفقر او اخلاص سره مخامخ شی.

اخځلیکونه:

۱- قران کریم

۲- مشکاة المصابیح

۳- الفقه علی المذاهب العربیة

۴- الفقه الاسلامی دادلته

۵- فرهنگ لاروس

صلح از نظر اسلام

استاد نصیر احمد هدایت

نیاز دینی و انسانی

﴿وَلَنْ طَافَيْنَا مِنْ الْمُؤْمِنِينَ أَقْتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا آلَئِي تَبَغَىٰ حَتَّىٰ يَفِئَ إِلَى اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾
الحجرات: ۹ - ۱۰

((اگر دو طایفه از مؤمنان با هم بجنگند، میان آن دو را اصلاح دهید، و اگر باز یکی از آن دو بر دیگری تعدی کرد، با آن (طایفه ای) که تعدی می کند بجنگید تا به فرمان خدا باز نگردد. پس اگر بازگشت، میان آنها را دادگرانه سازش دهید و عدالت کنید، که خدا دادگران را دوست می دارد. در حقیقت مؤمنان با هم برادر اند، پس میان برادرنتان را سازش دهید و از خدا پروا بدارید، امید که مورد رحمت قرار گیرید.))

آیه های فوق، تبیین کامل دستورات الهی است که بر مسلمانان واجب می نماید تا در درگیری و نزاع با یکدیگر به آنها پابند بمانند. خداوند سبحان در این آیه ها صفت ایمان را برای دو گروه مسلمان متخاصم اثبات کرده است و، این ویژگی را به خاطر جنگ و ستیز از آنان سلب نکرده است. همچنین

هنگام شعله ور شدن جنگ میان مسلمانان، به توقف جنگ و اصلاح روابط میان مسلمانان دستور می دهد و بیان می دارد که اگر یکی از دو گروه متخاصم از اصلاح و توقف جنگ سر باز زد، بر همه ی مسلمانان لازم است که با گروه یاغی و متجاوز بجنگند تا آنکه به التزام به قوانین اسلام بازگردند و مطیع احکام شریعت شوند، و اگر گروه یاغی برگردد یا در برابر گروه دیگر شکست بخورد، مسلمانان باید برای ایجاد آشتی و برقراری صلح و صفا بر اساس اصول برابری و عدالت میان آنان تلاش کنند. خداوند مقرر فرموده است که دادپیشه گان را دوست دارد و دوستداران رسیدن به محبت خداوند باید دادگر و عادل باشند.

وظایف دو طرف درگیر برای تحقق صلح و آشتی

در زیر به مواردی اشاره می شود که می بایست دو طرف درگیر برای تحقق صلح و سازش به آنها پایبند باشند:

۱- جبران بدی به بهترین شیوه ی ممکن که، چندین مرتبه دارد:

مرتبه اول: جبران بدی با نیکی خداوند متعال می فرماید: ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ مَنْ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ﴾
المؤمنون: ۹۶

(بدی را به شیوه ای نیکو دفع کن. ما به آنچه وصف می کنند داناتریم.)

خداوند متعال می فرماید:

﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾
فصلت: ۲۴

((و نیکی با بدی یکسان نیست. بدی را به آنچه خود بهتر است دفع کن آن گاه کسی که میان تو و میان دشمن است، مانند دوستی یک دل می گردد.))

خداوند می فرماید: ﴿فَاصْفَحْ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ﴾
الحجر: ۸۵

((پس به خوبی صرف نظر کن.))

خداوند متعال می فرماید:

﴿فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَنْعَىٰ مَثَلُ الْأُولَئِكَ﴾
الزخرف: ۸

(از ایشان روی برتاب و بگو: به

سلامت: پس بس زود است که بدانند.)

مرتبۀ دوم: تلافی بدی با اغماض و چشم پوشی چه زیبا خداوند

متعال می فرماید:

﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾
المعارج: ۵

(پس صبر کن، صبر نیکو.)

مرتبه سوم: تلافی بدی با صبر زیبا

خداوند متعال می فرماید:

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا

يَسْتَخَفَّنَكَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَكَ ^{الروم: ٦٠}

(پس صبر کن که وعده ی خدا حق است، و زنهار تا کسانی که یقین ندارند، ترا به سبک سری و ندارند.)

خداوند می فرماید: ﴿فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ ^{طه: ١٣٠}

(پس بر آنچه می گویند شکبیا باش.)

مرتبۀ چهارم: جبران بدی با دوری گزینی پسندیده

خداوند متعال می فرماید: ﴿وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَأَهْبِزْهُمْ هَزِيراً جَبِلاً﴾ ^{الزمل: ١٠}

(و بر آنچه می گویند شکبیا باش و از آنان با دوری گزیدنی خوش فاصله بگیر.)

مرتبۀ پنجم: مواجه کردن بدی با درخواست صلح خداوند متعال می فرماید: ﴿وَإِنْ أَمْرُكَ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ ^{النساء: ١٢٨}

(و اگر زنی از شوهر خویش بیم ناسازگاری یا رویگردانی داشته باشد، بر آن دو گناهی نیست که از راه صلح با یکدیگر، به آشتی گرایند که سازش بهتر است. و (ولی) بخل (و بی گذشت بودن)، در نفوس، حضور (و غلبه) دارد و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه نمایید، قطعاً خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است.)

مرتبۀ ششم: جبران بدی با بدی همانند آن و بدون زیاده روی خداوند متعال می فرماید:

﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ ^{الشوری: ٤٠}

اول

شماره ۳۹۸

۵۰

(و جزای بدی، بدی مانند آن است. پس هر که درگذرد و نیکو کاری کند، پاداش او بر عهده خداست. به راستی او ستمگران را دوست نمی دارد.)

آری هر کس به این قواعد پابند باشد، بی تردید بر اخلاقی مسلط خواهد بود. خداوند متعال می فرماید:

﴿وَالْكَافِرِينَ الْفَظِظَ وَالْمَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ^{آل عمران: ١٣٤}

(و خشم خود را فرو می برند و از مردم در می گذرند و خداوند نیکوکاران را دوست دارد.)

۲- پاسخ مثبت به دعوت کننده به صلح و آشتی

دو طرف درگیر باید تقوا خدا را را پیش گرفته و برای پایان دادن به دشمنی تلاش کنند و هنگامی که دعوت کننده به صلح، آنان را به صلح و سازش فرا می خواند، نباید غرور و کبر آنان را فرا گیرد و از قبول دعوت صلح سرباز زنند و همچنان با هم قطع رابطه داشته باشند که، در این صورت، اعمال آنان در پیشگاه خداوند قبول نمی افتد و اجر و ثوابی کسب نمی کنند.

۱- رسول خدا ﷺ می فرماید: ((منفور ترین شخص نزد خدا کسی است که بر دشمنی و کینه توزی اصرار دارد.))^۱ ((ألد)) یعنی کینه توز، سرسخت و ستیزه جو و، هر کس چنین صفتی داشته و سرشت و طبعش کینه جو و ستیزه گر باشد؛ به حقیقت شری برای جامعه و تهدیدی برای امنیت مردم خواهد بود. وی کسی است که تنها ویرانی به بار می آورد و کار او تنها به فساد و تباهی کشاندن زمین است. اما کسی که ندای دعوت کننده به صلح را اجابت می کند و به صلح و سازش میل و

رغبت دارد، از زمره ی بهترین افراد جامعه است. پیامبر گرامی ﷺ می فرماید: ((بهترین شما کسی است که آغازگر سلام باشد.))^۲

کسی که به اصلاح میان مردم اقدام می کند، در ترازوی اسلام، جزو خیرین جامعه به شمار می رود و این عمل او دلیلی بر پاکی قلب، نیک خلقی و خوش زینتی اوست و صفاتی که او را آماده ی پذیرش صلح کرده اند، مقام بزرگی به وی خواهد بخشید.

۳- عدم توجه به وسوسه های شیطان در برافروختن آتش جنگ و درگیری

شیطان در صددبرافروختن آشوب، دشمنی، مشاجره و جدایی میان مردم، خانواده ها، دوستان و برادران است. شیطان در حقیقت، دشمن انسانیت است. خداوند بلند مرتبه می فرماید: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ^{فاطر: ٦} (بی گمان شیطان دشمن شماست، پس شما هم او را دشمن بدانید (و از مکر و کید او یک لحظه غافل نمانید و از وسوسه های او پیروی نکنید).

او پیرامون خود را فرا می خواند تا از ساکنان آتش سوزان جهنم شوند.)) خردمند و فرزانه کسی است که همواره خواهان چشم پوشی و گذشت از رنجها، جراحتها و مصیبتهای اتفاق افتاده باشد، و خواستار خیر و خوبی برای همه ی مردم بوده و از کسی که به او ظلم کرده است در می گذرد و به هر کس که او را محروم کرده است عطا می نماید. شایسته است که تک تک مسلمانان متصف به این خصلتها باشند؛ زیرا نزاع و درگیری مضرات زیادی دارد و سرانجام به شکست

می انجامد، جامعه را دچار تفرقه و دو دستگی کرده، دولت را تضعیف و عامل نفوذ و دخالت دشمنان ملت در امور داخلی آنان خواهد شد.

همچنین جنگ و ستیز یکی از راه های نفوذ شیطان برای به تباهی کشاندن روابط میان افراد، نشر انزجار و تنفر و گسترش حقد و کینه میان اعضای خانواده ها، دوستان و حتی میان پدر و مادر است. رسول الله می فرماید: ((شیطان از اینکه در جزیره عرب پرستیده شود ناامید است، ولی در صدد آشوب و تفرقه است.))^۳

آری، به راستی که شیطان در برافروختن آتش دشمنی میان مردم مصر است؛ اما در مقابل، اسلام مردم را به صلح و سازش فرا می خواند و پیروانش را به ادامه ی این راه و روش تشویق می کند. ابوذر که یکی از تربیت شدگان منهج اسلام و توصیه کننده ی شر بود، بهترین الگو در این زمینه است. مردی به ابوذر دشنام داد، ابوذر به وی گفت: (این چیست؟! در ناسزاگویی به ما زیاده روی نکن و جایی برای صلح نگه دار! زیرا ما نافرمانی کننده از خدا را بیش از اطاعت کننده ی او پاداش نمی دهیم.)

۴- دست کشیدن از بخشی از حقوق

دو طرف درگیر باید برای رسیدن به توافق و وحدت نظر از بخشی از حق خود دست بکشند، تا میان آنها صلحی اتفاق بیفتد که به اتحاد و همدلی و فرونشاندن خشم و تسکین قلب هایشان بیانجامد. البته دلیل این امر موارد متعددی است که در زمان حیات رسول الله اتفاق افتاده بود و

صحابه جلیل القدر برای رسیدن به صلح و سازش از بخشی از حق خود دست کشیده اند. نمونه ی آن، کعب بن مالک بود، وی روزی با شخصی درگیر شد و صدای آن دو بالا گرفت تا جایی که پیامبر ﷺ در منزل خود صدای آن دو را شنید و پرده اتاق خود را کنار زد و نزد آن دو رفت و کعب را صدا زد و فرمود: (ای کعب!) کعب گفت: (یا رسول الله پیامبر نیز با دست مبارکشان اشاره کرد که او را رها کن، و کعب گفت: ((یا رسول الله چنین کردم.)) رسول الله فرمود: ((برخیز و درگذر! هرگاه یکی از طرفین درگیر از بخشی از حق خود درگذرد، او کار پسندیده ای انجام داده است.))^۴

یکی دیگر از موارد جاودانه در تاریخ، دست کشیدن حسن بن علی از حق خلافت خود به نفع معاویه بن ابوسفیان است، به نحوی که در نتیجه ی آن انس و الفت و اتحاد میان مسلمانان برقرار شد، با یکدیگر از در صلح و آشتی در آمدند و آن سال را سال وحدت نام نهادند.^۵

حسن بن علی دارای قدرت و شوکت بود و لشکریانی به استواری کوهها در اختیار داشت؛ اما با این وجود، برای جلوگیری از تفرقه و خونریزی و تحقق حدیث پیامبر ﷺ که فرمودند: (این پسر من بزرگوار و گرامی است و شاید خداوند به وسیله ای او میان دو گروه از مسلمانان صلح بر قرار کند.)^۶

از حکومت دست کشید. حسن به خاطر ناتوانی و از روی ذلت خلافت را رها نکرد؛ بلکه ایشان برای جلوگیری از خونریزی و مصلحت دین و امت اسلامی از خلافت دست کشید و در

این کار، فضیلت اصلاح میان مردم وجود دارد.^۷

ان شاء الله در ادامه به تفصیل پیرامون صلح حضرت حسن سخن خواهیم گفت.

۵- کمک گرفتن از میانجیگران خیرخواه

هر انسانی با توجه به سرشت انسانی خویش مرتکب اشتباه می شود و بر آنچه از وی سر زده است تأسف می خورد و پس از بروز خطا و اشتباه، خواهان تسامح و مصالحه می شود و باید در حق کسی که در حقش بدی کرده است عذر خواهی کند و برای این کار باید از میانجیگران سرشناس و توانا در اصلاح مردم، کمک بگیرد؛ همانطور که چنین موردی برای عبدالله بن زبیر اتفاق افتاد.

عبدالله بن زبیر در یک مورد فروش یا بخشش که عایشه آن را به شخصی داده بود گفت: ((به خدا سوگند یا باید عایشه از این کار دست بردارد یا من اموالش را ضبط خواهم کرد.)) زمانی که خبر به عایشه رسید، ام المؤمنین عایشه گفت: ((آیا او چنین حرفی زده است؟)) گفتند: آری! عایشه گفت: (سوگند به خدا، هرگز با ابن زبیر صحبت نمی کنم.) با طولانی شدن این قهر، این زبیر از افرادی خواست

که نزد ام المؤمنین وی را شفاعت بکنند، ولی عایشه گفت: (هیچ شفاعتی را در مورد او نمی پذیرم و سوگند (یانذرک) را نمی شکم.) وقتی این قهر خیلی طولانی شد، ابن زبیر با مسور بن مخرمه^۸

و عبدالرحمن بن اسود صحبت کرد و آن دو گفت: (شما را به

خدا سوگند می دهم مرا پیش عایشه ببرید که، شایسته نیست قهر ما چنین طولانی شود.) مسور و عبدالرحمن او را زیر عبای خود مخفی کردند و اجازه ی ورود بر عایشه گرفتند و گفتند: (سلام و رحمت خدا بر تو، آیا اجازه ی ورود به ما می دهی؟) عایشه گفت: (آری.) گفتند: (همه ی ما بیایم.)^۹ گفت: (آری همه داخل شوید.) و این در حالی بود که وی خبر نداشت که ابن زبیر نیز همراه آنهاست، وقتی داخل شدند ابن زبیر نیز وارد شد و با عایشه رو در رو شد و گریست و از عایشه خواهش کرد او را ببخشد.

در همان حال، مسور و عبدالرحمن نیز از او با اصرار خواهش می کردند که با ابن زبیر سخن بگوید. آنها گفتند: (رسول الله فرمودند که بیش از سه روز روا نیست مسلمان با برادرش قهر باشد.) وقتی التماس آنان افزون گشت، عایشه گریست و گفت: (نذر کرده ام؛ نذری جدی و شدید.) آنها به قدری از او خواهش کردند که سرانجام با ابن زبیر سخن گفت و به خاطر کفاره ی نذرش چهل برده را آزاد کرد و پس از آن نیز هرگاه نذرش را به یادمی آورد به قدری می گریست که سرپوشش از اشک خیس می شد.^{۱۰}

اول

ابن زبیر از آن دو صحابی گرامی کمک گرفت تا بین او و عایشه توافق و آشتی برقرار کند و آن دو نیز حيله ای به کار گرفتند تا اینکه ابن زبیر توانست بر خانه اش وارد شود

و او را خشنود و از وی معذرت خواهی نماید. آری، ابن زبیر و همراهانش تلاش کردند که عایشه را راضی کنند.

عایشه نیز راضی شد و سرانجام این دوری و جدایی پایان یافت، قهر به آشتی تبدیل شد و همه چیز به حالت عادی برگشت. خداوند از همه ی آنان راضی و خشنود باد.^{۱۱}

۶- پذیرش حکم صادر شده

دو طرف درگیر برای برقراری صلح و آشتی باید به لزوم برقراری صلح و سازش اعتقاد راسخ داشته باشد و قادر به درک کامل جوانب مسئله و ارایه ی راه حل مناسب و مورد رضایت دو طرف باشد. همچنین میانجیگر باید شخص بی طرف، امین و درستکار باشد، و اهل تعارف هم نباشد؛ تا صلح ایجاد شده به وسیله ی او کاملاً مطابق با حق و خرد باشد.

هدف از برقراری صلح، پایان دادن به جنگ و نزاع و رساندن مظلوم به همه یا بخشی او حقی و نیز دفع بار گناه ظلم از دوش ظالم است. گواه این مطلب، ماجرای زبیر با برادر انصاریش است: زبیر در منطقه ی شراج ذی الحرة با برادر انصاری اش بر سر این مسئله که کدام یک قبل از دیگری باغش را آبیاری کند، اختلاف پیدا کرد، و برای حل اختلاف به پیامبر ﷺ مراجعه کردند. پیامبر ﷺ فرمود: (ابتدا باغ خود را آبیاری کن، سپس آب را برای همسایه ات رها ساز).^{۱۲}

رسول الله این حکم را بر اساس دستیابی به صلح و سازش صادر کرد، و صلح، یعنی گذشتن از بخشی از حق خود، با هدف پایان دادن به دشمنی.

با این وجود مرد انصاری به صلح صادر شده از سوی پیامبر ﷺ راضی نشد و

سخنی گفت که موجب خشم رسول الله و صدور حکمی قطعی و نهایی از سوی ایشان گشت و به زبیر فرمود: (باغ خود را آبیاری کن و سپس آب را نگاه دار، تا به دیوار های باغ برسد).^{۱۳} به این ترتیب طی حکمی آشکار همه ی حق را به زبیر داد.^{۱۴}

تکالیف مذکور جزو مهمترین مواردی است که برای تحقق صلح و آشتی، فیصله دادن به دشمنی و جایگزینی آن با دوستی، الفت و صمیمیت کاملاً لازم و ضروری هستند.^{۱۵}

مآخذ:

- ۱- بخاری، شماره ی ۲۴۵۷
 - ۲- بخاری، شماره ی ۶۵۷۷
 - ۳- به روایت مسلم، شماره ی ۲۸۱۲
 - ۴- بخاری آن را تخریج کرده است، شماره ی ۲۷۱۰
 - ۵- البدایة و النهایة، ابن کثیر، ج ۸، ص ۱۶
 - ۶- فتح الباری، ج ۵، ص ۳۰۶-۳۰۷، شماره ی ۲۷۰۴
 - ۷- الفتح، ج ۱۳، ص ۶۶
 - ۸- المسور بن مخرمة الزهری، الاصابة لابن حجر، شماره ی ۷۹۹۳
 - ۹- اصلاح ذات بین، ص ۱۴۳
 - ۱۰- الفتح، ج ۱۰، ص ۴۹۱-۴۹۲، شماره ی ۶۰۳۷
 - ۱۱- اصلاح ذات البین، ص ۱۴۳
 - ۱۲- فتح الباری، ج ۵، ص ۳۰۹، شماره ی ۲۷۰۸
 - ۱۳- یعنی آب کاملاً به ریشه های درخت برسد.
 - ۱۴- الفتح، ج ۵، ص ۳۰۹، شماره ی ۲۷۰۸
 - ۱۵- اصلاح ذات البین، ص ۱۶۸.
- برگزیده از کتاب: عدالت و آشتی ملی نیازی دینی و انسانی
- مؤلف: دکتر علی محمد صلابی
- مترجم: سرگل عزیزی

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار: حاجی توکل بخشی

محفل فراغت شاگردان مدارس انائیه الفلاح

این محفل که از طرف مدارس انائیه الفلاح در هوتل افغانستان نوین دایر گردیده بود برعلاوه از شخصیت های علمی، استادان مدارس و اولیا شاگردان، محترم مولوی عبدالحکیم منیب سرپرست وزارت ارشاد، حج و اوقاف که هیئت رهبری این وزارت ایشان را همراهی می کرد، اشتراک ورزیده بودند.

بعد از تلاوت چند از آیات قرآن عظیم شان، سرود ملی کشور توسط شاگردان مدرسه متذکره بطور زنده اجراء گردید. سپس استاد مطیع الله صافی مؤسس مدارس متذکره ضمن تشریح برنامه های مدرن مدارس فراغت این دوره را برای فارغان و خانواده های شان و هیئت رهبری وزارت تبریک گفته، از وزارت ارشاد، حج و اوقاف خصوصاً ریاست تعلیمات علوم دینی این وزارت در رابطه به تنظیم برنامه های آموزشی مدارس اظهار سپاس و امتنان نمود.

متعاقباً محترم مولوی عبدالحکیم منیب در فرازی از سخنانش پیرامون فضیلت و برتری علم و علما سخنرانی نموده فرمودند: من از صمیم قلب فراغت این ستاره های قرآنی را برای فارغان این دور، خانواده های نجیب شان، استادان مدارس و مجمع علوم قرآنی افغانستان تبریک و تهنیت عرض میدارم و یاد آور می شوم که صاحب هر علم نسبت به کسانی که علم ندارند بهتر و متمایز تراند و حتی کسانی را که علم ندارند به نابینا هم تشبیه می نمایند، در قرآن کریم به قسم استفهام آمده است: (آیا کسانی که می دانند، و کسانی که نمی دانند یکسان هستند؟) در دین مقدس اسلام مقام و جایگاه عالی صاحبان علم مشخص شده است موصوف در رابطه به جایگاه عالی حافظان اصلی قرآن کریم نیز مفصلاً صحبت نمود، و در رابطه به سیرت بی بی مریم، بی بی آسیه و بی بی خدیجه رضی الله عنهما برای مشترکین معلومات را ارایه داشتند.

دراخیر از موسسین مدارس (ارشاد القرآن و الفلاح) در رابطه به فعالیت های مثمر و در خور ستایش شان اظهار قدردانی نموده گفت: وزارت ارشاد، حج و اوقاف از نحوه فعالیت های شما ابراز خرسندی نموده و تعهد می نمایم که در سال آینده مالی بودجه خاصی را در راستای کمک به مدارس شما در نظر بگیریم.

در ادامه مولوی ریاض الله صابر رئیس تعلیمات علوم دینی و تدریس ائمه در رابطه به موضوع بطور مفصل صحبت نمودند. در اخیر تحایف و فراغت نامه های که از طرف مدارس متذکره تهیه گردیده بود برای فارغان توزیع گردید قابل یاد آور است که طی سال جاری تعداد (۲۰۵۳) تن از بخش های مختلف مدارس انائیه الفلاح فارغ گردیدند. و همچنان از سال ۱۳۸۶ که مدرسه مذکور تاسیس گردیده است تا اکنون (الی اخیر ۱۳۹۷) به تعداد (۶۸۳۶) تن فارغ و به جامعه تقدیم گردیده است.

از روز جهانی زن طی محفلی گرامیداشت بعمل آمد

این محفل با تلاوت دل انگیز آیاتی از قرآن کریم توسط قاری صابره یکتا از شاگردان مدرسه انائیه ارشاد القرآن و بخش سرود ملی آغاز یافت.

ابتدا محترم مولوی عبدالحکیم منیب سرپرست وزیر ارشاد، حج و اوقاف در رابطه به پیشینه روز ۸ مارچ روشنی انداخته فرمودند: در طول سال های متمادی کشورهای غربی هیچگونه ارزش و جایگاهی را برای زن قایل نبودند، و تا سال ۱۹۷۵ حتی حق رای ویا اظهار نظر را هم نداشتند، رواج های غیر دینی در بعضی حصص کشور ما نیز حق تعلیم و آموزش را از زنان گرفته بود با آنهم زن در کشور عزیز ما نسبت به کشورهای غربی از احترام و جایگاه ویژه ای برخوردار بود، اما دین مبین اسلام ارزش زن را ۱۴ صد سال پیش مشخص نموده و ازواج مطهرات هر کدام معلم و

رهنمای امت مسلمه و خواهران مسلمان بودند و قرآن کریم زن را لباس مرد و مرد را لباس زن خوانده است در حالیکه در جامعه غربی همجنسگرایی، ازدواج با حیوانات و صدها مصایب دیگر رواج داشته و دارد. با در نظر داشت هدایات دین مقدس اسلام زنان در کشورما خصوصاً در حوزه تعلیم و تربیه و آموزش تعالیم دینی و قرآن کریم از طریق مدارس جایگاه و ارزش خود را در جامعه امروزی برجسته ساخته و ما به وجود شان فخر می نمایم و نمونه های آنها خوشبختانه در این محفل شاگردان مدرسه ارشاد القرآن اند، وزارت ارشاد، حج و اوقاف مدرسی را تحت اشراف خویش دارد که در آنها ده ها هزارتن از خواهران و برادران ما تحت آموزش و تعالیم دینی قرار دارند و سعی می نمایم تا زمینه آموزش تعالیم دینی بیشتری را برای خواهران از طریق مدارس مربوط این وزارت فراهم نمایم.

سپس محترم دکتر امین الدین مظفری معین مسلکی وزارت در رابطه به موضوعات (روز جهانی زن و پیام آن، زن از دیدگاه قرآن و دین مقدس اسلام و احقاق حقوق حقه زنان و چگونگی پرداخت آن) مفصلاً صحبت نموده گفت: حقوق زنان نسبت به مردان نظر به دساتیر و ارشاد دین مبین اسلام بالاتر است و در جامعه زنان به حقوقی که اسلام به آنها داده و مشخص ساخته مثلاً حق میراث، دسترسی کامل ندارند که خوشبختانه تفاهمنامه دسترسی زنان به حق میراث بین وزارت های ارشاد، حج و اوقاف و امور زنان به امضا رسیده است

بعداً پیام دلبر نظری وزیر امور زنان توسط خانم شهر بانو ابراهیمی رئیس حقوق وزارت امور زنان قرائت گردید، در اخیر تحایف و تقدیر نامه های که توسط وزارت تهیه گردیده بود برای خواهران ممتاز و سه تن از خواهران هراتی که در تهیه قرآن کریم دست دوزی زحمات زیادی را متحمل گردیده بودند توسط سرپرست وزیر و معین مسلکی این وزارت توزیع گردید. در اخر محفل با دعای خیر و فلاح، صلح سرتاسری در کشور راتمنانموده پایان یافت.

گزارش ریاست تعلیمات دینی و تدریس ائمه

در بخش اشتراک جلسات:

- بررسی و کنترل از شیوه تدریس استادان مدرسی که تحت پوشش این اداره فعالیت می نمایند و همچنان رهنمای ایشان به شیوه جدید تدریسی به شکل آسان.
- اشتراک آمر انستیتوت تدریس ائمه و اعضای شان در جلسه گزارش گیری و گزارش دهی ترینران مدارس دینی و دارالحفاظ های خصوصی تحت پوشش این ریاست به همکاری مالی دفتر آفرین در مقر آن مؤسسه.

در بخش انستیتوت تدریس ائمه:

- مضامین ذیل در سمستر اول انستیتوت تدریس ائمه طبق نصاب پوهنوی شرعیات پوهنتون کابل و تاییدی وزارت محترم تحصیلات عالی تدریس گردیده است: تاریخ تشریع اسلامی، تفسیر، مبادی حقوق، عقاید، اصول دعوت، فقه عبادات، اصول فقه، فن خطابت، حدیث، قواعد اللغة العربیة، سیرت النبی (ص)، اصول تفسیر، قرآن شناسی، انگلیسی.
- سمستر دوم انستیتوت تدریس ائمه به تاریخ ۱۳۹۷/۹/۲۴ آغاز گردید.
- تهیه و ترتیب لایحه امتحانات انستیتوت توسط آمریت انستیتوت تدریس ائمه طی (۲۸) ماده.
- براساس پلان تدابیری ریاست تعلیمات دینی و تدریس ائمه متکی بر تحقق وظایف این ریاست به هدف بلند بردن ظرفیت علمی و رشد استعداد های کارمندان این وزارت دور چهارم آموزش زبان عربی برای تعداد (۶۰) تن از کارمندان این وزارت و غیره علاقمندان زبان عربی، در مقر تعمیر انستیتوت تدریس ائمه راه اندازی گردیده است.

در بخش توزیع کتب:

- (۱۲۰) جلد تیسیر اللغة العربیة و ذخیرة اللغوة برای مشترکین کورس عربی توزیع گردید.
- پیشنهاد در رابطه به ترتیب و تنظیم بلبورد، در هشت نقطه مزدحم شهر کابل جهت آگاهی داوطلبان صنوف دوازدهم مدارس دینی.

در بخش فعالیت های آمریت آموزش های دینی:

براساس مکتوب شماره (۱۶۴۴) مورخ ۱۳۹۷/۹/۱۴ ریاست محترم دفتر مقام محترم وزارت در رابطه به کنترل و نظارت از مدارس خصوصی رسمی راجستر شده و مدارس غیر رسمی که در نواحی مختلف شهر کابل بدون ثبت و راجستر این وزارت بصورت پراکنده در منازل کرائی و سایر مکان های شخصی فعالیت دارند از تعداد (۲۰) باب مدرسه در ناحیه اول شهر کابل توسط هیئت موظف مقام وزارت کنترل و نظارت صورت گرفته است.

ارزیابی و امتحان فارغین مدارس:

اخذ امتحان فاینل (۳۰) تن از فارغین بخش حفظ کامل قرآن کریم مدرسه انائیه الفلاح واقع ناحیه ۸.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت کابل

برنامه ارشادی:

- ۱- به تعداد (۲۱) محراب مسجد در ولسوالی های ولایت کابل و احاطه قبرستان چهارآسیاب که عقد قرار دادمیان ریاست ارشاد، حج و اوقاف و شرکت آریانا امریکا و اروپا به مبلغ (۶۲۲۷۴۶۵۰) افغانی صورت گرفت کار ۱۰۰٪ فیصد پروژه مذکور طبق میعاد قرار داد آن تکمیل و دوره تسلیمی آن صورت گرفت.
 - ۲- در مورد حواله ترمیم سه محراب مسجد شریف در ولسوالی های پغمان، بگرامی، چهارآسیاب توسط شرکت فجر توحید تحت ترمیم قرار است، اجراآت ترمیمات آن صورت گرفته است.
 - ۳- مراقبت و نظارت از پروژه های انکشافی و حفظ مراقبت دارایی های عامه بشکل دومدار.
- در بخش مدیریت عمومی اطلاعات و ارتباط عامه:**

- ۱- برگزاری مسابقه حسن تلاوت قرآنکریم در تالار ولایت کابل: نخستین مسابقه حسن قرائت قرآن کریم از سوی ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت کابل به همکاری شورای عالی صلح بتاريخ ۱۳۹۷/۹/۲۸ در تالار مقام ولایت کابل دائر گردید. در این محفل حسن قرائت رؤسای محترم شورا های علماء، مدیران اوقاف و حفاظ مشهور ولسوالی های چهارده گانه ولایت کابل اشتراک ورزیده بودند، این محفل با شکوه با تلاوت چند آیه از کلام الله مجید توسط قاری ضاءالحق (منقاد) افتتاح گردید. سپس قاضی حفیظ الله (سلام) رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت کابل برای مهمانان و اشتراک کننده خوش آمدید گفت و پیرامون موضوع: جایگاه حافظ قرآن از منظر اسلام صحبت نمودند که صلح مبرم ترین و اساسی ترین ضرورت مرام یک جامعه است و در شرایط کنونی فرد فرد افغان به صلح دائمی و واقعی نیاز دارد و بالای همه ما واجب است که در قسمت نهادینه شدن آن کوشش همه جانبه نمائیم. سپس مولوی دین خبر رئیس کمیته عالی صلح ولایت کابل پیرامون موضوع صلح دائمی کشور صحبت نموده که صلح یک امر الهی است که همه انسانها خواستار آن می باشند و اضافه نمود که ما کوشش داریم برای حفاظ ولسوالیهای ولایت کابل پروگرام های را مهیا بسازیم که در پروسه صلح با ما همکار باشند و هم چنان کوشش می کنیم که این پروگرام بشکل دوامدار ادامه داشته باشد.
- ۲- ارسال مکاتیب به ولسوالی چهارده گانه در مورد محوه مرض پولیو، و صرفه جوی آب، آلوده گی هوا، آگاهی دهی عامه از کشت کوکنار، آگاهی دهی شهروندان از قانون اساسی کشور، و تجلیل از هفته سالروز تصویب قانون اساسی کشور از طریق خطباء و امامان مساجد برای مردم تبلیغ گردید.
- ۳- جلسه کمپاین فلج اطفال که در تالار ولایت کابل به شمول نماینده های مختلط اشتراک نموده بودند موضوع به علمای کرام ارسال از طریق منابر و مساجد به سمع مردم رسانیده شد.

در بخش حج:

- ۱- نظر به هدایت مقام محترم وزارت و طرزالعمل دست داشته پروسه سال ۱۳۹۸ متقاضیان حج خودشان مثل سائر مردم پاسپورت خویش را از طریق ریاست پاسپورت اخذ نمایند تلفونی خبر داده شد.
- ۲- به تمام متقاضیان حج سال ۱۳۹۸ تماس تلفونی گرفته شد به تعداد (۶۱۳) نفر طبق سهمیه منظور شده تا پاسپورت الکترونیکی اخذ نموده و پاسپورت های شان جمع آوری گردیده است.

در بخش ارشاد و احتساب:

- ۱- ارسال موضوعات دینی و ارشادی و خطبه های جمعه به مدیریت های اوقاف ولسوالی های ولایت کابل که توسط ملاامان مساجد از طریق منابر به سمع مردم رسانیده شد و تبلیغ صورت گرفت.
- ۲- جلوگیری از فعالیت های جادوگران، رمالان و هر گونه منکرات و فساد اجتماعی و اخلاقی در نقاط مختلف شهر کابل و ولسوالی های ولایت کابل صورت گرفته و ادامه دارد.

برنامه مساجد:

- ۱- اعمار دو محراب مسجد از بودجه انکشافی وزارت محترم ارشاد، حج و اوقاف در ولسوالی های شکر دره و فرزه ولایت کابل که فعلاً تحت بهره برداری اهالی و مردم متدین قرار دارد.
- ۲- به تعداد (۷) نفر ملاامان از طریق کمیته اصلاحات اداری و خدمات ملکی در بست های کمبود تقرر حاصل نموده اجراآت صورت گرفت.
- ۳- تعداد (۳۴) بست بعد از تکمیل میعاد معینه غرض اخذ منظوری قدم به مقام محترم وزارت اجراآت صورت گرفته است.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات

ترتیب پلانهای تبلیغی هر هفته توسط مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه برای خطباء کرام و ارسال نقل آن به تلویزیون ملی جهت نشر:

هفته اول: راجع به اهمیت ازدواج و حسن معاشرت، اضرار و عواقب خشونت علیه زنان.

هفته دوم: ۱- راجع به استفاده از تعویذ نویسی و اعمال غیر شرعی و شرم آور مانند فال بینی، کف شناسی، دفع جادو که توسط یک تعداد از افراد استفاده جو انجام می دهند.

۲- در خصوص اهمیت شیر مادر و اینکه دو سال کامل حق طفل می باشد و به فرموده پیامبر بزرگ اسلام (ص) بهترین شیر برای اطفال شیر مادر است.

هفته سوم: راجع به گناه عظیم فساد، اضرار و عواقب ناگوار آن در جامعه و اینکه شیوع فساد گسترده سبب ضایع شدن حقوق دیگران گردیده و از جانب شریعت مقدس اسلام و عید شدیدی درباره مرتکبین آن بیان گردیده است.

هفته چهارم: ۱- راجع به اختطاف و قاچاق انسان که باعث رعب و وحشت در جامعه شده و یک عمل غیر انسانی و اسلامی میباشد.

۲- راجع به کمپاین ریشه کنی پولیو یا فلج اطفال یک دور اضطراری در شهر هرات و در ۲ ولسوالی برگزار گردید برای خانواده های محترم و اولیای اطفال توصیه می گردد تا اطفال زیر سن پنج سال خود را بخاطر جلوگیری از فلج شدن واکسین نمایند.

تدویر محافل و جلسات بمناسبت های مختلف:

۱- اشتراک در ورکشاپ یک روزه شبکه زنان افغان که برای اعضای کمیسیون منع خشونت علیه زنان تدویر گردیده بود و روی موضوع جریده قانون منع خشونت بحث گردید.

۲- محفل پرشکوه پیرامون مسابقات سیرت پیامبر بزرگوار اسلام (ص) در استدیوم ورزشی برگزار گردید در این مسابقات در حدود ده هزار نفر از ذکور و اناث شرکت داشتند، علاوه بر آن مسئولین بلند پایه دولتی و استادان مدارس دینی و متنفذین شهر هرات شرکت نموده بودند در فضای نورانی و شفاف امتحان از اشتراک کننده گان سیرت النبی (ص) زیر نظر نماینده گان دولتی و مدارس دینی صورت گرفت و در تاریخ ۲۹ الی ۳۰ سال ۹۷ جوایزی که از طرف افراد خیر خواه این شهر تمویل گردیده بود برای ۳۵ نفر از بخش ذکور و ۶۵ نفر از بخش اناث از مجموعه اشتراک کننده گان افرادی که نمرات بالا داشتند و در قید قرعه برآمدند توزیع گردید برای بخش ذکور و اناث تعداد چهار نفر جایزه شان حج عمره در نظر گرفته شده و بقیه پول نقد دریافت نمودند که این مسابقه در نوع خود در سطح کشور مفید بوده که مورد استقبال همه اقشار جامعه و مسئولین دولتی ولایت قرار گرفت.

۳- اشتراک در جلسه کمیته ولایتی راجع به تطبیق واکسین و همکاری ارگانهای زیربسط در بخش صحت، آگاهی دهی از طریق منابر و مساجد برای والدین و اولیای اطفال توسط ریاست ارشاد، حج و اوقاف .

۴- همکاری و هماهنگی در تدویر ورکشاپ شش روزه برای علمای کرام ولسوالی کشک کهنه در رابطه به حقوق اطفال و جلوگیری از ازدواجهای زیرسن قانونی برای تعداد (۳۵) نفر با تمویل موسسه محترم ورلدوژن مقیم هرات دایر گردید.

در بخش مدیریت مساجد

۱- در بخش اجراییه نظارت از کار پروژه اعمار مساجد جامع ولسوالی ادرسکن چهل فیصد پیشرفت نموده است.

۲- و هم چنان تکمیل ملحقات مسجد شهرک آریا تحت جریان است.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت نیمروز

اشتراک نماینده ریاست در برنامه رادیویی تعلیم زنان از دیدگاه دین مبین اسلام از رادیو سیستان.

۱- مصاحبه اختصاصی تلویزیون آریانا نیوز با محترم مولوی حزب الله مولوی زاده در مورد صلح و نشست های اخیر مخالفین مسلح دولت با سران حکومت و نقش کشورهای منطقه در این راستا.

۲- اشتراک در جلسه کمیته سواد آموزی و فیصله برگشایش ۵۰ باب کورس سواد آموزی برای بزرگسالان در مساجد به همکاری امامان رسمی و تهیه مواد درسی از طریق آمریت سواد آموزی.

۳- ارسال خطبه های جمعه هفته وار تحت عناوین مختلف به مساجد جامع مرکز و ولسوالیهها.

۴- اشتراک نماینده این ریاست در جلسات هفته وار کمیسیون مبارزه با فساد اداری تحت ریاست مقام محترم ولایت نیمروز.

۵- دیدار رئیس علمای کرام ولایت نیمروز با محترم عبدالحکیم منیب قبلاً معین مسلکی وزارت جلیله ارشاد حج و اوقاف و هیئت همراه شان به تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۳.

۶- برگزاری مسابقه سیرت النبی در ولایت نیمروز به همکاری ریاست ارشاد، حج و اوقاف. گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بامیان

در بخش انکشافی:

اعمار شش باب تشناب مسجد بازار دهن ولسوالی ورس از بودجه انکشافی سال ۱۳۹۷.

در بخش اداری:

- ترمیم دفاتر اداری ریاست ارشاد، حج و اوقاف.
- ترمیم احاطه ریاست ارشاد، حج و اوقاف.
- ترمیم ساحه سبز داخل محوطه ریاست ارشاد، حج و اوقاف.

در بخش اوقاف:

- به مبلغ (۹۰۳۶) افغانی از غرفه میر هاشم آغا جمع آوری گردید.
- به مبلغ (۱۵۴۲۶) افغانی از عواید صندوق میر هاشم آغا جمع آوری گردید.
- به مبلغ (۹۶۵۴) افغانی از عواید مزار میر سید علی جمع آوری گردید.
- به مبلغ (۳۰۳۵۴) افغانی از عواید مزار بند امیر جمع آوری گردید.
- به مبلغ (۳۲۲۹) افغانی از مزار ده سرخ جمع آوری گردید.

در بخش آمريت ارشاد:

- در بخش كنترول از امور تبليغي و دعوت در راستای امر به معروف و نهی از منكرات.
- در (۱۷) مسجد جامع نماز جمعه در باره حرام بودن قتل و كشتار انسان های بی گناه، تشويق مردم به حلقات درسی، اهمیت صلح از نظر اسلام، اضرار و پیامد مواد مخدر در جامعه انسانی از طرف علما موعظه های دینی ایراد گردید.
- بازدید مزار میر هاشم آغا و میر سید علی یخسوز جهت شناسای فال بینان و رمالان که خوشبختانه هیچ مورد فعالیت نداشت.

- تشويق مردم به همكاری و كمك به فقراء و مساكين به از طریق منابر مساجد.
- در دو نوبت بتاريخ ۲۲ و ۱۳۹۷/۴/۲۹ به همه خطباء و امامان مساجد كتباً طبق هدایت مقام محترم وزارت كه اغنيا و ثروتمندان را تشويق و ترغيب نمايند، تا وجوه اسلامی و عشر و زكات خویش را برای فقراء و مساكين به شكل دوام دار كمك و مساعدت نمايند.

- در بخش ترميمات به تاريخ ۱۳۹۷/۶/۱۲ جلسه افرگشایی ترميم ۵ محراب مسجد در سالن این ریاست برگزار شد.
- در بخش تدویر جلسات به تاريخ ۱۳۹۷/۶/۲۰ به تعداد (۵۰) نفر از علماء مركز و ولسوالی ها در سالن ولایت جلسه محرم تبادل افكار نمودند.

- در بخش امورات امنیتی به تاريخ ۱۳۹۷/۶/۲۲ در قومندانی امنیه ولایت بامیان به تعداد (۴۲) نفر از ملا امامان و خطباء جلسه امنیتی تدویر گردید که در آن جلسه تاکید شد، علما مردم را به همكاری با نیروی امنیتی در تامین امنیت ترغیب و تشويق نمايند.

- اشتراك در برنامه آموزش رهبری و مدیریت و رفتار سازمانی به مدت شش روز که از سوی بورد مشورتی ولسوالی مركز بامیان تدویر گردیده بود.

- سخنرانی پیرامون حرمت كشت، استفاده و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الكولی از دیدگاه اسلام و بیان پیامد های ناگوار آن در خانواده و جامعه. معرفی تعداد ۳۲ نفر از علماء و خطباء در ورکشاپ های حقوق زن، طفل، صلح و امنیت، مبارزه با مواد مخدر و محیط زیست.

- تعیین (۴۰۸) موضوع خاص در (۱۸) مركزیت نماز جمعه در مركز بامیان.
- معرفی ۲۱ نفر از علماء به ورکشاپ منع خشونت علیه زنان و تشويق دختران به تعلیم و تحصیل.
- ارائه درس اخلاق بصورت هفته وار از طریق رادیو بامیان.
- معرفی چهار تن از علمای کرام در محبس و اصلاح برای تربیت اطفال جهت تدریس اخلاق اسلامی.

در بخش مدیریت حج و زیارت:

- از تاريخ ۱۳۹۷/۹/۲۰ الی ۱۳۹۷/۱۰/۲۰ ثبت نام حجاج سه ولسوالی صورت گرفت.
- به تعداد ۲۲۷ نفر حجاج ثبت و پول قسط اول شان در نوی کابل بانک تحويل داده شد و اسناد شان جمع آوری گردید.

- به تعداد ۱۴۲ جلد پاسپورت حجاج از نزد شان جمع آوری گردید و داخل سیستم شد.

در بخش مدیریت اوقاف:

- مبلغ (۵۵۲۸۰۰) افغانی پول نقد عشر و زکات جمع آوری گردیده است.
- مقدار (۵۵۶۶) سیر گندم عشر و زکات جمع آوری گردید.
- مقدار (۱۴۸) سیر برنج عشر و زکات جمع آوری گردیده است.
- به مقدار (۱۲۹۶) سیر کچالو عشر و زکات جمع آوری گردیده است.
- به مقدار (۱۳۷) سیر کشته پرک جمع آوری گردیده است.
- به تعداد (۱۲) رآس گوسفند که عشر و زکات جمع آوری شده فوق بالای (۷۳۵) خانواده مستحق توسط هیئت توزیع گردیده است.

در بخش مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه:

پیرامون مبارزه با مفاسد اخلاقی و فساد اداری بحث علمی با اشتراک ۱۲ تن از خطبا جمعه و جماعت و باحضور مسئولین کمیسیون مبارزه با مفاسد اخلاقی صورت گرفت که جریان آن از طریق رادیو محلی به نشر رسید و همچنان موضوع فوق از طریق منابر مساجد نیز برای مردم رسانیده شد.

د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو د ریاست راپور

د پنجشنبې ورځ د سلواغې د میاشتي ۴ نیټه د سهار په نهو بجو د ۱۳۹۷ کال د ارشاد، حج او اوقافو په ریاست کې د علمای کرامو یوه پرمینه غونډه د نهال شانی کمپاین په موخه جوړه شوه دغې غونډې ته د لغمان ولایت چاپیریال ساتنې ریس ښاغلی انجنیر پاینده محمد سهاک او ددې ریاست د عامه پوهاوی کارمندان هم بلل شوي وو د غونډې په پیل کې د قرآن عظیم الشان په څو مبارکه ایتونو د قاری عطاء الله لخوا تلاوت شو د تلاوت څخه وروسته د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریس قاری سید نجیب الله (هاشمي) د غونډې گډونوالو ته ښه راغلاست وویلي او هم یې د چاپیریال ساتنې له ریس څخه مننه وکړه چې د علماؤ پدې مهمه غونډه کې یې برخه اخیستې ورسې یې د غونډې موخه روښانه کړه چې د ونو او نهالونو د کیښنولو موسم دی او باید ورته کمپاین وشي ترڅو هر څوک یو یو نهالکي کیښنوی پدې هکله یې د علماؤ څخه وغوښتل چې د منابر د لاری د ونو کرلو اهمیت او کټي د قرآني نصوصو او نبوی ارشاداتو په رڼا کې بیان کړي پدې برخه کې د ریاست لخوا یوه خطبه هم ترتیب شوې چې ټولو علمای کرامو ته به توزیع شي همدارنگه یې د علماؤ څخه وغوښتل چې هر مسجد او یا قبرستان نهالکيو ته ضرورت لري یوه ورځه عرض پانه د حج او اوقافو ریاست ته راوړي ترڅو د کرنې او مالدارۍ ریاست ته معرفي شي او نهالونه ترلاسه کړي. ورسې د چاپیریال ساتنې ریس د همدې موضوع په هکله حاضرینو ته خپله وینا واوروله او د لغمان ولایت د حج او اوقافو ریاست څخه د زړه له کومې مننه وکړه چې همیشه یې د پاک چاپیریال او د ونو او نهالکيو په کیښنولو کې د علماؤ د لاری دغه ریاست سره همکاري کړي همدا راز یې وویل زموږ ټول متدین هیواد وال خپل علماؤ نه راضي دي الله تعالی د لدوی څخه راضي شي. د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست راپور د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو د ریاست په انگرې کې د پنجشنبې ورځ د ۱۳۹۷ کال د مرغومي میاشتي په ۲۷ نیټه د مرکز او ولسوالان، علماء کرامو او خطباؤ سره یوه پرمینه غونډه وشوه.

په غونډه کې د علماء او خطیبانو سربېره د خصوصي مدارسو او دیني حلقاتو استاذانو هم برخه درلود، د غونډې په لومړۍ سر کې د مرحوم شیخ القرآن و الحدیث مولوی حمدالله ډاکی د ثواب په خاطر د قرآن پاک ختم او دعا وشوه، ورسې د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس ښاغلی قاری سید نجیب الله هاشمي د موضوع په مناسبت خبرې وکړې او د مرحوم شیخ وفات له امله ئې ټول اسلامي امت او د مرحوم کورني او شاگردانو ته ئې د تسلیت مراتب وړاندې کړل او د نوموړي وفات ئې د علم په ډگر کې د اسلامي امت لپاره لویه ضایعه وبلله او د مرحوم په حق کې دعا وکړه چې خدای تعالی د ورته ټول دیني خدمتونه قبول او منظور کړي. همدارنگه د علمای کرامو څخه یې وغوښتل چې د سولې لپاره ولسي غږ پورته کړي او پدې برخه کې خپل مسؤلیتونه اداء کړي سوله یو الهی امر دی او د افغانانو ولس برحقه داعیه ده ځکه چې افغان ولس د مختلفو لاملونو له وجې ۴۰ کاله شول چې د جنگ په لمبو کې سوزي نوباید ټول افغانان سره کیني او خپل مسائل د خبرو د لاری حل کړي د طالبانو څخه ئې غوښتنه وکړه چې بین الافغاني مذاکراتو ته حاضر شي او د افغان وژني لړۍ نور پای ته ورسوي.

دغونډې په آخر کې هر خطیب ته یو جلد ټکي مترجک قرآن او د ۱۰۰ بابې دیني حلقاتو استادانو او شاگردانو ته ۱۰۰۰ ټوکه قرآن شریف توزیع شول، قرآن شریفونه د حج او اوقافو د ریاست په عادي بودیجو (۲۸۰۰۰۰) افغانی په قیمت خریداری شوي وو چې په منظم شکل توزیع شول غونډه د شیخ القرآن و الحدیث مولوی مهربان شاه په دعا په پای ته ورسید.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت کاپیسا

۱- مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه و مدیر ارشاد و دعوت روزهای دوشنبه در ماه چهار مرتبه در شفاخانه (۵۰) بستر تداوی معنادرین مواد مخدر این ولایت جهت توصیه های دینی حضور یافته که راجع به مضرت استفاده مواد مخدر به اساس آیه های قرآن کریم و احادیث نبوی (ص) برای مریضان مصاب به اعتیاد مطابق حال آنها توصیه می نمایند و نیز دو تن از حفاظ کرام در محبس تربیه اطفال معرفی گردیدند.

اول

۱۳۹۷

۵۸

۲- مدیریت اطلاعات عامه اشتراک در جلسه محو خشونت علیه زنان ماه یک مرتبه و نیز در جلسه کمیته صحتی برای مریضان افسرده شده است.

۳- در بخش مدیریت عمومی اوقاف عشر و زکات مجموع عواید سال مالی ۱۳۹۷ ریاست ارشاد، حج و اوقاف این ولایت مبلغ (۱۵۱۴۸۰) افغانی تحویل گردیده و بعد به حساب مقام محترم وزارت انتقال یافته است.

د خوست ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست راپور

د ماشومانو حقوق او ساتنه:

د خوست ولایت دینی علماوو ته د اسلام مقدس دین له نظره د ماشومانو حقوق او ساتنی دری ورځینی ترینیک چه د ۱۳۹۷ - ش کال د مرغومی له ۷ څخه تر ۹ نیټی پوری د ارشاد حج او اوقافو ریاست په رهبری او د یونیسف په مالی همکاري ترسره شو- په پیل کی د قرآن کریم مبارک آیتونه ولوستل شول- ورپسې د خوست ولایت د ارشاد حج او اوقافو ریس الحاج مولوی اظهارالدین خپله وینا وکړه- د داسی سیمینارونو غونډو او ناستو ارزښت یی په هیواد کې د راتلونکو نسلونو د بنی روزنی او پآلنی- په هیواد کې د سولی او ښه امن لپاره کتور وبلل ځکه چه د جیدو یو شپیتو علماوو، خطیبانو، امامانو گډون به پدی سیمینار کې د دی- فرصت پیدا کړی چه د مساجدو او منابرو له لاری د اسلام د مقدس دین له نظره د ماشومانو د بنی روانی او پآلنی لپاره د خلکو او ولسونو د عامه پوهاوی په برخه کې بنی او غوره پایلی رامنځ ته کړی- سیمینار دڅلورو غوره علماو او روزونکو هریو الحاج مولوی اظهارالدین (مظهری)، الحاج مولوی شاه محمد (محمدي)، الحاج مولوی محمد ایل قاسمی او مفتی محمد کریم لخوا د دریو ورځو په اوږدو کې په څلور فصله یی درلودل تدریس شو- د دی ناستی په لومړی بحث کې عمومی مفاهم لکه حق، شریعت، قانون، ماشوم د مور او پلار مسولیتونه کورنی او ټولنه تعریف شول- ترڅو ټول خلک د دی مفاهمو په اړخیز څرنګوالی سره د ماشومانو د بنی روزنی او پآلنی او حقوقو د تامین په غرض عامه پوهاوی ترلاسه کړی او لاندی اهداف او موخی په خپل کور او ټولنه کې تطبیق کړی.

۱- د ماشومانو د حقوقو، ناوړه رواجونو او د دوی په وړاندی د شته تاوتریخوالی په برخه کې د ولایتونو او ولسوالیو کې د ملا امامانو، خطیبانو او استادانو د پوهاوی کچی لوړول.

۲- د دینی علماوو، خطیبانو او د جوماتونو د ملا امامانو په مټ خلکو ته د ماشومانو د حقوقو او په ټولنه کې د مثبتو رواجونو د خپرولو په اړه عامه پوهاوی ورکول.

۳- د کلیو او ولسوالیو د علماوو د ظرفیت لوړول، ترڅو عامه خلکو ته د ماشومانو د ساتنی په برخه کې کتور پیغامونه ورکړی.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت ارزگان

برنامه ارشاد و مساجد:

۱- به تاریخ ۱۳۹۷/۷/۲۶ جلسه جهت بحث بر اهمیت و حمایت از نظام و نیروهای امنیتی و دفاعی کشور و اشتراک مردم در انتخابات پارلمانی در تالار ابدالی به اشتراک محترم والی ریس حج و اوقاف، قوماندان امنیه، رئیس صلح، رئیس امنیت، علمای کرام و مسولین ادارات دایر گردید.

۲- مورخ ۱۳۹۷/۸/۸ کمپاین صلح و ثبات در کشور در تالار ابدالی باحضور رئیس حج و اوقاف، معاون محترم ولایت، رئیس صلح، علمای کرام، کارمندان این ریاست، مسولین ادارات و خبرنگاران و بزرگان قومی بحث و گفتگو صورت گرفت و از هر دو طرف جنگ خواهان صلح و اتفاق و اتحاد شدند.

۳- به تاریخ ۱۳۹۷/۸/۲۴ اجلاس پروگرام مبارزه علیه مواد مخدر، حرمت و اضرار آن در جامعه و برای بشریت توسط ریاست مبارزه علیه مواد مخدر و ریاست حج و اوقاف و مسولین ادارات و کارمندان رسانه ها محلی تدویر گردید.

۴- به تاریخ ۱۳۹۷/۹/۸ سیمینار صلح و اتفاق و حل منازعات بین اقوام و قبایل و بیان حکمت و فواید اتفاق و وحدت بین مسلمین و تاثیر آن در پیشرفت و ترقی یک جامعه به اشتراک ریس حج و اوقاف و علمای کرام و مامورین ریاست تدویر گردید.

در بخش مدیریت احتساب:

۱- مورخ ۱۳۹۷/۶/۳ در مسجد جامع صاحب زاده خیل بعد از ادای نماز پیشین به افراد حاضر در مورد حقوق زنان از نظر اسلام و حق تعلیم مالکیت و حقوق اجتماعی در جوکات شرعی بیان تبلیغ و ارایه گردید.

۲- مورخ ۱۳۹۷/۵/۵ در لیسه سیدال خان به استادان، مامورین و شاگردان درباره جلوگیری از استعمال مواد مخدر، دخانیات و در باره اضرار صحتی، جسمی، روانی، اقتصادی و اجتماعی آن از دیدگاه دین مبین اسلام معلومات و توضیحات بیان و ارایه گردید.

۳- مورخ ۱۳۹۷/۶/۸ در بازار مرکز ترینکوت در مسجد جامع کارکیپ اتحادیه صرافان و دوکانداران در مورد فضایل دادن قرض حسنه، خیر و خیرات و صدق و کمک و همکاری با مسکینان و محتاجان و در مورد جلوگیری از معاملات سود و ربا خوری و اجتناب از کار و کسب غیر شرعی از نظر دین مبین اسلام معلومات ارایه گردید.

۴- بر تاریخ ۱۳۹۷/۷/۱۱ در ریاست ارشاد، حج و اوقاف جلسه علمای کرام و خطیبان که بر ضد فساد اداری فساد اخلاقی و رشوت خوری دایر گردیده بود اشتراک و سهم گیری صورت گرفت.

در بخش حج و زیارت:

۱- دفتر دیتابیس مستحقین حج که قبلاً پول راتحویل نموده برای سال ۱۳۹۸ و ما بعد مطابق سهم سالانه در کمپیوتر ترتیب و تطبیق گردید.

۲- برای تهیه پاسپورت های الکترونیکی و طی مراحل بای متریک آگاهی برای حجاج مستحقین سال ۱۳۹۷ به شکل شفاف و دقیق و از طریق رادیو پیوستون داده شد و هم به ولسوالی ها از طریق تلفونی به سمع شان رسانیده شد.

در بخش مدیریت اوقاف:

مورخ ۱۳۹۷/۷/۷ به تعداد ۵ باب دکان در احاطه بیرونی مسجد جامع مرکزی اعمار گردید و به خاطر بلند بردن سطح عواید اوقافی از طریق داوطلبی و رقابت آزاد به کرایه ماهانه مبلغ ۲۵۰۰ افغانی فی دکان به کرایه داده شد که در مرحله اول مجموعاً مبلغ ۱۲۵۰۰ افغانی بانک به حساب نمبر اوقافی وزارت تحویل گردید.

در بخش مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه :

• ایجاد زمینه سازی مطالعه، استفاده، کسب معلومات و اطلاعات از مفاهیم علمی و تحقیقاتی کتابهای کتابخانه ریاست ارشاد، حج و اوقاف.

• تهیه و جمع آوری گزارش ربعوار کارکرد این ریاست و ثبت دفتر و دیتابیس تدویر جلسات و محافل که در سطح ولایت به سهم گیری و ابتکار ریاست ارشاد، حج و اوقاف ترتیب و دایر گردیده شد.

• مورخ ۱۳۹۷/۹/۲۹ در دفتر مجتمع فعالان مدنی ولایت ارزگان به اشتراک ۱۵ نفر از علمای کرام ریاست ارشاد، حج و اوقاف به مدت ۳ روز بر موضوع احکام و قوانین شرعی نامزادی و عروسی، ثبت تولد و ازدواج، احکام و شرایط تعداد زوجات، مهر و نفقه و ارتباط بین زن و شوهر و تعیین حق کفالت اطفال بی سرپرست تدویر گردید.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بلخ

مدیریت عمومی اوقاف و عشر و زکات ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بلخ توانسته است که در برج جدی سال ۱۳۹۷ مطابق به سال ۱۳۹۸ از بابت باقیات سال مالی ۱۳۹۷ برویت (۶۶) قطعه کاپی آویز بانکی که جمعاً مبلغ ۳۳۷۰۰۰ افغانی عواید دکاکین مارکیت لیلای فروشی - ولسوالی خلم - و ولسوالی دولت آباد را بدست آورده که توسط مستاجرین تحویل بانک و به مرکز انتقال گردیده است.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت لوگر

به روز سه شنبه مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲ سنگ تهداب یک محراب مسجد شریف جامع و یک سالون فاتحه خوانی با اشتراک نماینده گان اهالی، انجینیران و مسؤولین ریاست های محترم ارشاد حج و اوقاف، مقام محترم ولایت، تیم موظف ریاست محترم جمهوری، شاروالی، شهر سازی و نماینده قوماندانی امنیه اینولا توسط محترم مولوی احمد بنی مدیر عمومی مساجد این ریاست گذاشته و کار آن عملاً آغاز گردید. مسجد و سالون متذکره در مساحت ۵ جریب زمین در شهرک کارته مامورین مرکز اینولا اعمار میگردد که هزینه پول آن از بودجه انکشافی ریاست محترم جمهوری اسلامی افغانستان می باشد.

بتاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۱۷ پیرامون جلسه حمایت از نیروهای امنیتی و دفاعی و مخالفت با ایجاد حکومت موقت در کشور با اشتراک علما و ملاامان مساجد جامع و غیر جامع به سازماندهی مدیریت عمومی ارشاد و مساجد و مدیریت عمومی اطلاعات و ارتباط عامه این ریاست، رسانه ها و همکاران مراجع ذیدخل در سطح اینولا باحضورداشت محترم محمد انور خان "اسحق زی"

والی صاحب، اعضای شورای ولایتی، قوماندان امنیه، رئیس صاحب امنیت، سران اقوام و متنفذین مرکز و ولسوالی ها فعالان مدنی و جوانان در تالار جلسات ریاست شاروالی تدویر به عمل آمد. مجلس با تلاوت چند از کلام الله مجید متبرک منور گردید. سپس به اشتراک کننده گان خیرمقدم گفته اجندای موضوع پیشکش گردید. یکی از اعضای شورای ولایتی به نماینده گی از مردم شریف ولایت لوگر سخنرانی نموده و حمایت اش را از نیروهای امنیتی و دفاعی و عدم ایجاد حکومت موقت در کشور اعلام نموده و بعد به نماینده گی از علمای کرام محترم الحاج مولوی رحمت الله

"کامران" مدیر تعلیمات دینی و تدریب ائمه در رابطه به اجندای موضوع، صلح، امنیت و اخوت سخنان عالمانه خویش را به اشتراک کننده گان ایراد نمود که سپس محترم محمد انور خان "اسحق زی" سخنان سودمند شان را در پیرامون موضوع صحبت نمود و اشتراک کننده گان نیز به نوبه خویش در مورد اجندای مجلس سخنرانی نموده و حمایت همه جانبه شان را از نیروهای اردو ملی، امنیت ملی و پولیس ملی و حکومت فعلی و عدم ایجاد حکومت موقت اعلام نمودند. که در اخیر با دعائیه خیر و فلاح در کشور توسط محترم مولوی احمد نبی(احمدی) مدیر عمومی مساجد خاتمه یافت.

اول

۱۳۹۷

۶۰